

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

H. Scheen

Slekten Scheen
in specie
Sørlandsgrenen

99.9 Sc 24 s

1945

SLEKTEN SCHEEN

SLEKTEN SCHEEN

SLEKTEN SCHEEN

IN SPECIE SØRLANDSGRENEN

EN SLEKTHISTORIE

Av

Henrik Scheen

Sanitetsmajor

TRYKT SOM MANUSKRIFT

TILEGNET

Min far, bylæge

ABR. B. SCHEENS

minne

FORTEGNELSE OVER BILLEDENE

1. 2 og 3. Risør kirke, altertavle og prekestol . . .	side 37, 38, 39
4. Østerrisør 1817	side 43
5. Apoteker O. A. Scheen med familie	» 47
6. Wenche von der Lippe Scheen f. Schanche	» 55
7. Distriktslæge Carsten <i>Henrik</i> Scheen	» 60
8. Megler Abr. B. Thiis med familie	» 61
9. Engholmen	» 62
10. Øster Risør 1875	» 63
11. Bylæge Abr. B. Scheen	» 67
12. Kaja Scheen f. Hopstock	» 72
13. Sanitetetsmajor C. Henrik Scheen	» 73
14. Valborg Scheen f. Brandtzeg	» 78
15. «Mon Plaisir»	» 79
16. Kaptein i marinen Sigurd Scheen	» 81
17. Pastor <i>Carsten</i> Henrik Scheen	» 86
18. Ingeniør Tonnes R. Scheen	» 89

INNHALDSFORTEGNELSE

Forord	side	9
Innledning	»	11
Sørlandsgrener	»	16
De eldre generasjoner	»	16
Av Risør bys historie	»	32
De yngre generasjoner	»	46
Kilder	»	96
Navneregister	»	93

Enkelte vil kanskje finne det litt søkt å skrive en bok om en slekt, som har levet på Sørlandet i ca. 300 år og som omfatter en lang rekke kvinner og menn, hvorav ingen har noe lysende eller fremtredende navn i vårt lands historie. Det er jevne kvinner og menn tilhørende embetsmannskretser og borgerlige folk i forskjellige stillinger i Sørlandets byer. *Derfor pretenderer denne bok heller ikke noen interesse for almenheten.* Derimot tror jeg den muligens kan være av interesse for de nulevende medlemmer av vår slekt — som forøvrig ikke er særlig stor og utbredt — og for de familier som i disse 300 år er blitt inngiftet i den (f. eks. Prebensen, Thiis, Hopstock o. fl.).

Jeg har skrevet denne bok *først og fremst for mine barn og barnebarn* i pietetsfull hengivenhet til min slekt og særlig til minne om min elskede far, bylæge *Abr. B. Scheen*, som på min 20 årige fødselsdag 27. september 1896 gav mig et stort «*Slægt og Stamtavle Album*» i praktbind. Han hadde visstnok selv tenkt å fylle dette ut; *intet blad var imidlertid beskrevet.* Da han gav mig denne store bok var det på den utrykkelige betingelse at jeg personlig skulde fylle den ut vesentlig efter optegnelser fra hans far, distriktslæge *Carsten Henrik Scheen*, som hadde efterlatt sig noen få, små beskrevne papirlapper, der omhandlet dennes far og hans egne barn, men også efter optegnelser som min egen far hadde gjort ut gjennom årene inntil den ovennevnte dag da jeg mottok den store bok. Løftet jeg dengang gav far har jeg holdt, idet jeg har søkt å føre å jour dette «*Slægt- og Stamtavle Album*», sålangt min tid har tillatt mig. Som kilder har jeg dels benyttet de forannevnte optegnelser av min farfar og min far, dels mine egne årlige optegnelser som jeg påbegynte samme år jeg fikk denne forpliktende gave. Men jeg har selvfølgelig også hentet opplysninger om slekten fra forskjellige andre stamtavler omfattende inngiftede familier, fra Tallak Lindstøl: «*Risør gjennom 200 år 1723—1923*» og andre kildeskrifter. Hvad *de eldre generasjoner* angår, så har jeg her ved sakkyndig hjelp søkt opplysninger

i forskjellige offentlige arkiver (Riksarkivet, Statsarkiver), i E. A. Thomles artikler i «Personalhistorisk Tidsskrift» o. s. v. En uvurderlig hjelp i sistnevnte henseende har jeg hatt i genealogen fru *Ingeborg Flood Brodtkorb*, likeoverfor hvem jeg benytter anledningen til her å fremsføre min opriktige takk. Uten hennes verdifulle og samvittighetsfulle bistand hadde jeg neppe hatt stort å berette om de svundne generasjoner før slekten kom til *Risør*.

Til denne by — Øster-Riisør, som den jo oprindelig het da den som by nevnes første gang 1601 — kom min oldefar *Ole Andersen Scheen*, som med kongelig bevilling av Christian 7 mus den 9. Martii 1792 grundlagde *Risør apotek*. Og her blev slekten i 4 generasjoner, inntil den med min egen generasjon forsvant fra *Risør* og flyttet østpå, for de allerflestes vedkommende til landets hovedstad. Det er særlig disse siste fire generasjoner av denne slekt — eller om man vil familie — boken kommer til å omhandle; til disse generasjoner har jeg selv et nøie kjennskap. Derfor vil boken uvilkårlig komme til å få et intimt preg, den vil inneholde mere eller mindre utførlige biografier om de familiemedlemmer som har stått forfatteren særlig nær, ledsaget av billeder og fotografier dels fra byen og huset, dels av personene selv. Jeg har tatt med adskillige detaljer i den hensikt å gjøre boken mere levende, samtidig som de enkelte personer derved kommer i sterkere relief, likesom tidsmiljøet bidrager til å forklare mangt og meget i den enkeltes liv og skjebne. Nettop fordi boken derved har fått et så *personlig* preg vil sikkert mange finne, at jeg for enkeltes vedkommende har tatt for lite med, mens for andres vedkommende kanskje for meget, at jeg derved er kommet i skade for å fremheve enkelte på bekostning av andre mere værdige familiemedlemmer. Min undskyldning får i så fall være den at jeg jo har kjendt best de mig nærmeststående, til hvem jeg også står i størst takknemlighetsgjeld. Sist, men ikke minst, får man holde mig tilgode at mitt omfattende arbeide i min dobbelte stilling som militærlæge og praktiserende læge har levnet mig liten tid til å gjøre boken så fullstendig som ønskelig kunde være. Den er blitt til i sene nattetimer og tidlige morgentimer. Jeg ber derfor om at den må bli mottatt med all mulig overbærenhet og velvilje.

Oslo, 14. august 1945.

Henrik Scheen.

Anm.: Når undtatt stammoren, *Berthe Andersdatter* (Undal), har jeg kun medtatt i boken de agnatiske ledd; skulde jeg også tatt med de cognatiske — kvinneleddene — vilde denne ha svulmet altfor sterkt op.

Slekten Scheen's *oprinnelse*, ja derom kan der selvfølgelig intet sikkert sies. Der finnes to grener av denne slekt i landet som bærer navnet Scheen. En av disse grener er den som nedstammer fra den gamle kommandant på *Munkholmen*, *Oberstleutenant Sven Svensen Skee*; han var festningens annen kommandant og etterfulgte *Iver Skjoldborg*. Oberstløytnant Skee var først styckkaptein, artillerichef og kompanichef i Trondhjem 1675—1680, og blev som sådan utnevnt til festningens kommandant. Festningen blev tillike benyttet som statsfengsel. Den fikk sin første og største fange innen sine mure i den berømte danske statsmann *Peder Griffenfeld* (Schumacher). Efterat denne var benådet med livsvarig fengsel, satt han først 4 år i Kjøbenhavns kasteel, for derefter å bli sendt til Munkholmen, hvor hans fiender mente ham i større sikkerhet, især da han her stod under opsikt av sin værste fiende, *Gyldenløve*. Griffenfelds celle blev innredet i festningstårnets annen etasje. Mens dette arbeide stod på bodde han sannsynligvis hos underkommandant *Pihl* i vaktstuebygningen. I sitt fengsel i selve tårnet hadde han selv det innerste av tre værelser, hans oppasser det midterste og vakten det ytterste. Gjennem vinduet som vendte mot syd hadde han utsikt over reden mot byen.

Griffenfeld hadde i de første år en del bøker og skrivematerialer. Han fikk skrive brev til sine slektninger, således skrev han et langt brev til sin mor 1683. Dessuten skrev han flere dikt, som ofte var preget av den religiøsitet, der synes å ha grepet ham efter hans fall. Et av dem skrevet på latin, senere oversatt av kommandant Skeens sønn, *Thomas Scheen*, er følgende:

«Af havet opstikker en klippe og klint
hvor holmen opreiser sit hoved som flint,
tilforn en vaaning for munke.

Men nu for soldater en skandse befæst,
et bidsel for havet, for ringen og præst
ser man der kanoner at funkle.
Naar stykkerne brumle, da gives der bud
at skibsmænd skal vise sin lydighed ud,
og passe sin pligt at fuldføre:
Træk ind dine seil som vinden har strakt
her hanker monarken i Norden med magt
og strømmene hannem tilhøre.»

Et annet:

«En klippe midt af vandet staar,
som man Munkholmen kalder,
den havet idelig paaslaar
og søens magt andfalder.
Der bryder skummet bølge sig
og havet slaar tilbage.
Lær heraf at skikke dig
i modgangs haarde dage.»

I 1689 blev denne hans eneste underholdning berøvet ham av den «menneskekjærlige» biskop *Krog*, der undersøkte papirene og fandt hans dikt statsfarlige. Griffenfeldt fikk herefter kun beholde noen religiøse bøker. Da han således var beskåret fra å nedskrive sine tanker på papiret, risset han av og til små vers og sentenser inn i veggen med en spiker. Værelset skal tilsist ha vært helt oversådd med slike innskrifter. Et sagn beretter at han, for å skaffe sig mosjon, daglig skal ha anvendt en bestemt tid til å gå frem og tilbake mellom værelsets hjørner, hvorved han til slutt skal ha slitt en fure i gulvet. Griffenfeldt fordrev også tiden med å undervise kommandantenes barn; *Thomas Scheen* og *Joakim Pihl*, der begge senere blev prester, skal han således ha undervist i gresk og latin. Likeledes blev det tillatt latinskolens elever i Trondhjem undertiden å besøke ham for å bli overhørt av ham.

Både kommandant Skeen og hans eftermann *Hans Kyhn* (1694—98) skal ha vært meget imøtekomende mot Griffenfeldt og innrømmet ham alle de lettelser som var mulige i hans fengselsliv, således blev det ham tillatt å spasere på vollene, hvilket han dog ikke skal ha villet

benytte sig av. 1685 besøkte Christian den 5te Trondhjem, måskje i den hensikt å be for sin fordums velynder, men Griffenfeldts fiender, Gyldenløve, Moth og flere andre, som omgav kongen, ledet hans tanker hen på andre ting, så han forlot byen måskje uten engang å ha besøkt Munkholmen.

Griffenfeldts helbred hadde helt fra slutten av 80-årene vært dårlig, som følge av det kalkholdige, hårde drikkevann på festningen. Smertene tiltok stadig og hadde tilfølge at Griffenfeldt blev mere og mere likegyldig om sitt utseende og sin påkledning.

Kongen var også blitt syk og hans følelser for Griffenfeldt blev mildere jo lenger sykdommen skred frem. Høsten 1698 lykkedes det så hoffpresten å få ham til å underskrive en benådningsordre. Griffenfeldt blev ført til Trondhjem, hvor han bodde hos generaltollforvalter *Treschow*, senere hos enken *Anna Ramus*, kommandant Kyhn's datter og Griffenfeldts fordums elev. Han betraktedes dog fremdeles som fange, og stod under opsyn av general *Vibe*. Det var meningen det følgende år å la ham reise til sin datter, som skulde giftes med baron *Krag*. Griffenfeldt kom dog ikke til å forlate Trondhjem i levende live, efter fryktelige lidelser (kreft?) døde han søndag 12. 3. 1699, just som det ringet sammen i byens kirker. Hans lik blev først bisatt i Vor Frue Kirke, men senere overført til Vær Kirke i Jylland, hvor han nu hviler.

Denne merkelige mann leste som forannevnt med kommandantenes barn, hvorav den førnevnte *Thomas Scheen* var den ene. Kommandantens barn forandret skrivemåten — efter datidens skikk og bruk — fra *Skeen* til *Scheen*. Om denne *Thomas Scheen* kan jeg berette følgende fornelige historie:

I året 1934 mottok jeg, fra en mig ukjent mann, en snekkermester i Stavanger, som bar det forøvrig velkjente navn *Christian Krog*, en skrivelse, hvori han meddeler mig at han som samler av antikviteter var kommet over en stor messingplate, der øiensynlig hadde vært innfeldt i *Thomas Scheens* kistelokk. Han tilbød mig denne tilsalgs. Jeg slog selvfølgelig straks til og fikk mig denne storartede plate tilsendt. Innskriften lyder i all enkelhet (!) som følger:

«Her udi hviler
Den Hæderlige og Høyvellærde
fordum troflittige Sogne Herre
MAG. THOMAS SCHEEN

føed af Høyædle foreldre paa Munchholmen i Trondhjems Stift Anno 1655 d. 3 Martii. Faderen var den Høyædle og Welbaarne Sven Svensen, Oberstleutnant og Commendant over Trondhjems Stift. Moderen den Welbaarne frue Catharina Thomasdatter. Hand hensov Salig i Herren d. 6. Juni Anno 1724.

Aspiders Galde sting, See! her en Prophet hviler,
en Trofast yndig Siæl i Himmelen opstiger,
fra Verdens hade-Ring og Jordens Øgleflock.
I Himmelen hos Gud har ziier ævig noch
Gud har jeg trolig tient, af verden var jeg hadet.
Dog har jeg der ej mit Embets pligt forladet.
Men deelet ordet ret, som hver tilhører veed.
Hos mig var ingen Svig, men al Enfoldighed.
En ordets Tiener jeg førretjue Aar wancket
Adskillige Stæder hen, Dog Herrens Sæd opsaa.
Den ægteseng beklæd i Syv og Tredve Aar.
Nu afscheed Tager jeg,
Jeg ærens Crone
seer.»

Den ovale plate er omgitt av en ekekrans i ophøiet arbeide, og er meget nitid utført.

Denne gren av slekten Scheen, som altså nedstammer fra kommandanten på Munkholmen, oberstløytnant Sven Svensen Skee, har jeg tillatt mig å kalle «*Trøndelagsgrenen*». Flere av hans efterkommere kom sydpå, bl. a. til Tønsberg, hvorfra den spredtes videre til Christiania, Fredrikstad o. s. v., hvorfor den av mange også kalles «*Tønsberggrenen*». Den annen gren kalles vanligvis «*Risørgrenen*», jeg foretrekker dog betegnelsen «*Sørlandsgrenen*», da de eldre generasjoner var spredt i flere av Sørlandets byer fra Skien til Christianssand.

Der finnes vistnok også en tredje familie eller slekt av navnet Scheen; den er imidlertid lite kjendt, og står sandsynligvis ikke i forbindelse med de to her nevnte grener av navnet Scheen, som ellers står i slektskapsforhold til hinannen, hvilket vil sees av følgende opstilling:

Jens
f. ? d. ?

Sven Jensøn
f. ? d. ?

Sven Svensen Scheen
oberstltnt.
f. ? d. ?

Thomas Svensen Scheen
sogneprest¹
f. 3. mars 1655
d. 6. juni 1724

Peder Jensøn
borgermester i Skien
f. 1613, d. 1661

Anders Pedersen Scheen
stiftsprost
f. 1652, d. 1697

Peder Andersen Scheen
sogneprest
f. 1681, d. 1734

Jonas Andersen Scheen
sogneprest
provst
f. 1691, d. 1759

Ukjendt sønn²

Andreas Jakob Scheen
f. 1722, d. 1742

Fredrik Scheen
f. ? d. ?
gift 1768

Anders Scheen
borger i Larvik
f. ? d. ?

Ole Andersen Scheen
apoteker i Risør
f. 1764, d. 1823

Helge Andersen Scheen
kjøbmann i Risør
f. 1764, d. 1833

Carsten Henrik Schanche Scheen
distriktlæge
f. 1814, d. 1876

Christoffer Winther
Helgesen Scheen, sogneprest
f. 1809, d. 1849

Abraham B. Scheen
bylæge
f. 1845, d. 1914

Jens Helgebert Scheen
forstmester
f. 1837, d. 1897

¹ Se F. Schiørns side 156 «Den norske kirkes embeder og prester 1700—1900», hvor han anfører at Thomas Scheens farfars brorsønn — altså oberstløytnantens fetter — var stiftsprost Anders Pedersen Scheen.

² Se F. Schiørns «Den norske kirkes embeder og prester 1700—1900» hvor han for Kristoffer Helgesen Scheens vedkommende anfører at hans «Farfars farbror var Jonas Andersen Scheen, Tjølling».

osv.

De eldre generasjoner.

I hvilket slektskapsforhold denne gren av navnet Scheen står til «Trøndelagsgrenen» fremgår av Schiørns «Den norske kirkes embeder og prester 1700—1900», side 156 (Riksarkivet), der omhandler de forskjellige prester av navnet Scheen i dette tidsrum. Den første av disse er den tidligere nevnte Sogne Herre mag. *Thomas Scheen*, sønn av kommandanten på Munkholmen oberstløytnant *Sven Svensen* (Scheen); at han var dennes sønn derom bærer hans gravskrift, som jeg ved et lykkelig tilfelle fikk fatt på, uomtvistelig vidnesbyrd, jfr. pag. 13. Om denne prest beretter forøvrig ovennevnte fortegnelse i Riksarkivet, at han var utnevnt til personellkapellan i Tønset 1683, til res. kap. i Tønset (Tolgen) 1685, sogneprest i Værdalen 1687, magister 1700, sogneprest i Aurland 1705, i Stord 1715, hvor han døde i 1724. Ifølge samme kilde var hans farfars brorsønn — altså kommandantens fetter — stiftsprost *Anders Pedersen Scheen*, født i Skieh ca. 1652 og død som stiftsprost i Kristiansand 17. 8. 1697. Denne var sønn av borgermester i Skien *Peder Jenssøn* som følgelig var kommandantens farbror. Meget taler for at kommandanten er kommet til Trøndelagen fra *Skien* hvor hans farbror og formodentlig også far var bosatt. Sønnene til disse to brødre har så føiet navnet Skeen (Scheen) til sitt farsnavn, formodentlig efter fødebyen, hvis bysegl på den tid blev skrevet «*Sigillum Civitatis Scheensis*» efter datidens tyske skrivemåte.

Stiftsprost Anders Pedersen Scheen var altså den første av navnet Scheen på Sørlandet. Hans far var som nevnt borgermester *Peder Jenssøn* født ca. 1613 og død i 1676, 63 år gammel; moren var *Berte Andersdatter*, født ca. 1633, gift ca. 1652 og død i Skien 1661. Hvem borgermester *Peder Jenssøns* far var vites ikke; men hans hustru, *Berte Anders-*

dater, var ifølge E. A. Thomles artikler i «Personalhistorisk Tidsskrift» 5 I—III datter av *Anders Jonsson Undal* og dennes hustru *Ingeborg Lauritsdatter Westhoff*, født 15. 3. 1605, hvor vites ikke. Hun døde 15. 5. 1679 i Kristiansand.

I Personalhistorisk Tidsskrift 5 I s. 114 skriver E. A. Thomle om «*De ældste Led af Familien Undal (Undahl) i Norge.*»:

«Slægten Undal (Undahl), af hvilken en Græn er optagen i den danske Adelsstand under Navnet Undall, er — uagtet sit norske Navn — som saa mange andre Slægter her i Landet af fremmed Oprindelse. Den første Mand af Slægten der kjendes, er *Anders Jonsson*, som var født i Halmstad formodentlig i Slutten af det 16de Aarhundrede. Han kan muligens ha været i Slægt med den Peder Jonsson, Borger i Landskrona, der allerede nogle Aar før 6 Juni 1582 med Sl. Niels Gjordsens «min kjære Hustrues Fader» havde brugt et Laxefiske i Topdal. Ifølge Familietraditionen skal han have været af svensk Adel og paa Grund af nogle Tvistigheder været nødt til at forlade sit Fødeland. Herom har man imidlertid Intet kunnet finde. At han i ethvert Fald ikke kan have hørt til nogen adelig Slægt, saaledes som Traditionen ved at berette, er vistnok utvivlsomt. Dette viser sig nemlig deri, at hverken Anders Jonsson selv eller nogen af hans Børn føre adeligt Skjold. Da han i 1621 forseglar en Kvittering, bruger han kun et ganske simpelt Bomærke og det samme Segl bruger han ogsaa, da han nogle Aar før sin død aflægger Regnskab for oppebaarne Havnepenge ved Undals og Flekkefjords Ladesteder. Heller ikke nogen af hans Sønner kan sees at have benyttet noget adeligt Vaaben. Og det er først Sønnesønnen, Stiftamtmand i Bergen Stift Andreas Undal, der begynder at benytte et Vaabensegl. — — —

Det synes heller ikke at Familietraditionen om Slægtens Adelskab kan være af nogen gammel Datum. Thi i et Brev — uden Datum og Underskrift — der endnu findes i Familiens Eie, skriver en *sønnesøn af David Andersson (Undal)* paa Underøen om Anders Jonsson følgende: «Min sal. Faders Farfader sal. Anders Jonsson var Tolder i Snig i Undal ungefær for 100 Aar siden. Han var flyttet fra Skaane i det forrige Seculo, da Kongen af Sverige havde bemægtiget sig det, for ikke at ville være under svensk Regjering, hand var en bemidlet Mand og udi en kgl. Bestalning af temmelig høy Character og mueligt af den bæste adelige Familie.» Som man ser, reducerer hele Adelskabet sig her til en ren Hypothese fra Brevskriverens Side. Der er vel heller

ingen tilstrækkelig Grund til at tillægge Familie-traditionen forøvrigt nogen mere Troværdighed, saameget mindre som den ovennævnte Brevskriver ikke synes at kjende noget til den Variation af Familie-traditionen, som tidligere er anført, men mener, at Stamfaderen paa Grund af Skaanes Afstaaelse til Sverige skal have været foranlediget til at bosætte sig i Norge. Det sidste kan heller ikke forholde sig rigtig. Thi Skaane, Halland og Blekinge hørte indtil 1645 til Danmark medens Anders Jonssøn allerede mere end 20 Aar før dette Tidspunkt var bosat i Norge. Det kan derfor neppe antages at Traditionen har noget historisk Grundlag at bygge paa hverken i den ene eller anden Form. Det er vel heller ikke tænkelig, at Anders Jonssøn skulde kunne unddrage sig Straf ved at flygte fra en Del i Riget til et andet Sted inden sammes Grændser.»

*

De to hovedgrener av den slekt Scheen som behandles her nedstammer fra brødrene apoteker Ole Andersen Scheen (1764—1823) og kjøpmann Hølje Andersen Scheen (1764—1833) som begge bodde i Risør. Om deres far vet man ikke annet enn at han het *Anders*, var borger i Larvik og i 1774 var bosatt på plassen Mærradalen i Tanum. Han sees imidlertid ikke nevnt hverken i kirkebøker eller skifteprotokoller for Tanum sogn. Ingeniør Delgobe sier i sine samlinger (Statsarkivet i Oslo) at Anders muligens kan være en sønn av sogneprest Jonas Andersen Scheen til Tjølling. Men dette er ikke tilfelle. Av hans fire barn døde datteren Margreta ung og sønnen Andreas Jakob døde i 20-årsalderen i 1742. Ved skifte efter Jonas Scheen 17. juni—30. juli 1773 opføres bare en sønn Friderich som var sjemann og fór på Kina. Datteren Ulrikka Margreta Scheen var gift 1750 med presten Wilhelm Broager, som overtok sognekallet efter svigerfaren Jonas Scheen 1759.

Efter de undersøkelser som er foretatt ligger det nær å anta at Anders har vært brorsønn av sognepresten til Tjølling, som igjen var sønn av *magister Anders Pederssøn Scheen*, død 1697 som stiftsprost i Kristiansand. Av hans sønner kjennes bare *Peder Andersen Scheen*, sogneprest til Avaldsnes (1681—1734) og nevnte *Jonas Andersen Scheen*, men da kirkebøker for Kristiansand og prostiets geistlige skifteprotokoller mangler for denne tiden, er det mulig at magisteren kan ha hatt flere sønner.

Antagelsen om en nær slektskapsforbindelse mellem brødrene i

Risør og magister Anders Pederssøn bestyrkes gjennom de opplysninger som finnes i F. Schiørns «Den norske kirkes embeder og prester» 1700—1900 (Riksarkivet) om Hølje Scheens sønn, *Kristoffer Winther Helgesen Scheen* (1809—1850). Schiørn opfører i sitt verk de forskjellige presters geistlige slektninger og nevner som tidligere anført for Kristofer Scheens vedkommende «Farfars Farbror Jonas Andreas Scheen, Tjølling».

Statsarkivar E. A. Thomle har som tidligere nevnt i «Personalhistorisk Tidsskrift» 5. r. 2. b. s. 224 ff. (1905) gjort rede for magister Anders Pederssøn Scheens avstamning i en stor artikkel «De ældste Led af Familien Undal (Undahl) i Norge». Av denne artikkel hitsettes følgende:

Magister Anders Scheen var sønn av:

Peder Jenssøn, født ca. 1613, død 1676 i Skien, begravet 5. juni 63 år gammel. Han kan muligens ha vært fra Båhuslen, for i skiftet etter ham heter det: «Til Bedste Godset i Baahus Lehn efter Sl. Hr. Jens Knudsen.» Dette kan muligens være hans far, men Thomle kunne ikke opspore denne Hr. Jens Knudsen i Båhuslen. Peder Jenssøn førte i sitt segl dels et almindelig bumerke, dels en hånd som holdt en blomst. Våpenet var visstnok selvlaget. Han drev store trelast- og sagbruksforretninger i Skien og Telemark. Fra januar 1645 til 1650 eller 1651 var han foged i øvre og nedre Telemark, og bodde på gården Romenes i Holla prestegjeld. Derefter nedsatte han sig som borger og handelsmann i Skien, hvor han 1653 var rådmann og 1657—1669 borgermester. I tiden 1656—58 var han flere ganger konstituert som lagmann under de virkelige lagmenns forfall. 1661 var han medlem av den almindelige landskommisjon for Tønsberg lagdømme, og var i 1662 blandt de norske kjøpsteders kommitterte som forhandlet med regjeringsautoritetene i Kjøbenhavn om Norges finansielle stilling og kjøpstadsprivilegiene.

Han var gift 1) ca. 1645 med *Maren Halvorsdatter*, død i juni 1652, datter av den rike Halvor Nilssøn i Skien og Anna Jacobsdatter. I dette ekteskapet var det bare en sønn, *Halvor Pederssøn*. Gift 2) ca. 1652 med *Berte Andersdatter Undal*, født ca. 1633 i Undals prestegjeld, død 1661 i Skien, begravet 31. august, datter av Anders Jonssøn Undal og hustru Ingeborg Lauritzdatter Westhoff, født 15. 3. 1605, død 15. 5. 1679 i Kristiansand.

Anders Jonssøn Undal var født i Halmstad i slutten av 16. århundre, var opprinnelig borger i Landskrona, men blev tolder i Lister len ca. 1630 og tollskriver i Lister 1635. Han drev stor tømmerhandel, og var

meget rik. I Undals prestegjeld bygslet han gården Underøen ved Undalselvsnens utløp, men bodde om vinteren i Kristiansand, hvor han bygde sig hus, sannsynligvis kort efter byens anlegg 1641. Han døde antagelig 1651. Enken Ingeborg blev gift 2) ca. 1658 i Kristiansand med handelsmann og borger der Jesper Hanssøn-Bolding, som blev rådmann i Kristiansand 1661. Blandt Anders Jonssøns barn var:

Berthe Andersdatter (Undal). Hun var født på Underøen ca. 1633 og døde i Skien 1661 (begr. 31. august s. å.) vel 28 år gammel. Hun blev ca. 1652 gift med borgermester i Skien *Peder Jenssøn*. Skifte efter Berthe Andersdatter holdtes i Skien fra 26.—29. Marts 1667, men sluttedes først 15. Decbr. 1668. Boet viste en Indtægt af 19 106 Dlr. 2 Mk. 9 Sk., medens den Boet paahvilende Gjæld udgjorde 8 715 Dlr. 2 Mk. 16 Sk. saaledes at den beholdne Formue blev lidt over 10 000 Dlr., en ganske betydelig Formue efter den Tids Forholde. Peder Jenssøn var ogsaa en driftig og flink Forretningsmand, der drev betydelige Trælast og Sagbrugsforretninger i Skien og Telemarken. Han havde først været Foged i Øvre og nedre Telemarken, nemlig fra Januar 1645 til 1650 eller 1651 og boede som saadan som foran nævnt paa Gaarden Romenes i Hollens Prestegjeld, nedsatte sig derefter som Borger og Handelsmand i Skien, hvor han i Juni 1653 var Raadmand og 1657 blev Borgermester. Da Magistraten i Skien ved kgl. Befaling til Statholderen af 24. Marts 1666 blev reduceret til en Borgermester og 4 Raadmænd, erholdt Peder Jenssøn 21. Marts 1667 Confirm. paa sin Bestalling som øverste og efter Reductionen ældste Borgermester fremdeles at nyde og betjene. Han var i Aarene 1656—1658 oftere konst. som Lagmand iflg. kgl. Befaling under de virkelige Lagmænds Fravær og Forfald. I 1661 var han Medlem af den almindelige Landscommission for Tønsberg Lagdømme, og var i 1662 blandt de norske Kjøbstæders Commiterede, der i Kjøbenhavn forhandlede med Regeringsautoritetene om Norges finansielle Stilling og Kjøbstædernes Privilegier. I 1669 ansøgte han om Afsked fra Borgermesterembedet, og blev 23. Sept. s. A. forløvet fra samme samt for alle fremmede Formynderskab «som Loven hannem ei udi Særdeleshed tilholder at forestaa, jtem at hannem udj Byens Skatter og Contributioner ei høiere paalægges, end hannem efter sin Middel og Formue lige med andre billigen kan tilkomme». Peder Jenssøn fører i sit Segl dels et simpelt Bomærke, dels en Haand der holder en Blomst. Vaabenet er vistnok selvlavet. Han kan muligens have været fra Baahuslen. Thi

paa Skiftet efter ham heder det til Slutning «Til Bedste Godset i Baahus Lehn efter sl. Hr. Jens Knudsen». Denne kunde derfor muligens være Borgermesterens Fader. Nogen Hr. Jens Knudssøn i Baahus Len kjendes imidlertid ikke.¹

Peder Jenssøn var, da han egtede Berthe Andersdatter, Enkemand Han var 1) gift antagelig omkring 1645 med Maren Halvorsdatter, død i Juni 1652, Datter af den rige Halvor Nilssøn i Skien og Anna Jacobsdatter (der senere blev gjengift med Lagmand og Assessor i Overhofretten Claus Anderssøn). I dette Egteskab havde Borgermester Peder Jenssøn kun en eneste Søn, Halvor Pederssøn. Efter Berthe Andersdatters Død blev han 3) gift i Skien 9. Juli 1665 med Enken Anna Maria Wulffs — eller Wulfgangs — datter, død i Skien 1712. Da Peder Jenssøn døde var Boet allerede gaaet adskilligt tilbage. Han eide vistnok en stor mængde faste Eiendomme omkring Skien, i alt taxeret for henved 80 000 Dlr., et Hus i Skien som han selv beboede, taxeret for 700 Rdl., en Kornhave paa Li, taxeret for 60 Rdl., og mindre do. taxeret for 40 Rdl., et gammel Hus i Pustervigen, 1/64 Part i Compagniskibet «Maria» taxeret for 200 Dlr., Last, Tømmer, Bjelker og Deler for 2 998 Dlr. 4 Sk., en Saug ved Byen nest Dammen, taxeret for 1300 Dlr., en Grob-Saug, taxeret for 1200 Dlr., Rendesund Saug taxeret for 700 Dlr., Tved Saug i Mælum o. s. v. i alt en Formue, taxeret for 19 384 1/2 Dlr. 14 Sk. foruden 2000 Dlr. udestaaende Fordringer af hvilke en Del vare usikre. Men Gjælden udgjorde 17 565 Rdl. 1 1/2 Mk., saaledes at den hele gjenværende Formue alene blev lidt over 1800 Dlr. Blandt Gjælden var dog en Del af de ældre Børns mødrene Arv, der ikke udgjorde mindre end over 6000 Dlr. Efter Peder Jenssøns Død egtede Enken Anna Maria Wulfsdatter 2) i Skien 2. Febr. 1679 Præsident i Christiansand Berthel Lauritssøn Scheving, født ca. 1635, død i Skien ca. 1682, maaske Søn av den Lauritz Scheving der forekommer som Borger i Kjøbenhavn.

Berthe Andersdatter havde i sit Egteskab med Borgermester Peder Jenssøn 5 Børn, der samtlige levede ved Moderens Død:

1) *Anders Pederssøn Scheen*, født i Skien ca. 1652, opkaldt efter Morfaderen, død som Stiftsprovst i Christiansand 17. Aug. 1697 (begr. i Christiansand Domkirke 28. Aug. s. A.) «meget hastelig og uformodentlig». Efter Moderens Død blev han taget i Huset hos Morbroderen Mag. Jonas

¹ Som det vil sees gjentar Thonle i sine artikler de forskjellige anførsler vedkommende Peder Jenssøns personalia.

Undal, der da var Capellan og Rector i Christiansand. Af denne modtog han Information saavel hjemme som i Skolen, indtil han, som det siges, «blev forsendt til andre Steder», hvilket her formodentlig vil sige, at han blev sat i Christiania Skole, fra hvilken han 24. Sept. 1672 blev Student ved Kjøbenhavns Universitet, hvor han valgte Professor Ole Borch til sin Privatpræceptor. I 1675 tog han her Magistergraden ved 2de Disputatser: Diss. philosophica de nutritione animalium, Kjbhn 1675 4. og Diss. philologica de dextera; Kjbhn 1676 4. Men hans Promotion findes ikke indført i Universitetets Matrikel, der overhovedet Intet har om, at der det anførte Aar har fundet nogen saadan Sted. I Begyndelsen af det flg. Aar maa han være vendt tilbage til Christiansand. Endnu 25. Januar 1676 opholdt han sig i Kjøbenhavn, da han skriver, at han om 6 Uger vil begive sig paa Hjemreisen. I Marts Maaned har han vel derfor været i Christiansand, hvor han antoges til Morbroderen Mag. Jonas Andersøns Huscapellan og i hvis Hus han boede, indtil han giftede sig. Den 10. Juni 1676 oprettede han med Morbroderen en Contract, ifølge hvilken han som hans Capellan skulde have 100 Rdl. aarlig og Kost og Kammer i Sogneprestens Hus saalænge han forblev i enlig Stand. Desuden forpligtede han sig til, om Undal døde, at give Enken 300 Rdl. aarlig i Pension af Kaldet og om hun skulde dø forinden, hendes efterladte Børn i 6 Aar det samme Beløb. Kort efter maa han paany have begivet sig til Kjøbenhavn, hvor han 8. Juli s. A. var for at søge kgl. Confirmation paa sin Bestalling som Capellan og med en Ansøgning ang. Morbroderen om at erholde Ret til at succedere denne i Embedet. Dette opnaaede han ogsaa, idet han 25. Juli s. A. erholdt kgl. Confirmation som Capellan hos Undal «formedelst dennes tilstundende Alder og sit Kalds store Besværing saavel udi Byen foruden ved fire Sogne» med Ret til at succedere Sognepresten i Embedet, naar denne ved Døden maatte afgaa eller Embedet paa anden Maade maatte blive ledigt. I Bestallingen heder det derhos, at han skulde bistaa Undal «saavel i Byen som uden foruden den Capellan, han udi Byen haver». Det kan derfor ikke være tvivlsomt, at Scheen blot udnævntes til Undals personelle Capellan. Scheen opholdt sig nu i Kjøbenhavn til Vaaren 1677. Den 17. Febr. d. A. var han endnu i Kjøbenhavn, da han skriver til Morbroderens Kone, at de kan vente ham om 6 Uger. Han vilde da reise lige til Stavanger (hvor Biskopen residerede) og siden bede om 3 Ugers Frihed, for at reise til Skien «at efterse, hvor Stifmoder har handlet». Men af fælles Venner blev han

overtalt til at opsætte Reisen, saa at han endnu 31. Marts ikke var kommet fra Kjøbenhavn. Da han omsider kom hjem og var bleven ordineret, fik han efter Contracten sin Bolig i Sogneprestens Hus, indtil han ca. 1680 giftede sig med en Søster af Morbroderens Kone, hvorefter han nogle Aar boede hos Svigermoderen, efter hvis Død han baade fik Midler og hendes Hus i Christiansand. Den 31. Aug. 1678 blev han af Biskop Tausan — med Bibehold af sit Capellani — beskikket til Rector ved Christiansands Latinskole efter den suspendede Morten Anderssøn og erholdt herpaa 23. Oct. s. A. kgl. Confirmation. Morten Anderssøn førte imidlertid Klage herover, hvorfor ogsaa Biskopen 16. Marts 1680 fik Befaling til paany at indsætte Morten Anderssøn i Embedet og da Scheen igjen 7. Mai s. A. androg om at beholde Rectoratet, blev det af Kongen resolveret, at Morten Anderssøn skulde forblive i Embedet, indtil han ved lovlig Proces og Dom var dømt derfra. Morten Anderssøn blev derefter indstævnt for Capitlet og ved Dom af 16. Decb. 1680 dømt fra Embedet, hvorefter Biskop Tausan 26. Marts 1681 atter fik Ordre til at indsætte Scheen i Rectorembedet, som han derefter forestod, indtil han i 1691 blev Stiftsprovst og Sogneprest i Christiansand efter Mag. Jonas Undal, da Tobias Jenssøn 12. Sept. s. A. udnævntes til Rector. Rectoratets Indtægter var ikke store. Den bestod alene i en Del af Førstebygsele og Tredieaartagen af Kirker i Agdesiden. Ved kgl. Rescript af 22. Marts 1672 var nemlig denne henlagt til Christiansand Kirke og Skole og deres Betjentes Løn. Heraf faldt der 80 Rdl. aarlig paa Rector. Men da der nogle Aar senere bestemtes, hvor meget hver Hud skulde give i Førstebygsel, kom den samlede Indtægt af Førstebygsele og Tredieaarstagen ikke til at udgjøre mere end 40-50 Rdl. aarlig. Paa Grund heraf fik Scheen Magistratens Tilladelse til at oppebære det hele Beløb. Han søgte derhos Kongen om Forbedring i sin Løn og under 20. Novbr. 1686 blev det derfor bestemt, at Lectoratet i Stavanger ved Lectoren Mag. Mats Tausans Død skulde være ophævet og dets Indtægter saavel som al Rettighed, som hidtil særlig havde ligget til Capitelsbetjentene i Stavanger, skulde henlægges til Christiansands Kirkes Opbyggelse, indtil denne var færdig og siden deles mellem Rector scholæ og Capellanen i Christiansand saaledes at Rector skulde nyde de $\frac{2}{3}$ Parter og Capellan $\frac{1}{3}$ Part. Og dersom Christiansand Skole skulde blive saa stor, at en Lector skulde behøves, skulde et Lectorat oprettes af Rectoratet i Stavanger, naar Tjenesten der blev ledig. Da imidlertid Christiansands

nye Kirke først blev færdig 1696, er det ikke sandsynligt, at Scheen har faat noget godt af denne kongelige Bevilling. I 1690 siger han i alle Fald, at han i de 13 Aar han som Vice-Pastor havde betjent Christiansands Kald «har jeg ei nydet videre af Sognepresten end en ringe Capellans Løn uden nogen Besværing for Menigheden. Rectoratets aarlige Løn haver siden den kgl. Forordn. om Førstebørsler udgik, været 63 a 64 Rdl. — og det er vitterligt, at min Tilstand formedelst den saare ringe Indkomsts Skyld, som jeg af begge mine Functioner haver, er meget slet». Hvorledes Scheen har været som Rector er det ikke let at komme paa det Rene med. Thi vistnok giver baade Borgerskabet og Magistraten ham det bedste Skudsmaal, men noget anderledes lyder Dommen over ham fra Eftermanden Tobias Jenssøn. Under 30. Decbr. 1680 erklærer Borgerne, at Scheen har forvaltet Rectoratet saaledes, «at vores Ungdom mærkelig blev forfremmet til Guds Ære og Menighedens store Gavn og Tjeneste», medens Magistraten under 29. Marts s. A. siger, at han «ei alene vores latinske Skole saaledes ved Lærdom og god Skik haver opbragt, at samme Skoles Tilstand, som ved den andens Ufid og Udyd var moxen øde og gjort til intet, er nu for Gud og Mennsker bleven behagelig, men endog ved sin store Vindskibelighed givet enhver fuldkommen Forsikring om vores Ungdoms fornøielige Profect til det Eruditions Maal, som vel beskikkede Treviskoler andre Steder er foresat». Endnu i 1691 synes baade Magistraten og Borgerskabet at være overmaade vel fornøiet med ham. De anbefalede ham da under 27. Aug. til Sogneprest efter Undal, da han i 14 Aar havde været Capellan og Rector og i denne Tid «betjent denne Menighed med saadan Tækkelighed og berømmelig Flid, at han vores hjertelige Kjærlighed sig haver tilvunden». Derimod forklarer Eftermanden Rector Tobias Jenssøn i en Retssag mod ham, der forhandlede paa Capitlet i 1699, at da han antog Skolen efter Scheen, var Tilstanden meget slet, «saa at den salig Mand alene havde, da han kvitterede Skolen, tvende Disciple i sin Lectie, som var Austen Olsen og Anders Arelsen, af hvilke han efterlod mig den ene, nemlig Austen Olsen, som jeg dimitterede til Academiet og nu er Capellan til Christiansands Annexer og denne Dag sidder og betjener denne Ret. Saa og haver Hans Høiærværdighed Biskopen befundet, at her er ikke en Skilling Beneficium her ved Skolen hvorover de fattige Disciple, som Rector ved sin Antrædelse i Embedet Ao. 1691 maatte transferere af den nederste Lectie, eftersom de Disciple i de tvende mellemste Lectier vare baade

ganske faa og neppe over en eller tu, saa og hartad ligesaa udygtige som de i den nederste Lectie til Translationen, hvorover de Disciple, som saaledes af Sinkelectien blev transfererede, maatte ved Aar og Alders Tiltrædelse, da de skammede sig ved at betle længer paa Dørene, nødes til at kvittere Skolen formedelst Mangel paa Livsmiddel og at give sig (til)Skibs eller andensteds. Ellers haver Rector havt en og anden af Godtfolks Børn paa Landet under sin Information og dennem og til Academiet dimitteret og haver endnu i sin Lectie baade den sl. Sogneprest Mag. Anders Søn og andre Godtfolks Børn». Man tør dog maaske ikke lægge for megen Vægt paa denne Udtalelse, da den er anbragt til eget Forsvar. Efter Jonas Undals Død tiltraadte Scheen Embedet som Sogneprest til Christiansands Domkirke, hvorpaa han fik kgl. Bestalling 12. Sept. 1691. Han indsattes i Embedet af Biskop Jersin 18. October s. A. og beskikkedes 19. s. M. til Præpositus i Christiansands Stift (Stiftsprovst). Han kaldes ogsaa Vice-Lector og fungerede stadig som Biskop i den virkelige Superintendents Fravær eller Forfald. Da han havde tiltraadt Sogneprestembedet i Christiansand, fik han en ubehagelig Strid med Undals Enke, der var Søster af hans Kone. Som allerede tidligere omtalt havde Scheen, da han ansattes som Capellan hos Undal, i 1676 oprettet en Contract med denne, hvori han blandt Andet ogsaa forpligtede sig til at give Enken 300 Rdl. om Aaret m. m., hvorimod han i Løn af Undal skulde have 100 Rdl. om Aaret. Som det synes har Scheen imidlertid ikke erholdt udbetalt hvad han saaledes tilkom hos Undal, medens hans arbeide for denne stadig tiltog, hvilket foranlediget at han — som Mag. Jonas' Enke siger — i 1681 offentlig paa Prædikestolen frasagde sig at prædike og indgik paa at lade sig nøie med 52 Rdl. om Aaret, mod efter Undals Død kun at svare Enken 200 Rdl. aarlig. Kort efter at han derfor havde tiltrådt sit Embede som Sogneprest i Christiansand, indgik han med enken under 4. Januar 1692 en Contract, hvorved han forpligtede sig til fra 1693 Aars Begyndelse at svare Enken 200 Rdl. Deraf skulde hun oppebære de 100 Rdl., som Byen gav Presten i fast Løn, og Resten skulde hun erholde saaledes, at hun af Offeret skulde udbetales 30 Rdl. til Jul, 22 Rdl. til Paaske og 22 Rdl. til Pintse samt naar Smørreden erlagdes af de 2 øverste Sogne 5 Fjerdinger Smør for 15 Rdl. og Resten af Korntienden med 7 Tønder Korn in natura. Desuden skulde Enken have Halvdelen af Oddernes Prestegaard og dens Avl fra Paaske 1692 og hvis hun døde inden Aarets Udgang, skulde hendes Børn have

200 Rdl. aarlig i 2 Aar. Derimod skulde Scheen i Naadsensaaret oppebære 250 Rdl. foruden Trolovelsespengene i Christiansand. Denne Contract var ganske urimelig for et Kald som Christiansands, hvorfor ogsaa Biskop Munch betegner den for saa stor «som hverken i Danmark eller Norge er hørt». Scheen fandt sig derfor ogsaa snart brøsthølden ved Contracten og indsendte derfor 4. Januar 1695 en Ansøgning til Kongen om at faa forordnet en Provsteret til at bestemme Pensionens Størrelse, idet han anførte, at han i 14 Aar havde opvartet Skolen og Kirken og havde før han kjendte Kaldets Indtægter indgaaet en Contract med Enken, hvorefter hun skulde have 200 Rdl. aarlig, hvilket han ogsaa nu i 2 Aar siden hendes Naadsensaar udløb havde betalt. Men da han maatte holde en særdeles Capellan, samt sad med mange smaa uopførte Børn, saa kunde han ikke længer uden sin Ruin udrede Beløbet. Som Følge heraf tillagdes ogsaa 23. Novbr. s. A. Stiftamtmand Mathias Tonsberg og Biskop Hans Munch Ordre til at ligne Scheen og Præsteenken imellem, men det synes dog ikke at have ført til noget. Vistnok mødte saavel Scheen som Enken 15. Januar 1696 for Stiftamtmand og Biskop, men nogen Mægling eller endelig Slutning paa Sagen kom dog ikke istand. Scheen opgav Kaldets Indtægter til 238 Rdl. Deraf havde Capellanen Jacob Kirsebom 40 Rdl. Hans egen Løn hos Undal havde været 100 Rdl. Aaret, men denne Løn havde han aldrig erholdt og Enken erkjendte, at Undal ikke havde været istand til at udrede en saa stor Løn af Kaldet. Scheen forklarede, at Undal «var en god og oprigtig Natur» men da mig min Del i Naadsensaaret efter Hs. Maj.s Lov tilkom, har hun (Enken) med en vedholden Klynken, Græden, Larmen og Sladring paa min sl. Hustru bragt det saavidt, at jeg aldeles kied og fortrædelig over slig Uro endog i dette resignerede min Ret» og indgik paa Contracten, hvorhos han, da han mærkede «at hun maatte kvittere sin sl. Mands Gaard her i Byen, gav hende af Medlidenhed Tilladelse til at bo paa Prestegaarden med den halve Avling». «Men hvad Taknemmelighed dette udi hende haver forarsaget, er deraf at se, at hun saaledes har bestyret sig i sine Indbildninger, saa min Fromhed er bleven hendes Odels og Eiendomsret, det hun disputerer mig mine Værelser i Præstegaarden, overfuser mine Folk med en skammelig Mund, ja undser sig ikke i Folks Nærværelse at overfalde mig i mine egne Værelser naar jeg der maa være paa mit Embeds Vegne.» Sagen blev 27. Januar s. A. af Tonsberg indsendt til Kongens Afgjørelse, uden at han indlod sig paa at tage noget Stand-

punkt, medens Biskoppen afgjort stillede sig paa Scheens Side, idet han 31. Januar s. A. foreslog, at Anders Scheen herefter selv skulde beholde Prestegaarden og give Enken saadan Pension som Lovens 2den Bog foreskriver. Kongen vilde dog ikke afgjøre Sagen. Det blev derfor 14. Marts 1686 paa ny paalagt Stiftamtmand og Biskop at ligne Pensionen, men formodentlig har de ikke kunnet komme til nogen Enighed, da Ordren paany gjentoges 28. Juli s. A. Heller ikke dette lader til at have havt nogen Virkning. Thi alene Biskop Hans Munch efterkom befalingen, idet han 18. Novb. 1696 afgav den Kjendelse, at Scheen skulde være forskaanet for at svare Enken mere end 100 Rdl. aarlig hvortil han havde erklæret sig villig, at hun skulde ryddeliggjøre Oddernes Prestegaard til førstkommende Paaske mod at tillægges en anden Præstebolens Gaarde paa 2 Huder samt af Christiansands Kirkes Midler 30 Rdl. aarlig, Halvdelen hver Paaske og Halvdelen hver Mikkelsdag. Kjendelsen blev dog paaanket af Enken i Overhofretten, der ved Dom af 19. Febr. 1697 — dog under Dissens — dømte Scheen til at holde sig Contracten efterrettelig og give Enken 40 Rdl. i Procesomkostninger. Om denne Dom har endt Sagen eller om den ogsaa er gaaet til Høiesteret i Kjøbenhavn vides ikke.

Mag. Anders Pedersen Scheen var gift 2 Gange: 1) i Christiansand ca. 1680 med *Margrethe Matsdatter*, død i Christiansand ca. 1690, Søster af Morbroren Mag. Undals Kone. Med hende havde Scheen 4 Børn. Børnene vare: 1. *Peder*, født ca. 1681, død som Sogneprest til Avaldsnes. 2. *Ingeborg*, g. m. Arnt Mechlenburg. 3. *Margrethe*, g. m. Michael Suhm, f. 1683, død 1749. 4. *Jonas*, f. 14. Marts 1691, død 15. Aug. 1759 som Sogneprest til Tjølling. Gift 2) ca. 1694 i Christiansand med *Maren Clausdatter (Bugge)*, født i Laurvig ca. 1673, død i Christiansand 1712, Datter af Raadmand i Laurvig, senere Præsident og Commerce-directeur i Christiansand Claus Berthelssøn (Bugge) og Anna Lauritsdatter. Med denne Hustru havde Scheen 2 Døtre. Børnene vare: 1. *Anna Andersdatter Scheen*. 2. *Birgitte Andersdatter Scheen*, død i Christiansand 15. October 1720, g. m. Skipper Philip Arntssøn. Præsident Berthelsen førte store Midler med sig og Scheen siges ogsaa at have gjort et godt Gifte. Men hans økonomiske Tilstand synes ikke at have været særdeles tilfredsstillende. Efter Scheens Død blev hans Enke 2) i Christiansand gift med Borgermester, senere Præsident Ludvig Stoud, født 1683, død i Christiansand 5. Decbr. 1719 (begr. 11. s. M. Søn af Biskop i Christiansand Mag. Ludvig Stoud og 2den Hustru

Sophie Angell. Med hende havde Stoud en eneste Datter, der døde 14 Dage efter Moderen.

2. *Jens Pederssøn Scheen*, født i Skien ca. 1654, han blev Student 19. Juli 1678 fra Roskilde Skole og Baccalaur 15. Juni 1680. Hans senere Skjæbne kjendes ikke.

3. *Maria Pedersdatter Scheen*, hun blev gift med Raadmand i Christiansand Hans Jacobssøn Beermand, der 7. October 1680 blev Byfoged i Christiansand efter den afsatte Jens Pederssøn. Han indstilledes til Byfoged af Statholder Gyldenløve 25. Sept. s. A., da han havde Attest fra Lagmand Laurits Anderssøn Undal for at være en skikkelig Person. Maaske han derfor tidligere har været Lagthingsskriver. I 1683 blev han af Høiesteret dømt til Bøder for en urigtig Dom. Han forklarede i den Anledning, at Anders Claussøn paa Aalefjær i Topdal i mange Aar uden Borgerskab havde drevet Brug og Kjøb Handling og nu var grebet af Beermand i at have solgt 23 Tylter lange og korte Mastebjelker til to udenlandske Skipperne, hvorfor han havde lagt Beslag paa Bjelkerne og kroned dem samt forbudt Skipperne at indtage dem i Skibet. Desuden havde han i Topdalselven lige ovenfor Prestegaarden antruffet 2 Flaader med Bjelker paa 25 Tylter, som vare mærkede med Sognepresten Søren Olufssøn (Sodes) Mærke. Derefter havde han indbragt Sagen for vedkommende Sorenskriver, der 23. Mai havde confisceret Tømmeret, da Anders Claussøn havde drevet Handel uden Borgerskab og derfor ulovlig. Denne Dom var s. A. stadfæstet af Lagmanden, forsaavidt de solgte Bjelker angik. Men da Anders Claussøn under Sagen 29. Mai s. A. havde aflagt Ed som Borger til Christiansand, blev han frikjendt for Tiltalen forsaavidt de 25 Tylter i Elven angik. Ved Overhofrettens Dom af 22. Febr. 1683 blev han ganske frikjendt, fordi han af Magistraten allerede tidligere var antaget for en Borger, men derhos givet en Maanedes Respit med at aflægge sin Borgered, hvorom Beermand havde været fuldt uvidende, da han havde været tilstede i Magistraten, men Beermand blev derhos idømt 60 Rdl. i Procesomkostninger, 30 Rdl. til Anders Claussøn og 20 Rdl. til Kvæsthuset. Desuden blev Lagmanden idømt 12 Rdl. og Sorenskriveren 6 Rdl. til Anders Claussøn samt de 24 Meddomsmænd 8 Ørtuger og 13 Mark Sølv til Kongen. Dommen blev indbragt for Høiesteret i Kjøbenhavn, men Beermand, der betids havde gjort sig færdig til Reisen, kunde ikke møde, fordi han fik kgl. Ordre til at gjøre Arrest paa Tolderen Johan Cramer og registrere hans Bo saavel som Amtsskriveren Johan

Wittes og senere blev han forhindret paa Grund af at Amtmand Knophs Tjener ihjelslog Consumptions-Controleuren i Christiansand. Han blev derfor først 20. Aug. 1683 af Høiesteret ilagt 40 Rdl. i Mulkt og senere efter en 3 Dages Stævning, som aldrig var ham forkyndt, blev Overhofrettens Dom stadfæstet. Han indgav 24. Oct. s. A. Ansøgning om at de ham idømte Mulkter maatte blive ham eftergivne og beklager sig over, at naar han vil haandhæve Byens Privilegier, møder han altid Hinder og Forfang af Borgermester og Raad. Ved kgl. aabent Brev af 17. Novbr. s. A. fik han eftergivet de ham af Høiesteret til Kvæsthuset idømte 40 Rdl. og desuden de 20 Rdl. som Overhofretten havde idømt ham. Derhos fik ogsaa de 24 Meddomsmænd eftergivet de dem ved Overhofretsdommen ilagte 8 Ørtuger og 13 Mark Sølv. Da Magistraten i 1687 blev reduceret, blev det tillige 17. Febr. s. A. bestemt at Beermand indtil videre skulde vedblive som Byfoged.

4. *Berte Pedersdatter.*

5. *Ove Pederssøn «Mørch»*, født i Skien 26. April 1661. Det var formodentlig den Broder af Konen der i 1683 opholdt sig i Huset hos Byfoged Beermann.»

Lorens Berg: Bygdebok om Tjølling side 105 inneholder om *Jonas Andreassen Scheen*, sogneprest i Tjølling 1733—59, fra 1741 ogsaa provst, følgende:

Han var født i Kristiansand 1691 og søn av stiftsprovst *Andreas* (Anders) *Scheen*. Efter at ha været kapellan et par aar i sin hjemby, blev han 1719 kapellan hos provst Grüner i Hedrum, og var der til han fik Tjølling-kaldet 1733. «Han var bekjendt for grundig lærdom og særdeles elsket for sin redelighet og kjærlige omgang.» Som provst fik han det vanskelige hverv i alle provstiets bygder at lede igangsættelsen av almueskoler, og han optraadte sindig og klokt og fik det til at gaa overalt. Scheen skal ha vært meget musikalsk. 1756 skjænket han Tjølling kirke en glaslysekroner. De sidste aar var han svakelig, og han døde efter et slaganfald høsten 1759, 68 aar. Han hadde da i mange aar hat sin svigersøn Broager til kapellan. Scheen hadde i 1720 egtet *Antonette Augusta Stockflet*, datter av forvalter Jakob Stockflet og Antonie Ulrikke Hausmann. Hun overlevde manden helt til 1780, da 78 aar, og bodde som enke paa Sande sammen med sin ugifte søster *Hermana Stockflet*. Provst Scheen hadde 4 barn:

1. *Margreta Scheen*, død ung.

2. *Andreas Jakob Scheen*, død i 20-aarsalderen 1742.

3. *Fredrik Scheen*, sjømand, fór på Kina; gift i Arendal 1768 med *Ingeborg Rasmusdatter Dam*.

4. *Ulrikka Margreta Scheen*, gift 1750 med presten *Wilhelm Broager*, som var født på Kongsberg 1723, søn av foged i Numedal Andreas Jenssøn Broager og hustru Maria Katarina Galschiøt. Han overtok Tjølling sognekall efter sin svigerfar 1759. 6 barn.

Peder Jenssøn f. ca. 1613, d. 1676, borgermester i Skien

<i>Anders Pederson Scheen</i> f. i Skien ca. 1652 d. som stiftsprost i Kr.sand 17-8-1697 Gift 1) i Kr.sand ca. 1680 <i>Margrethe Matsdtr.</i> d. ca. 1690 gift 2) <i>Maren Clausdtr. Bugge</i>	<i>Jens Pederson Scheen</i> f. i Skien ca. 1654 d. 1687 i Kj,havn Student fra Roskilde 19-7-1678	<i>Maria Pedersdtr.</i> gift 10-10-1675 i Skien m. rådmann i Kr.sand <i>Hans Jacobsson</i> <i>Beermand</i> Pers. Tidsskr. 5. II s. 239 f.	<i>Berte Pedersdtr.</i> døpt 10-11-1667 i Skien Gift m. <i>Anders Janssøn Hest</i>	<i>Ove Pederssøn «Mørch»</i> døpt 26-4-1661 i Skien Løitnant d. ugift	
<i>Peder Anderssen Scheen</i> f. ca. 1681 cand. theol. 1708 d. 1734 Sogneprest til Avaldsnes	<i>Ingeborg</i> <i>Andersdtr. Scheen</i> gift m. <i>Arnt Mechlenburg</i>	<i>Margrethe</i> <i>Andersdtr. Scheen</i> gift m. <i>Michael Suhm</i> 1683—1749	<i>Jonas Andersen Scheen</i> f. 14-3-1691 d. 15-8-1759 Sogneprest til Tjølling	<i>Anna Andersdtr. Scheen</i>	<i>Birgitte</i> <i>Andersdtr. Scheen</i> d. 15-10-1720 i Kr.sand gift m. <i>Philip Arntsson</i>

Før jeg går over til en nærmere omtale av de fire generasjoner av slekten som har vært knyttet til Risør, finner jeg det som en naturlig selvfølge å fortelle en del om den bys tilblivelse og vekst, der i henved halvannet seculum skulde huse denne slekt, som sammen med de beslektede familier — Prebensen, Thiis, Finne m. fl. — i så mangt bidrog til å sette sitt preg på den lille kystbys liv.

Beretningen er i alt vesentlig bygget på *Tallak Lindstøls* udmerkede jubileumsskrift «Risør gjennom 200 år 1723—1923», utkommet til byens 200 års jubileum 1923 og utgitt av Risør Kommune.

Om «Hvorledes Risør blev by» og «Risør som by» skriver T. Lindstøl bl. a. følgende:

«Efter sagnet var der før Risør blev by utskibningshavn med tolder paa Sønedeled og i Narvika i Nordfjorden, samt i Laget, senere Saltbodtangen, i Sandnesfjorden. At her bodde toldere er tvilsomt. Det var fogden som med bistand av lensmændene opkrævet told indtil egen tolder blev ansat. Da der ingen trælasttold blev opkrævet, kunde de øvrige toldindtægter knapt lønne en tolder i Risør. Naar Sønedeled nævnes som toldergaard kommer det av, at tolder i Risør Jens Smith eiet endel av Sønedeled.

Naar Risør blev by vet man ikke. Her har boet endel husmænd og strandsittere, der leiet grunde av Randvikgaardens eier. Buvik nævnes som husmandsplads under Ranvik, likesaa Krana eller som den tidligere kaldtes Korstvedt.

Der findes opgaver over hvormange fartøier, der indtok trælast i Nedenes 1528, 1561 og 1613. Førstnævnte aar var det bare 12 fartøier, hvorav efter navnene var 10 hollandske og 2 skotske. Drægtigheten av skibene var tilsammen 240 læster. Havne nævnes ogsaa. Den østlige var Tvedestrandsfjorden, Risør er ikke nævnt.

I 1561 lastet 150 fartøier, drægtig 2 500 læster. Havnene er ikke nævnt. I 1613 lastet 277 fartøier, drægtig 5 302 læster, derav fra Risør 94 fartøier, drægtig 1 772 læster, $\frac{1}{3}$ av det hele antal. Naar Risør allerede da hadde saa stor utskibning, kan man sikkert forutsætte, at byanlægget er fra tiden 1560—70. Det kan her nævnes, at der var en oppgangstid for handelen efterat Syvaarskrigen var slut 1570 og som fortsatte, trods Kalmarkrigen 1611—13, helt til omkring 1630, men saa kom de uheldige krige, som det dansk-norske monarki førte, og ikke mindst det mindre venskabelige forhold til England. Handel og skibsfart blev hemmet. Det er mulig at Risør med sin forbindelse med Holland var heldigere stillet end Østlandet, hvor der var megen forbindelse med England.

At Risør ingen ubetydelig by har vært omkring 1600, fremgaar ogsaa ved at sammenligne utskibningen fra Kragerø. Herfra utskibedes 1599—1600 24 ladninger i skibe, dræktige 582 læster, men fra Risør 1601—02 (regnskabet var ikke for kalenderaaret, men fra 1. mai 1601 til 30. april 1602) 53 fartøier, drægtig 1 178 læster. Det er over det dobbelte. Efter sagnet var det to brødre fra Randvik, der nedsatte sig i Risør som de første handlende. Det tør forholde sig saa. Randvik nævnes ikke 1610, derimot som husmænd: Thor Tygesen, Kristen Buvik, Kristen Randvik, Torjus paa Holmen samt Bjørn og Lars. 1613 var Mads leilending paa Randvik og i 1620 Peder.

I odelsmandtallet 1624 nævnes Nils Nilsen, Anders Nilsen og Thor Thygesens søsterbarn som odelsberettigede til hele Randvik med Buvik og Korstvedt.

Christoffer Goye, der var lensherre i Nedenes 1619—30, kjøpte av Mads og Anders Randvik husmandsplassen Buvik med grunde og ringe i Risør. Det har været halvparten, idet den anden halvpart av Risør havn tilhørte Jacob Madsen, der fik sin odelsret stadfæstet ved herredagsdom 1632. Han solgte til *Isach Falck* 1651. Goye solgte 1641 til tolder Sterck og i 1653 blev Falck eier av denne del og dermed av hele Randvik med Risør havn.

Efter et annet sagn var det en dansk adelsmand, der paa et besøk i Risør bodde hos senere tolder Sterck, som utvirket at Risør blev toldsted. Men byen hadde egen tolder før Sterck kom hertil, saa her har man tat feil.

Som by er Risør første gang nævnt 1601. Navnet var da som i de første to hundrede aar Øster-Risør. Samtidig nævnes Vesterrisør ved Mandal.

Første led Øster maa være i motsætning til Vesterrisør. I Dybvaag ligger en liten ø Risøen. Den er utgaat fra Askvaag, nævnes ikke i 1601, og man kjender ikke til, at den har vært benævnt Vester Risør. Navnet betyder en med ris (kratskog) bevokset ø.

Trods den officielle skrivemaate var Østerrisør indtil 1905, blev stedet i lang tid kaldt Risør. Selv i Rigsdagsforhandlingerne for 1814, side 296, staar Risør toldsted og i N. Wergelands grundlovsutkast staar Risør, ikke Østerrisør.

P. Holm nævner i sin beskrivelse av byen, trykt i «Østerrisør blad» 1853, at Kirkedepartementet i et cirkulære av oktober 1847 antok at byens navn burde være Risør. Herom findes intet i Kirkedepartementets journal eller kopibok, heller ikke i sogneprestens journal. Men naar Holm nævner dette saa faa aar efter 1847, og det gjentages av provst J. Aas i hans beskrivelse av Gjerstad præstegjeld, forholder det sig vistnok saa. I Risør formandskap og skolekommissions protokol for 1848 forekommer ofte det forkortede navn Risør.»

Det er fristende å fortsette Lindstøls interessante og malende fortelling om «Risør som by», men jeg får nøie mig med å ta enkelte utklipp:

I trykte kilder nævnes Risør første gang 1607. I landsbyerne paa Agder, som kongen benævner Uthavnene, var blit flere kroer eller vertshuse. Havnene blev mer befolket og der kom flere reisende. Men i disse kroer foregik til «Guds Fortørnelse» megen «Uskikkelighed» som drukkenskap og drap. For at saadant kunde «aldeles blive afskaffet» blev der strengelig og alvorligen forbudt at holde flere end 2 kroer i Øster-Risør, Merdø, Flekkerø og Vester-Risør og kun en i Grimstad. Arendal nævnes ikke. Embedsmændene skulde ha «flittig og grangivelig Indseende» med at budet blev overholdt, tiltale og straffe dem, der overtraadte det. Anders Schinder (?) solgte allikevel ulovlig øl, han blev gjentagende forgjæves advaret og maatte bøde 4½ rdl. i 1608, 7½ rdl. i 1615.

Der har allerede da været opført flere huse i Risør og foretagne forretningsmænd fik kjøpt grunde, jernringe, varder og tønder i byens havn. Lensherren i Nedenes 1619—30, Christoffer Goye, blev som tidligere nevnt eier av husmandspladsen Buvik med grunde i byen, som han kjøpte av eieren av Randvik og har ved kjøpet faat halvparten av Randviks matrikulskyld. Den anden halvpart tilhørte Jacob Madsen. Goye solgte Buvik med grunde i Risør, jernringe og de kalkede berg

til toldereren Christian Sterck. Denne erholdt 23. okt. 1641 kongelig stadfæste paa kjøpet, men paalegges at holde det kalkede berg¹ vedlike og til erstatning opkræve avgift av skibe, der indkom paa havnen. Sterck solgte samme eiendom i 1653 til Isach Falck. Denne hadde indløst i 1651 av Jacob Madsen den anden halvdel av Randvik, og var derved blit eier av hele gaarden med tomter og grunde i byen, ringe og øvrige herligheter.

Isach Lauritzen Falck var født i eller ved Tønsberg 1601, nedsatte sig i Risør som trælasthanler straks efter 1620, mulig i fællesskap med sin bror Ambjørn Lauritzen i Tønsberg. Falckfamilien var en formuende Tønsbergfamilie. Isach Falck selv blev en formuende mand. Han foretok betydelige skogindkjøb, anla skibsverft i Risør og sikrede sig sagbruk, saa han drev en betydelig virksomhet. Hvis en enkelt mand tilkommer æren av at nævnes som *byens grundlægger* er Falck selvskreven. Naar byen allerede 1647 faar egen kirke, og en tid før sin egen kirkegaard, viser dette en sterk tro paa byens fremtid. At Falck har vært hovedmannen for dette arbeide er utvilsomt, efter hvad han siden ydet til kirkens utstyr. Den vakre store altertavle som findes i Risør gamle korskirke er skjænket kirken av Isach Falck; den forestiller Nadverden og var oprindelig efter sagnet bestemt for domkirken i Riga. Skibet der bragte den forliste imidlertid utenfor Risør, hvorefter Falch kjøpte altertavlen; den er en kopi av et maleri av Rubens i en kirke i Antwerpen. Kirken, som nu er 300 aar gammel, er en av landets aller ældste og vakreste gamle trækirker. Den bærer navnet «Den Hellig Aands Kirke», den blev helt bekostet og vedlikeholdt av byens borgere. Tillatelsen til at opføre kirken er utstedt paa Akershus Slot den 19. juli 1646 og er saalydende:

«Vi Christian den Fjerde af Guds Naade etc. gjøre vitterlig: Eftersom en del av vore Undersaatter, boende i Øster-Riisør paa deres menige Strandsidderes Vegne der sammesteds underdanigst lader tilkjendegive, Dennem til deres egen Sognekirke at have halvanden Mils Vei, hvorover de, naar det Veirlig indtræffer, tidt og ofte ikke kan didkomme, underdanigst derfor begjærer de, at Dennem maatte bevilges og tilstædes, udi fornævnte Øster-Riisør en Kirke paa Deres egen Bekostning at lade opsætte, som enten af Deres egen Sogne-Præst eller udi hans Sted af en anden dyktig Person kunde betjenes, dermed

¹ Berget blev som sjømerke senere kaldt «*Risørflekken*» og holdes fremdeles vedlike som sådant.

at Sognepræsten skal tilfreds være og De selv ærbødig dertil en visse Løn at erlægge. Da have Vi paa saadan Deres underdanigste Begjæring og Anmodning Naadigst bevilget og tilladt, saa og herved bevilger og tillader, at de udi fornævnte Riisøer paa deres egen Bekostning en Kirke med tilliggende Kirkegaard maa opbygges, hvortil Dennem en beleilig Plads av vores Lehnsmænd, Lehnsherren i Nedenes, skal udvises, dog med Condition og Vilkaar, at de efter Deres egen erbydelse den som Tjenesten derudi forretter skal underholde og fornøie, Forbydende alle og enhver Dennem herimod efter som foreskrevet staar, at hindre eller derudi i nogen Maade Faafang at gjøre, Under vor Hyldest og Naade.»
Christian.

*

Første halvdel av 1600-tallet var en gunstig tid for Risør, folkemængden steg, utførselen av træløst var livlig. Byen fikk omkring 1630 sin egen tolder, Lauritz Jacobsen; denne var likesaalidt som efterfølgeren Christian Sterck heldig for byen, men denne hadde faat sin første embedsmand og de var hverken værre eller bedre end andre embedsmænd, der blev sendt Norge fra Danmark. Toldindtraderne utgjorde mellem 1602—12 gjennemsnitlig 400 rdl. om aaret, men naadde mellem 1650—60 5 à 6 000 rdl. Den største utskibning foregik imidlertid med fremmede skibe; forbud mot at bygge skibe gjaldt fremdeles.

Fremgangen i Risør fortsætter til omkring 1675; den nedgangstid, som kom, skyldtes dels de urolige tider med store skatter, dels de privilegier man tilstod den i 1641 anlagte by Kristiansand. Der saa man med misundelse at handel og velstand steg i smaabyerne paa Agderkysten, som skyldtes heldig beliggenhet og driftige mænd, mens Kristiansand blev anlagt, ikke fordi det var naturligt at der blev by, men fordi kongen befalte det. Ved byens første privilegier av 5. juli 1641 blev de, der bosatte sig i den nye by, fritat i 10 aar for al «kongelig Skat og Tyng», toll undtagen; 29. okt. s. a. blev det forbudt fremmede borgere at bosatte sig i andre byer paa Agder — regnet fra det gamle Rygjarbit til Aaensire. Ingen maatte handle fra skibe i havne, der laa saa nær Kristiansand som 3 mil, og varene skulde først forgjeves være tilbudt Kristiansands borgere eller deres tjenere. Skibe hjemme i Kristiansand fik fri handel paa Hamburg, men alle skibe, der kom til andre havne

Risør Kirke.

Altartavlen.

Prekestolen.

På denne sees prost O. A. Lützow-Holm.

paa Agder end Kristiansand, skulde i avgift til denne bys havnekasse betale en skilling pr. læst. Dette ledet til smughandel, og for at hindre dette blev 6. mai 1642 bestemt, at ingen skibe inden ovennævnte 3-milsgrænse maatte søke havn uten for storm og uveir. I 1653 blev Risør overført fra Skiens til Kristiansands toldsted.

For at faa en slut paa de forviklingerne, haandhævelsen av privilegierne medførte, gav endelig kong Fredrik IV *den 7. mai 1723* Arendal og Risør egne kjøpstadrettigheter, men disse maatte kjøpes med en aarlig avgift av 1000 rdl., fordelt med 700 rdl. til utgifter ved indkvarteringen, 100 rdl. til kirken, 100 rdl. til hospitalet og 100 rdl. til kanalen. Ved lov om pengevesenet av 14. juni 1816 blev beløpet omskrevet, og for Risør bestemt til 200 spd., herav overtok Tvedestrand da den blev ladested i 1836 35 spd. Efter loven av 6. april 1839 fritokes Kristiansand for utgifterne til indkvarteringen, hvorfor Risør formandskap 11. novbr. 1841 henstillet til regjeringen at fremsætte kgl. prp. for Stortinget om at fritake byerne for denne avgift. Saa blev gjort, ved lov av 20. aug. 1842 blev avgiften ophævet.

Krigen 1645 og 1657—60 synes ikke at ha hat merkbare følger for Risør. Efter toldlisterne var der forholdsvis stor ind- og utførsel 1663—75. Men den danske konge førte nu som senere en uheldig utenrikspolitik, som ikke var heldig for vor handel. Efter Londons brand 1667 og Englands overmakt tilsjøs over Holland, blev der gode tider for skibsfarten. I Nedenes blev et livlig skibsbyggeri og bønderne seilte med sine egne jagter til Danmark og bragte hjem korn og andre matvarer. Der nævnes ogsaa flere store skibe i Risør, «Den hvide Falk» paa 195 læster, «Maria» paa 170, «Dorthea» paa 166 og «Den norske Kjøbmand» paa 160 læster og flere fra 30 til 100. Disse har nok gaat over Nordsjøen, men de forsvinder straks av skibslisterne, om forlist, kapret eller beslaglagt til krigsbruk er ikke oplyst. I 1699 var igjen i Risør kun 2 fartøier og saa smaa at de kun var tilsammen paa 5½ læst, og i 1710 kun 1 paa 1 læst.

Naar ind- og utførsel avtok fra 1675 saa skyldtes det krigen med Sverige 1675—79 og spændt forhold til England, og efter dens slutning stigende skatter. Toldintraderne gik ned fra 1670 til 1700 til meget under halvparten og trælustutskibningen til 2/3. At der var daarlige tider fremgaar av, at i 1688 losset med magt bønder fra omegnen av Risør og Arendal, kornskibe, der hadde søgt havn for motvind og kongen fritok dem for straf.

Som ny ulykke for byen kom branden 23. juni 1716, da 70 huse nedbrændte, og da husene paa Skjæret var blandt disse, har branden rammet midtbyen. Skaden takseredes til 20 565 rdl. Ved utligning av krigsskat 1720 opføres formuen med 16 650 rdl. eller $\frac{3}{4}$ av skaden i 1716, saa branden har formindsket byens formue til under halvparten.

Risør hadde opnaad rang blandt kjøpstæderne og trods tributten til Kristiansand og fælles byfogd med Arendal gaar byen fremover i velstand og folkemængde. Antal av skibe steg fra 6 i 1717, drægtig 20½ læst til 36 i 1731 drægtig 286 læster. I 1767 var i Risør tolddistrikt 53 fartøier mot 71 i Arendal og kun 16 i Kragerø. Med ladning avgik fra Risør i 1717 124 fartøier drægtig 3 315 læster, men i 1760 331 fartøier, drægtig 7 586 læster. Det var særlig trælasthanhandelen med Holland og England som bidrog til den økede handel. Likesaa foregik fra Risør og Tvedestrand, der laa under Risør tolddistrikt, en stigende utførsel av jernmalm og forarbeidet jern. Folkemængden steg fra 600 i 1701 til 931 i 1769 og i 1767 hadde byen 205 huse, tre gange antallet av brændte huse i 1716, der var den største og bedste del av byen. Ved skatteligningen i 1720 opføres 33 personer i formue med 16 650 rdl., men i 1744 29 borgere, embedsmænd og dermed likestilte i 27 748 rdl. formue. Utviklingen hemmedes meget ved den handelspolitik regjeringen førte. Indlandsindustrien skulde beskyttes, men til inndlandet hørte Danmark, saa Norge blev tilsidesat. I flere aar var det forbudt til det søndenfjeldske Norge at indføre kornvarer fra andre land end Danmark, og dette medførte i enkelte aar en sørgelig kornmangel.

Fra utbruddet av den amerikanske frihetskamp og senere uroligheter i Europa og indtil 1807 naadde handelen og skibsfarten en høide som aldri før. Der blev et livlig skibsbyggeri. Risør var en av de 4 byer, hvor denne virksomhet stod høiest, skibe indkjøptes fra utlandet, og pengene fløt ind i rikelig mængde. Husbygningernes antal i Risør steg med 56 fra 1788 til 1809, og gjennemsnittsværdien av husene fra 1800 til 3800 rdl. Antallet av hjemmehørende skibe var i 1800 ialt 72, drægtig 3 714 læster, hvorav mange betydelig større end før, dog var fremdeles mange smaa, væsentlig Danmarksfarere.

Toldindtægterne steg fra 5 270 rdl. i 1751 til 8 099 rdl. i 1800, de var enda høiere i 1790—95, da de utgjorde i aarlig gjennemsnitt 13 900 rdl. Formuen steg. Pram, der besøkte Risør 1807, opplyser at de 7 største driftsherrer i Risør eiede tilsammen henimot 300 000 rdl.

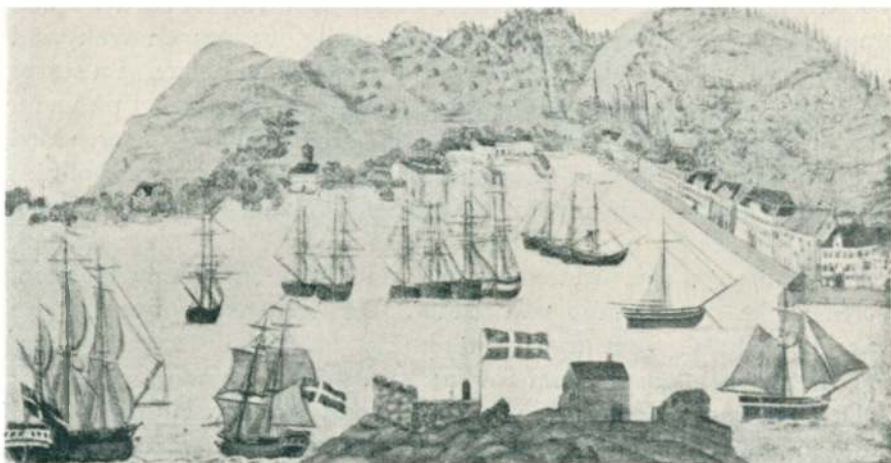
I anledning en ekstraskat 1810—11 maatte skatteyderne opgi sin indtægt i 1811 og den utgjorde 225 798 rdl. Dette beløp maa reduceres endel, da pengene var begyndt at falde i kurs.

Krigsaarene 1807—14 og de nærmest før disse liggende aar er saa rike paa minder, og hadde saa stor betydning for byen at den tid maa nævnes i den almindelige oversikt over Risør som by.

I aarene indtil 1814 førte den danske regjering en for Norge skadelig utenrikspolitik ved at slutte sig til fastlandsmagterne, og staa i dels spændt, dels krigersk forhold til England, likesom den var døv naar der fra England blev gjort forsøk for at opnaa bedre forstaaelse. Overfaldet paa Kjøbenhavn 1801 og røveriet av flaaaten i 1807 kunde ikke glemmes, og man ofret Norges interesser og dets sterke sympatier for England, en politik som fastlandsmagterne lønnet med at skille Norge fra Danmark i 1814.

Allerede før fredsbruddet i 1801 foregik flere britiske overgrep paa den norske kyst. Et svensk skib «Freden» var inde i skjergaarden til Risør med norsk lods ombord, da den blev kapret av en engelsk fregat «Squival», kaptein Hamstead. Kapteinen paa «Freden», Marcellus fra Gøteborg, overgav sig først efterat et skud fra engelskmanden hadde ødelagt endel av skanseklædningen og saaret 2 mand. Skibet blev slæpt ind i Risør havn, der laa 3 andre svenske skibe, som ogsaa kapredes. Denne krænkelse av neutraliteten og almindelig folkeret brydde engelskmanden sig ikke om. Det hjalp ikke at byfoged Tobiesen i følge med den engelske vicekonsul rodde ombord til engelskmanden, forestilling var forgjeves. Tvertimot sendte han en kommando iland, den tvang en lods med og fregatten avseilte med sine 4 priser. Dette blev indberettet, og den danske gesandt i London krævet skibene frigitt og tok sig kraftig av saken, saa den endte med at den engelske regjering frigav de i havnen røvede skibe og officeren fik en reprimande.

Batteriet paa Holmen var i 1788 besluttet istandsat, og i flere aar blev der utlignet til et fond hertil. I 1801 indsendte borgerne andragende til admiralitets- og kommisariatkollegiet om til byens forsvar at faa 24 kanoner, 6 18-pundige, 16 12-pundige og 2 10-pundige med kugler og krudt, samt at 1 officer og 60 mand maatte stationeres i byen til at dirigere skydset, da der ingen hertil var øvet. Samme aar blev batteriet anlagt paa Kastellet. I 1808 blev kystværnet utkommandert, og dette blev fordelt dels paa de 4 kanonjoller, hvorav 2 nye, dels sat

Risør 1817.

I forgrunnen sees «Holmen» (Bartskjærholmen) med batteriet.

til vakt paa Holmen og Kastellet. Maanedsløitnant Axel Halvorsen, død 1810, hadde kommandoen paa den ene jolle. I 1811 var løitnant Løvenskjold chef for kanonflotillen, Knap var maanedsløitnant, Claus Simonsen, maanedsløitnant og inspektør ved telegrafan, Nils og Jens Anderssonner ansat ved telegrafan i byen (paa Varden) og Hans P. Tørring ved telegrafan paa Vardøen. En saakalt optisk telegraf blev anlagt i krigsaarene helt fra Svenskegrænsen til Trondhjem, og det var et velordnet anlæg, der blev benyttet i flere land, mere eller mindre enkelt. I Norge særlig enkelt. Paa høie fjeldtoppe eller hvor man kunde se langt blev der reist en høi mast hvorpaa var anbragt horisontale arme, hvorpaa klaffer. Ved paa forskjellig maate at stille klafferne horisontalt eller vertikalt kunde vises indtil 230 signaler betegnende bokstaver, ord eller hele sætninger. Avstanden mellem hver station var 7-8 km. Ved Risør var station foruten paa Vardøen og Randvighøien tillike paa Gjernes. Dette signalsystem forfalt fullstændig efter 1814.

Batteriet og Kastellet var ikke i orden, da engelskmanden besøkte Risør i 1801. I de følgende aar forekommer ingen krigsbegivenheter ved Risør, og forholdet til England var godt og med dette land foregik en livlig handel.

I 1861 rammes byen av en stor ulykke, idet byen natt til 5. juni d. å. brente nesten helt ned. Den opstod i byens tettest bebyggede strøk, hvor der var store trehus og trange gater. Det var en særdeles tørr sommer, alt var knustørt, så ilden fikk rikelig næring; en svak vind spredte hurtig ilden, så snart stod alt i et eneste flammehav. En større del av byens mannlige befolkning var tilsjøs, der var mangel på vann, feil ved sprøitene og ingen redskaper til å rive ned bygninger. Med store anstrengelser lykkedes det tross alt å redde kirken, presteboligen, skolen og sykehuset, der alle lå nær Tjernet, hvor der var bedre adgang til vann. Av byens 334 hus, taksert til 222 490 spd., brente de 248, taksert til 174 290 spd. Mange av de brandlidte samledes på Holmen, hvortil tillike endel innbo var reddet. De nærliggende byer sendte straks hjelp både i form av varer og kontanter. Fra Fredriksvern blev sendt telter og ulltepper kom fra militærdepotet i Kristiansand.

De få av byens velstående menn som hadde sine landeiendommer i nærheten var heldigere stillet. Blandt disse var min farfar, distriktslæge Henrik Scheen, som straks sendte familien til sitt store rummelige landsted *Engholmen*, hvor han også i hovedbygningen kunde gi plass for sin svoger megler Theodor Haslund med familie. Her bodde min farfar med sin familie inntil han ved byens nuværende torv fikk bygget sitt nye hus, matr. nr. 126, på tomten like foran der hvor hans gamle nedbrente hus hadde stått.

Før jeg avslutter dette kapitel om vår bys grunnleggelse og liv op til min egen tid, finner jeg det riktig å nevne at den mann som har hovedæren av byens regulering og opbygning efter den store bybrand i 1861 er løytnant senere ingeniørkaptein *Peter Rasmus Krag*, far til dikterne Thomas og Wilhelm Krag. Han opholdt sig på den tid tilfeldigvis i byen som bestyrer av det nye veianlegg fra omlandet til Risør, og kom som den kyndige mann han var til å gjennomføre den nye plan overensstemmende med sitt derom fremsatte forslag. Risør kom derved til å fremtrede som den lille vakre, velregulerte kystby som fremdeles gleder såvel byens egne barn som den tilreisende, der får leilighet til å komme innom her, ved sitt lune, koselige preg, der bidrar til å gjøre den til en liten perle ved havets kyst. Den kaldes ikke uten grunn «*Den hvite by ved Skagerak*», lys og smilende som den ligger der med sine små hvite trehus omgitt av haver og trær og skjermet av den like foranliggende lave skjærgård. Som det lyder i «Risørsangen»:

«Du hvite by ved Skagerak,
som slektens lykke bar,
vår hilsen da, vår varme takk
for alt du for oss var.

Du lå vårt hjerte havmildt nær
og kampen for ditt ry,
det gjorde dig så stor og kjær
vår egen gode by.»

De yngre generasjoner.

I. 1. *Anders Scheen.*

Om ham vites intet sikkert annet enn hvad der inneholdes i hans søns Oles eksamenstestimonium fra «Dansk Medicinsk Examensprotokoll 1769—1807», hvor der bl. a. står anført at «Candidatus Pharmaciae Ole Andersen Scheen . . . er født ved Laurvigen i Norge Aaret 1764; hans Fader var *Borgeren Anders Scheen* og Moderen var *Catharina Rasmusdatter*».

Med «Borgeren» må menes enten handelsborger, skipperborger eller håndverksborger; han har eiet plassen *Mærradalen* under gården Bakken i Tanum sogn, på hvilken sønnen Ole blev født — ifølge dennes sønn distriktslæge Carsten Henrik Scheens optegnelser. «Mærradalen» ligger omtrent en halv mil fra Larvik på Helgeroveien. Antagelig har Anders Scheen bodd i Larvik (Laurvigen) og hatt sitt og familiens sommersted i nabosognet Tanum. Hvem Anders Scheens far var kan ikke påvises, heller ikke hvor og når han var født.¹ Høist sannsynlig var han i nær slekt med sogneprest *Jonas Andersen Scheen*, født 1692, død 1759, Jfr. side 15. Denne prest var i sitt kall knyttet til to av Tanums nabosogn, idet han 1719 blev utnevnt til personelkapellan i Hedrum, og i 1734 til sogneprest i Tjølling — alle tre sogn er nær beliggende Larvik (Laurvigen). Navnet *Anders* går igjen i flere ledd tilbake i slekten, således het *Jonas Scheens* far *Anders Pedersen Scheen*, og dennes morfar *Anders Jonsson Undal*.

Anders Scheen var gift to ganger; første gang med *Catharina Rasmusdatter*; *Catharina* er intet bondenavn — også et tegn på at *Anders*

¹ Kirke- og Skiftebøkene for disse sogn er delvis brændt, dels beroende i arkiver som under krigen var utilgjengelige. Ved eventuelle senere sikre opplysninger vil meddelelse herom gis.

Scheen har vært borger i Larvik. I hans første ekteskap kjennes sønnen apoteker Ole Andersen Scheen som var født i januar 1764 og kjøpmann Hulje Scheen, født i slutningen av samme år. I hans annet ekteskap kjennes sønnen Ole Andersen, født ca. 1774, død 1858 eller 1859, 84 ar gammel, bosatt på Haga, Tanum. Hans barn kalte sig *Olsen Haga*.

II. 1. *Ole Andersen Scheen*

— sønnen, distriktslæge C. H. Scheen, benevner ham i sine optegnelser Ole Andreas Scheen — er født i januar 1764. Om ham inneholder den førnevnte Dansk Medicinsk Examenprotokol 1769—1807 følgende:

«1792, 12te Maji Indstillede sig Candidatus Pharmaciae

Ole Andersen Scheen

til Examen Chémico-Pharmaceuticum. Han er fød ved Laurvigen i Norge Aaret 1764; hans Fader var Anders Scheen og Moderen Catharina Rasmusdatter. I Aaret 1779 kom han i Lære hos Apotheker Mawos (Rudolf Mawos) i Laurvigen, hvor han forblev til 1782, da hans Apothek blev avhændet, og derefter av ham recommenderet til Hr. Assessor Hagen her i Staden (Mathias Hagen, Kong Salomons Apotek), hvor han udstod sine Lære Aar til 1788 og fra bemeldte Hr. Hagen blev samme Aar som Apotheker Svend recommenderet hos Apotheker Schaarup (Jørgen Thomas Schaarup) i Randers, hvor han conditionerede til

Apoteker Ole A. Scheen med familie.

1789, da bedre Vilkaar bragte ham til Slagelse til Apotheker Zeise (Fredrik Z.), hos hvem han har arbeidet til nærværende Tid.

Hans Profectus vare følgende:

Laudabilem (i alle Fag).

Hvorefter Candidaten erholdt Characteren Laudabilem.

Kratzenstein, Rottball, Tode, M. Hagen.»

Allerede før han innstillet sig til sin apotekereksamen hadde han som det vil sees, søkt og fått kgl. bevilling til oprettelse av et apotek i Risør, idet denne bevilling er datert 9. mars 1792. Hans ansøknng om privilegium til å anlegge et apotek i Øster-Riisør er sålydende:

No. 4. C. 7. Fire og Tyve skilling.
1791.

J. no. 155, fol. 48.

Kiøbenhavn den 30te August 1791.

Studiosus Pharmaci *Ole Scheen* ansøger allerunderdanigst, om at forundes Kongelig Allernaadigst Privilegium til et nyt Apotek at anlægge i Øster Riisør m. m.

Til Kongen!

Øster Risør Bye, forhen et lidet beboet Sted og underlagt Arendals Byes civile Jurisdiction, er i de seenere Tider for nogle Aar siden Allernaadigst givet ikke alene Kiøbstæd-Frihed og Frivilegium men og egen Byefoged tilligemed Kongelig Toldsted. Dette Sted, som derved i commerce og Folkemængde er tiltaget, og ievnligen af Fremmede besøges, savner et Apoteqve hvorfra fornødne Lægemedler paa Stedet kunne have, og vigtigheden af dette er saa meget større for Byen og dens Indvaanere i særdeleshed som have over 4re Miile, og dets Handels Opland, vel indtil 9 a 10 Miile Landvej til nærmeste Kiøbstæd Arendal for at kunne anskaffe sig Medicamenter, ligesom denne Mangel, i Sygdoms og Nøds Tilfælde er Højstbeklagelig derved, at Uveir og Meeniis til Vands og ufremkommelig Føre til Lands, ikke sielden forbyder all Communication imellem disse Stæder.

Hidindtil, og da ingen har mældet sig med udfordrende Midler, eller tordet vovet samme, til et nyt Apotek, har Arendals Apotek havt eene Udsalg til Øster Risør, og vedblevet dermed fra bemelte Steders Unions Tid uforandret, men under Privilegium, i det mindste, ikke

siden Separationen, eller for jtzige Eier, som derfor, et ordentlig indrettet Apotek i Øster Risør, uden Hinder og Prejudice, kan finde Sted, til ikke mindre Ziir for Byen, end unægtelig Beqvemhed og Fordeel for Indvaanerne og omkringliggende Egn's Beboere; Det i øvrigt ikke kan paatvivles, at ville afgive Udkomme for den, der uden Byrde for Indvaanerne kunne afstedkomme de fornødne Midler, Saa er det, ieg i Haab derom allerunderdanigst erbyder for egen Regning at anlægge nyt Apotek i Øster Risør Bye, naar det allernaadigst maatte behage Deres Kongelige Majestæt, hvorom jeg herved allerunderdanigst ansøger, at forunde mig Privilegium Exclusivum derpaa, og at maatte uindskrænket fallholde og sælge fornødne Lægemedler til bemelte Byes og omliggende Egn's Beboere, hvortil at have den udfordrende Egen-skab, jeg nærmere med Facultetets Attest skal Allerunderdanigst godtgjøre.

Allerunderdanigst
Ole Scheen.

Til denne ansøgning er vedlagt en av flere fremstående borgere i byen undertegnet

Underdanigst Erklæring.

Det har længe været Indvaahnernes Ønske i Øst-Risør at kunne have i Byen et Apoteqve, hvor man i paakommende Svagheds Tilfælde kunne afhente De fornødne Lægemedler; Thi naar Sygdomme har indtruffen, har man ingen anden Udveje haft, end med 4 mand og Baad at afhente Medicamenter fra en 4 miil væsten for liggende Kjøbstæd Arendahl, ja det har vel og saa jndtruffen, at Meen-Iis, Søe og Storm samt Uføre har gjort det umuelig derfra hastig at faa Hjelp; Dette har da icke allene været en stor Højstbeklagelig Mangel for Byens Indvaah-nere, men i sær for dens Handels opland, der haver over 9 a 10 Mile til Arendahl; Studiosus Pharmaci Ole Scheens Allerunderdanigste Ansøgning, om at maatte paa egen Bekostning forundes allernaadigst Privilegium til et nyt Apoteks anlæg i Øster Riisør, vil derfor Øster Riisørs Indvaahnere herved allerunderdanigst Recomandere, til Allernaadigst Bønhørelse. Øster Risør den 22de Octbr. 1791.

Underdanigst
von Caphelen. N. Simonsen. V. Fürst.

Representantere.

Et halvt år efter fulgte så innvilgelsen av hans ansøking:

*«Studiosus Ole Scheen, Bevilling til et Apotekes Oprettelse i Øster Riisøer.
C7mus.*

Gjør vitterligt at eftersom Studiosus Pharmaciæ Ole Scheen, af Vor Kongelige Residenz Stad Kiøbenhavn, for Os allerunderdanigst haver andraget at Øster Riisøer, som for nogen Aar siden allernaadigst er forundt Kiøbstad Frihet, meget er tiltaget i Folkemængde, og besøges nu jevnlig af Fremmede, men savner et Apoteqve hvorfra fornøden Medikamenter paa stedet kunne faaes, hvilket Savn er saa meget betydeligere da det især om Vinteren er indvaanerne de flæste Tiider en reen Umulighed at afhjelpe denne Mangel ved at afhente Medikamenterne fra Vor Kiøbstad Ahrendal hvor det nærmeste Apotek er. Saa ville Vi efter fornævnte Studiosus Ole Scheens derom allerunderdanigst gjorte Ansøgning og Begjæring, samt den fra Stiftamtmanden over Christiansands Stift, Os elskelig Kammerherre Levetzow, derom meddelte Erklæring saavelsom Vort Collegii Medici afgivne Betænkning, allernaadigst haver bevilget og tilladt, at oftnævnte Ole Scheen, naar han med Attest fra Facultate Medica gotgjør at være Examineret og af samme befunden dygtig til at forestaa et Apotek, maa nedsette sig i bemældte Øster-Riisøer, og sig der paa lovlig Maade som Apoteker ernære, rettende sig i alle maader efter den om Apotekere allernaadigst udgagne Forordninger samt den anbefalede Taxt, saavelsom og den Ed han Os derpaa allerunderdanigst gjort og aflagt haver. Hvorimod Vi allernaadigst haver bevilget og tilladt, at han sammesteds maa handle med Wiin og Urtekræmmervare, samt ellers nyde de Privilegier og Friheder som berørte Forordninger ommelde og tillade Apotekerne at nyde, dog Indquarteringsfrihed undtagen.

Magistraten i merbemeldte Øster-Riisøer, som nu er eller herefter kommer, hannem i alle Maader tilbørligen haver at haandhæve og forsvare forbydende etc.

Christiansborg den 9 Martii 1792.»

Ole Scheen, som frimodig i sin ansøking om oprettelse av apotek i Risør skriver at «Det iøvrigt ikke kan paatvivles at ville afgive Udkomme for den, der uden Byrde for Indvaanerne kunne afstedkomme de fornødne Midler — — —» skulde imidlertid snart komme til å gjøre den erfaring at inntekten av dette ikke strakk til for å dekke hans og familiens behov. Han hadde allerede året efter sin ankomst til

byen måttet låne 200 riksdaler av sin yngre bror kjøbmann Helge (Hulje) Scheen. Risør pantebok nr. 1, s. 95 b, tinglest 2. 12. 1793 inneholder herom følgende:

«No. 7. C. 7timus 1½ Rd.

1794.

Ole Scheen av hans Kongl. Majts. Bestalter Apoteker udj Øster Riisøer kjendes og hermed for alle og enhver Giører vitterlig at ieg av min Kjære Broder *Helge Andersen Scheen* haver laant og annammet den Summa 200 rd. Skriver Toe Hundrede Rigsdr. D. C. hvoraf min Broder ej vil have nogen Renter, saa længe Capitalen hos mig er forblivende, men paa det velbem^{te} min kjere Broder Helge Andersen hos mig og Arvinger kan være forvisset om skadesløs Betalling, Pantsætter ieg Ham og Arvinger min ejende og jboende Huse af Matr. No. 51 her i Byen med anden Priorité, næst efter Hr. V. Fürstes Børn og myntlingen Marchus Florentz, som derudi har første Priorité, samt første Priorité udj mine ejende Løsøre Effecter, hvilke Pante skal være og blive bem^{te} min Broders og Arvingers paalidelige underpant, jndtil Capitalen 200 rd. skadesløs er Hjembaaren efter Tolv Ugers opsigelse. Øst. Riisøer d. 22. janv. 1794.

O. A. Scheen L. S.

Til vitterlighed: J. C. Hedemarch.»

Ole Scheen hadde i 1795 inngått ekteskap med *Wenche von der Lippe Schanche*,¹ datter av den i 1789 avdøde sogneprest til Augvaldsnes (Karmøen) Carsten Henrik Schanche og hustru Karen Marie Garmann. Da barneflokket øket måtte han forsøke å bedre sine inntekter ved å skaffe sig et lønnende bierhverv. Han søkte da Kongen om privilegium til å holde et «finere» gjestgiveri i Risør. Dette blev ham innvilget i 1803 med sådan bevilgning:

«Apoteker *Ole Scheen* og *Hustru, Privilegium paa i Øster Riisøer at holde Giæstgiveri og Herbergehus for Reisende.*

C. 7mus.

Gjør vitterligt at Wi i Anledning af Ole Scheen av Vor Kiøbstad Øster Riisøer udi Vort Kongerige Norge, den herom allerunderdanigst giorte Ansøgning og Begjæring samt den av Stiftsbefalings Manden over

¹ Til Oplysning for alle dem, der i vår slekt bærer navnet Wenche kan nevnes at dette navn kommer fra Wenche Jacobsdatter v. d. Lippe, død i Bergen 1733.

Christiansands Stift, Os elskelig Kammerherre Grev Otto Joachim Moltke, derover afgiven Erklæring, allernaadigst haver bevilget og tilladt, saa og hermed bevilger og tillader at fornævnte Ole Scheen og hans hustru efter hans Død, i bemeldte Vor Kiøbstad Øster Riisør maa holde Giæstgiveri og Herbergehus for Reisende under følgende Vilkaar:

1. Skal de imodtage alle Reisende, hvorunder dog ikke skal forstaaes Folk av den ringere klasse, saasom Bønder, Matroser og Soldater m. fl., forsyne dem med Herberge og Beværtning, for den Taxt som af Stedets Øvrighed fastsættes, og av Stiftet approberes, grundet paa de indløbne Omstændigheder, efter Varernes Priis, enten stige eller falde.

2. Skulde de enten handle mod Øvrighedens Bestemmelser eller paa nogen Maade fornærme de Reisende og saadant anmeldes, da skal de af Politimesteren mulcteres fra 1 til 6 Rigsdaler, og saafremt de skulde finde sig fornærmede ved saadan Hændelse, skal denne indsendes til Stiftet, som derpaa endeligen og uden videre Appel resolverer.

3. Skulde der paa en og samme tid komme flere Reisende til dem end de har Herbergeleilighed til, skal de sørge for, at de hos andre bliver modtagne og faar Herberge.

4. De skal føre en Dagbog, hvori den Reisende indfører sit Navn og hvordan han med Beværtningen har været fornøiet. Forsømmer de at forevise denne Bog for de Reisende, i hensigt dermed at skjule ulovlig omgang mod ham, skal de ligesom foran er meldt herfor være at anse med Mulct. Hvorimod de skal være fritagne for al Bye- og Indqvarteringsskat, og ligesom det staaar den Reisende frit for at tage Herberge hvor han vil, naar han kan erholde det uden Betaling, saa og ingen anden end fornævnte Ole Scheen og hans hustru efter hans Død de undtagne som herpaa ligeledes vores allernaadigste Privilegium maatte erholde, ene være berettiget til for Betaling at herbergere Reisende i bemeldte Vor Kiøbstad Øster-Riisør. Forbydende etc.

Kiøbenhavn d. 11. Martii 1803.»

Apoteker Scheen hadde sitt hus, hvori apotek og gjestgiveri på *Skottebakken*; navnet skyldtes efter sagnet den omstendighet at et skotsk fartøi drev inn til fjellet og forliste på en plan fjellknaus, som lå bak byens nuværende torv. Her lå der tre store hus, som alle brente under den store brand i 1861, hvorav det ene hadde tilhørt Ole Scheen. Han blev ikke noen gammel mann; allerede 16. 11. 1823 døde han av «tæring»,

samme sykdom som senere rammet hans yngre bror Hulje. Han efterlot sig enke og fem barn og ligger begravet på Risør gamle kirkegård ved siden av sin datter Henriette.

Oldefar Scheen hadde en landeiendom på *Sandnes* ved Sandnesfjorden ca. en mils vei fra Risør. For om mulig å innhente nærmere opplysninger¹ herom har jeg henvendt mig til en mann bosatt på dette sted ved navn *Lars Stiansen*, kjent for sin viden om gammel tid på Sandnes. I brev av 10. 6. 1945 skriver denne gårdbruker til mig bl. a.: «For å begynne med begynnelsen så sier tradisjonen at Scheens bruk — i daglig tale kaldet *Hagane* — var det første bruk der var skilt ut fra den samlede gård Sandnes. Den som først bygget der skal ha vært en viss *Ossold* kallet «krigsmannen». Han var besvogret med rike Jens Paulsen på Sandnes og bygget der ca. 1620 og eiendommen var opprinnelig ½ hud og den strakte sig fra Sandnesfjorden til Nipekilen. *Ossold* hadde ifølge tradisjonen tjent i 30 årskrigen, først i 1620 under *Manfeld* og senere under *Hepburn*. Hvorvidt dette er riktig kan jeg ikke si, men man må anta at et slikt sagn ikke har opstått uten grunnlag. Derimot er det temmelig sikkert at en *Lars Kristensen* eide dette bruk før 1700. Etter 1700 var der megen utbytning og handel, og det ser ut til at dette bruk iallfall for en del eiedes av *Lars Kristensens* sønn *Morten Larsen* i 1801. *Ole Scheen* kan ikke sees å ha eiet noe på Sandnes i 1801, men det kan allikevel ha vært så. *Morten* og *Ole Scheen* hadde visstnok adskillige handeler sammen, og det er mulig at *Scheen* kjøpte gården av *Morten*. *Morten* bodde på Sandnes, hans hus stod hvor nu innkjørselen går inn til *Henrik Sandnes'* hus. Det ser ut som *Scheen* kom til Sandnes først 1807, da *Martin Bjørndalen* fortalte at hans far *Tor* hadde vært med i en bytteforretning mellom *Scheen* og *Morten* på den tid. Det ser ut som om *Scheen* fikk 2 av de opprinnelig 6 sk. og hans del var den gamle boplass «*Hagane*». *Morten* gikk fallitt i 1814 for gjeld til *Joakim Paychen* i Risør, men denne var selv insolvent og *Abraham B. Thiis* og *Carstensen* delte *Mortens* gård. *Ole Scheen* må være død først i 1830-årene,² da hans enke står opført som eier av 1³/₄ sk. i 1838. *Madam Scheen* må ha hatt gården til sin død og *Ola Knutsen Sandnes* kjøpte den i 1850-årene. *Ola* hadde gården en kort tid og solgte den til en bror av min bestefar. Denne *Nils Torjussen* var byg-

¹ L. Stiansens opplysninger er delvis hentet fra gamle panteregistre i hans eie.

² Apoteker *Scheen* døde som tidligere nevnt allerede 16. november 1823.

dens kjempe og ennu fortelles der mange historier om hans utrolige krefter. — — — Gården eies nu av Nils' datterdatter *Svanhild Ellefsen*; hun og hennes mann har vært i Amerika de siste 20 år, og gården er nu i en meget dårlig forfatning hvad hus og jord angår. I gammel tid blev den drevet svært godt, og skogen var ca. 200 mål av den beste mark i Sandnes. I Scheens tid var der ca. 15 mål jord dyrket, med et par utslätter. Scheen holdt et par arbeidskarer om sommeren; de førte op gjødsel fra Risør og der blev kjørt en mengde myrjord fra skogen til jordblanding; det må ha vært tusenvis av lass, da der bare på et sted er et kjær på ca. $\frac{1}{2}$ mål, hvor myrjorden er tatt vekk i over en meters dybde. Følgen var at Scheens gård fikk ord for å være ualminnelig fruktbar; dette var ikke tilfelle, da det meste er skrinn sandjord, men den intense dyrkning Scheen drev fremtryllet utrolige avlinger. Ennu kan der ved pløining sees rester av jordblandingen.

Det er dog mest *madam Scheen* som lever i tradisjonen; hun levde jo meget lenger og dertil var hun ualminnelig snild og hjelpsom, og i de hårde tider som der var utover til 1850 var hun en trofast støtte for de mange fattige som var på Sandnes. Hennes faste jordarbeidere *Lars Kongsberg* og *Anders Haukenes* fikk således hver sitt dyrkningsfelt oppe i skogen, så de kunde avle poteter og få for til et par geiter. Disse jordstykker er nu grodd til med skog men kalles ennu «*Lars' hage*» og «*Anders' hage*». Hennes gamle tjenestepike *Aase* blev gift med en gammel enkekann, *John Alfsen*. Da John efter noen års ekteskap døde, sat hun igjen med to småjenter og intet utkomme. *Madam Scheen* forærte henne en slåtteteig i Gravdalsmyren som kalles «*Koven*» og hjalp henne til å få op hus og gav henne rett til ved, beite og løv i sin skog. Denne eiendom blev efter *Aases* død kjøpt av *Emil Ordalen*, som skapte den om til et av de vakreste små gårdsbruk i Sønedeled. Slåtten «*Madam Scheens kjær*» var på 4-5 mål, lå i *Nipedalen* og blev gitt eller solgt til *Nipedalseiendommen*, som den lå tett ved; men den bærer fremdeles sitt gamle navn.

«*Madam Scheens brygge*» lå i *Kirkeneslia*, hvor nu *Henrik Sandnes* har sitt sagbruk. Før saken blev bygget kunde en enda se restene av den lange brygge bygget utover sanden av svære kampestein. Husene blev ombygget av *Nils Torjussen*, men det meste av det gamle tømmer blev brukt til de nye hus. Den store og fruktbare have er der nu lite igjen av, men ennu står der noen av *Scheens* gamle epletrær, som visstnok var ført hjem fra Frankrike. Selv kan jeg huske *Madam Scheens* rosen-

hekk. Der var plantet en sammenhengende hekk av torneroser rundt hele frukthaven, og om sommeren når hekken var et sammenhengende veld av roser, var det det vakreste syn man kunde se. Den blev holdt vedlike av Nils Torjussen og hans enke, men nu er der ingen roser mer.» Stiansen slutter sitt brev med et par beskjedne ord om de opplysninger han i dette har gitt mig, og så tilføier han: «Min far sa at Deres far Abr. B. Scheen var lik gamle Madam Scheen både i utseende og hjertelag.»

Såvidt Lars Stiansens brev; for egen regning vil jeg gjerne tilføie at Sandnesgårdene med sine hvite vakre Sørlandshus, sin beliggenhet ved fjorden med den lange lyse strand og utsikten utover fjorden til skjærgården har en smilende betagende yndesomfåsteder på Sørlandet. Jeg forstår derfor lett at oldefar her fant et sted, hvortil hans og ikke minst oldemors hjerte festet sig så sterkt. Som liten gutt bodde jeg sammen med foreldre og søsken her ute en sommer, og ennu står denne sommer som en skjær rose i den minnernes krans, som mitt livs erindringer har bundet mig.

Oldemor Scheen.

Fru Wenche von der Lippe Scheen
f. Schanche, apoteker Scheens hustru og
søster av oldemor Krohn.

Oldemor Scheen fikk tre uker etter sin manns død *Ole Knudsen* som bestyrer av apoteket, som han overtok 7. 12. 1823. Tre år senere giftet han sig 29. 9. 1826 med sin forgjengers datter *Wenche von der Lippe Scheen*, som bar samme navn som sin mor. I 1830 kjøpte han apoteket av sin svigermor, som imidlertid blev boende i huset til hun døde 16. 2. 1856, over 80 år gammel. Da hennes datter Wenche i 1837 døde blev hennes tredje datter *Andrea Ragnhilda* — enke efter marineløitnant Grove — gift med sin svoger, apoteker Knudsen. Oldemor bodde altså i huset hos sine døtre i hele 23 år efter sin manns død; hun er skildret som sjelden avholdt av sin slekt og som et meget dyktig menneske.

- III. 1. *Karen Marie Garmann Scheen*, født 26. 9. 1796, gift 1814 med skibskaptein *Jens Krog Hopstock* i Risør. Efter å være blit enke 1843 ernæret hun sig i flere år ved en liten handel; hennes lille butikk gikk under navnet «kahytten», og lå på den gamle «Skottebakken» — formodentlig i farens (resp. svogerens) hus. Hun assistertes av sine to eldste døtre Wenche og Julie. Senere flyttet hun til Vik i Sogn op til sin eldste sønn, *Ole Andreas*, som kom til Bergen i 1832 som kontorist hos kjøpmann og stadskaptein *Johan Herman Krohn*, hvis svigersønn han blev. Han kjøpte landhandlerstedet Vik, hadde gjestgiveri, møllebruk o. s. v., hans formue beløp sig til 40 000 Spd. Hos denne sønn bodde hun nu til sin død 13. 3. 1859.
- III. 2. *Wenche von der Lippe Scheen*, født 27. 4. 1798, gift 29. 9. 1826 med apoteker *Ole Knudsen*, død 14. 2. 1837.
- III. 3. *Andrea Ragnhilda Scheen*, født 24. 10. 1799; 1) gift 21. 3. 1820 med den danskfødte marineløitnant *Nicolai Jacob Christian Grove*, død 5. 5. 1825. 2) gift 20. 8. 1839 med apoteker *Ole Knudsen*. I sitt første ekteskap hadde hun datteren *Wenche Christiane Grove*, som blev gift med skibsreder *Jacob Wellesen Prebensen*, den første Prebensen i Risør. Deres datter, senere generalinne *Henriette Nissen*, skriver om sin bestemor *Andrea R. Grove f. Scheen* bl. a. følgende: «Jeg har av den længst avdøde toldinspektør Scheel hørt min bedstemor omtale som det smukkeste han hadde seet. Vi der husker hende paa hendes gamle dage, vil forstaa dette. Foruten det vakre ansigt med den helt til hendes død blændende hvite, fine hud bevarte hun en slank og rank figur.» Hun døde i Risør 27. 3. 1882.
- III. 4. *Henriette Scheen*, født 13. 7. 1801, død ugift 26. 3. 1875. Hun levet efter morens død i 1856 i sin bror distriktslæge *Carsten Henrik Scheens* hjem inntil sin død. Av takknemmelighet herover oprettet hun i sitt testamente *et legat* til fordel for sine søskens barn med fortrinsrett for sin brors sønner.

Hennes testamente lyder så:

Undertegnede, *Henriette Scheen*, datter af afdøde apoteker i Østerriisør *Ole Scheen*, fastsætter herved som min sidste villie at der, naar jeg ved døden er afgaaet, med min efterladte formue saaledes skal forholdes:

1. Alle mine effekter og eiendomme, af ethvert slags, som ikke bestaar i rede penge eller obligationer og andre gjælds-dokumenter skulle straks ved offentlig auktion realiseres, og efterat dette er skeet og min ved min død mulig havende gjæld og udgifterne ved min begravelse deraf er betalt, skal den samlede kapital, som jeg maatte efterlade mig, gjøres frugtbringende ved at udsættes paa første prioritet og utvivelsomt for alle tider betryggende sikkerhed i jordegods samt mod lovlige renter og udgjøre et legat under navn af

«Henriette Scheens legat».

2. Renterne af dette legat skulle tvende gange aarligen uddeles til værdige trængende, forsaavidt saadanne gives, af min familie, hvortil skal regnes mine sødskende og deres descendenter; men skulde ingen af denne min familie, der kunne legitimere sig at være værdige og trængende til understøttelse, melde sig, skulde renterne paa samme maade uddeles til værdige trængende i Østerriisøer af saadanne, som ikke nyde understøttelse af fattigvæsenet.

3. Såfremt nogen af min broders, distriktslæge Henrik Scheens sønner, der ere eller blive bestemte til studeringer, skulle paa grund af uforudseede hindringer, som formedelst forældrenes dødsfald eller deslige, blive sat ud af stand til at iværksætte eller fortsætte sine studeringer af mangel paa nødvendige resourser, saa skulde de være berettigede til at oppebære legatets renter indtil deres studeringer ere tilendebragte, og som følge deraf ophører imidlertid uddelingen efter § 2, som igjen begynder, saasart ingen af mine brodersønner i bemeldte øiemed behøver understøttelse.

Ovenstaaende legats bestyrelse skal bestaa af 2de af magistrat og formandskab opnævnte retskafne og vederhæftige mænd i Østerriisøer, helst af mine egen familie. Disse mænd have aarligen at aflægge regnskab for renternes anvendelse til magistraten og formandskabet, der udsender samme til det norske regjeringsdepartement for kirke- og undervisningsvæsenet til revision. —

Til bekræftelse under min haand og segl i undertegnede vidners overvær. —

Østerriisør i septbr. 1861.

Henriette Scheen.

I. W. Prebensen. O. Knudsen.

Idet jeg herved vil have følgende tillæg til foran af mig oprettede testamente vil jeg herved gjentagende have det gjældende som min sidste villie med den modifikation som nedenstaaende indeholder:

4. Saafremt nogen av min broder, distriktslæge Scheens børn eller deres efterkommere ved sindssygdом skulde blive sat ud af stand til at erhverve livsophold, og de ikke selv skulde have midler, hvis renter maatte skjønnes tilstrækkelig til deres underholdning og hensigtsmæssige pleie — saa skulde renterne av mit legat først og fremst komme dem tilgode uden hensyn til de under 2de og 3die post fastsatte bestemmelser.

Risør 22de August 1865.

Henriette Scheen.

Fundats for jfr. Henriette Scheens legat.

§ 1.

Legatet benævnes *Jomfru Henriette Scheens legat*. Det anvendes til fordel for hendes broder — og søsterbørn i 4de slægtled, forsaavidt værdige trængende deriblandt maatte forefindes, idet hendes nulevende broder- og søsterbørn ansees som første led. Efter 4de slægtleds uddøen overgaar derimod legatet til et almindeligt legat for værdige trængende i Østerriisør, forsaavidt disse ikke nyde fattigunderstøttelse; dog fremdeles under lige omstændigheder med fortrinsret for slægtninge. Fornemmelig skal denne fortrinsret komme til anvendelse om det i § 2 nævnte tilfælde skulde indtræffe, i hvilket tilfælde det skal være legatbestyrelsen overladt, om fornødiges, at anvende legatkapitalens rentebeløb udelt i heromhandlede øiemed.

§ 2.

Saafrømt nogen av testatrix' broder, distriktslæge Scheens børn eller deres efterkommere ved sindssygdøm skulde blive satte ude av stand til at erholde livsophold, og de ikke selv skulde have midler, hvis renter maatte skjønnes tilstrækkelig til deres underholdning og hensigtsmæssige pleie, saa skulde renterne av legatet først og fremst komme dem til gode uden hensyn til de i post 1 fastsatte bestemmelser.

§ 3.

Legatets grundkapital, der stedse forbliver uformindsket, bestaar av den beholdne formue efter endeligt opgjør av boet Sp. 1700 a 1800 og gjøres frugtbringende ved at udsættes paa 1ste prioritet og utvilsomt for alle tider betryggende sikkerhed i jordegods.

§ 4.

Renterne av dette beløb uddeles 2 gange aarlig og i lige store beløb. Portionernes antal bør ikke overstige 3, dog saaledes at under særdeles omstændigheder kan bestyrelsen tildele en enkelt flere portioner.

§ 5.

Det paaligger bestyrelsen at drage omsorg for at testatrix gravsted fredes og vedligeholdes paa en sømmelig og anstændig maade. De med samme forbundne ubetydelige udgifter dækkes forlods av grundkapitalens afkastning.

§ 6.

Legatet er undergivet den for offentlige stiftelser i almindelighed fastsatte kontrol.

Bestyrelsen bestaar av 2de av magistrat og formandskab i Østerriisøer opnævnte retskafne og vederhæftige mænd, helst af testatrix' egen familie. Disse mænd have aarligen at aflægge regnskab for renternes anvendelse til magistraten og formandskabet, der indsender samme til vedkommende regjeringsdepartement til revision.

Østerriisøers byfogedkontor 12te August 1875.

Zwilmeyer.

Det i testamentet anførte tillegg, som blev tilføiet fire år efter dets oprettelse, skyldes sikkert den omstendighet at en av hennes brorsønner, *Oluf*, allerede i 1862 i 15-årsalderen viste tegn til den begynnende sinnssykdom, som siden skulde følge ham til hans død, en lidelse han hadde tatt i arv efter sin mor. —

III. 5. *Engel Sophie Amalie Krohn Scheen*, født 4. 9. 1808, død 25. 3. 1824.

III. 6. *Carsten Henrik Schanche Scheen*, født 1. 4. 1814, død 26. 1. 1876, mistet bare 9 år gammel sin far; om hans barndom foreligger forøvrig intet vidnesbyrd utover at han 13 år gammel drog til Arendal for å gå på skole der; han bodde hos en mann ved navn Bolander. 7. mai 1831 reiste han fra Arendal til Christiania, hvor han 18. juli s. å. tok tentamen ved Christiania latinskole, i august s. å. tok han ved universitetet eksamen artium med *Laudabilis*. 1. septbr. vendte han så tilbake til Risør, men reiste 24. septbr. atter inn til Christiania hvorpå han efter å ha tatt de to første avdelinger av 2nen eksamen, vendte tilbake til Risør. 1. januar 1832 tok han kun 17 år gammel post som lærer ved Risør borgerskole; han fikk permisjon 30. oktober s. å. til å reise inn til universitetet for å ta 3die avd. av 2nen eksamen (*Laud*).

Blandt hans elever på skolen var den 15 år gamle *Michalia Dorthea Thiis*, han blev inntatt i henne og forlovet den 29. juni 1833, da hun kun var 17 år gammel.

Distr.læge Carsten Henrik Schanche Scheen.

Sommeren 1834 opsa han sin post ved skolen og 9. oktober s. å. reiste han til Christiania for å påbegynne det medicinske studium. 26. 1. 1838 tok han disseksjons-eksamen og 15. 6. 1838 avsluttet han medicinsk embedseksamen med *Haud* efter 4 års studium. 1. juli s. å. engageres han som assistentlæge hos distriktslæge Brincken i Risør. 19. 12. 1839 holdt han bryllup med *Michalia Dorthea Thiis*. Hun var født i Risør 16. 4. 1816, og datter av megler *Abraham Bøchmann Thiis* og hustru *Hanna Marie født Schlytter*. Allerede som ung pike var hun kjent for sin

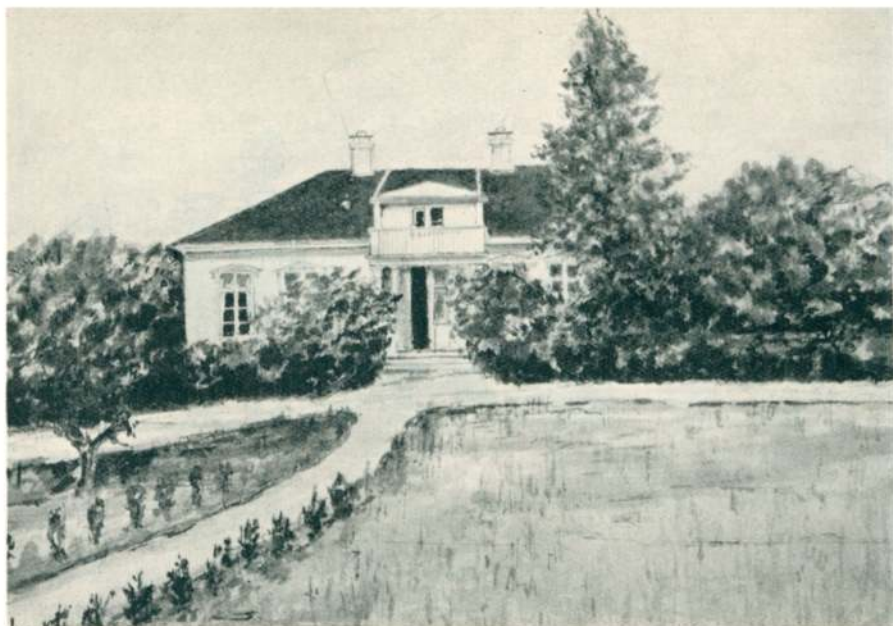

Abraham Bockmann *Thiis* med lustru Hanna Marie *Schlytter* og barn. Til venstre for moren Jens, f. 1805 og Hans *Schlytter*, f. 1803. Til høire for faren: Thomas, f. 1799 og Anne Marie f. 1801 (blev gift med Hans Houge). I midtpartiet nærmest moren: Christen Huus og Edvard.

eksentrisitet og sterke sjalusi i forlovelsesårene. Hun var bekjent for sin skjønnhet og tiltrakk sig derfor opmerksomhet hos *prins Oscar* (senere Oscar I) da han 1833 på sin reise langs kysten besøkte Risør. Han skjenket henne til erindring et vakkert gullur med briljanter, samt gulloredobber. Hun blev sinnssyk på barselseng med sønnen Oluf, 31 år gammel, og led av denne sykdom (*paranoia chronica*) like til sin død 28. 3. 1887. Jeg kan fra min barndom godt huske den indolente, flegmatiske gamle dame, der endnu hadde bevaret noe av sin fordums skjønnhet og air.

Som assistent hos distriktslæge Brincken i østre Nedenæs, og med embedsanciennitet i denne stilling iflg. kgl. res. av 14. 12. 1840, bestyrte han så godt som ene dette embede — under distriktslægens langvarige sykdom — fra juli 1838 til 10. 12. 1855, da han blev konstituert i embedet under vakansen. 18. 10. 1856 blev han utnevnt til distriktslæge i østre Nedenæs, hvilket embede han beklædde med stor nidkjærhet til sin død. Han var tillike noen år fattiglæge i Risør; han blev meget benyttet i det offentlige liv, var således i mange år medlem av formannskapet, var byens ordfører i 1859, medlem av fattigkommissjonen samt av lignings- og overligningskommissjonen.

Optatt av sine vidtløftige kaldsinteresser og offentlige gjøremål, fant han dog tillike tid til praktiske interesser ved siden herav; han deltok

«Engholmen.»

Distriktslæge C. H. Scheens landsted ved Sørfjorden.

således i bygning og kjøp av flere skip sammen med den store kjøbmann og skibsreder I. W. Prebensen, der var gift med hans søsterdatter Wenche f. Grove. I 1848 inngikk han med I. W. P. for $\frac{1}{3}$ i bygning av brigg «Frithjof» og i 1851 kjøpte han $\frac{1}{6}$ i «Nordstjernen»; med dette siste skib tjentes der mange penger, spesielt under Krimkrigen. 28. 7. 1849 kjøpte han den i Sørfjorden vakkert beliggende ø *Engholmen* med tilhørende fastlandstykk for noe over 840 Spd. Han bygget bro over til fastlandet, og gården fødte hest og flere kjør, hvorfor han holdt husmann, som stelte gården. På selve Engholmen bygget han en stilfull og rummelig sommerbolig for sin familie. Om sommeren kjørte han efter endt arbeide til landstedet fra sin byeiendom, hvor han hadde stall m. v. i bakgården adskilt fra hovedbygningen ved en have. Da nesten hele Risør nedbrente i 1861, hadde han på Engholmen god plass for sin store husstand og kunde tillike yte gjestfritt hus til slektninger.

Sommeren 1861 forskrev han kandidat *Fredrik Bekkevold* (den kjente

«Oster-Risør 1875, indre havn med torvet.» Midt på billedet sees min farfars senere fars — hus.

studentersanger og svoger av Henrik Wergeland) til huslærer for sine to sønner Abraham og Oluf, i hvilken undervisning også deltok et par andre av byens patriciersønner, deriblandt den senere bekjente minister Nicolai Prebensen.

Efterat hans hus under den store bybrand var nedbrent, bygget han ved byens nye torv et nytt rummelig to etasjes hus, matr. nr. 126, som ved hans død overtokes av sønnen Abraham. Ved dennes fraflytning fra byen, blev det solgt til Risør Sparebank, som bygget på en skjemmende ark, og nu bruker det som banklokale med familiebolig for bankchefen.

Som fars assistentlæge 1904—1907 hadde jeg min familiebolig i husets 1. etasje. Vi har altså bodd 3 generasjoner av læger i «doktorgården». Lengst tilhøire på billedet sees I. W. Prebensens hus. Tilvenstre for doktorgården er Haslunds hus, tilhøire Thiis' gård; i bakgrunnen skimtes kirketårnet.

Et år før sin død, 15. 4. 1875, solgte farfar Engholmen til gårdbruker Knud G. Hanøen for 5600 Spd. *Han døde 26. 1. 1876* av lungebetennelse efter et kort sykeleie; sin sykdom pådrog han sig ved en praksisreise til Gjerstad, hvor bonden ledte ham vild, så han måtte sitte vinternatten i skogen og fryse.

Han efterlot sin enke en formue av 80 000 kr.

Byens avis «Nedenæs Amtstidende» — hvis daværende redaktør stortingsmann P. Chr. Bjørnsgaard skrev nekrologen — inneholdt 29. 1. 1876 nedenstående eftermæle:

«Distriktslæge i Østre Nedenæs, Carsten Henrik Schanche Scheen afgik ved Døden i sit Hjem hersteds den 26de ds. efter et kortvarigt Sygeleie. Den Afdøde, der var født 1814, Cand. med. fra 1838 og ud nævntes til Distriktslæge her i 1856, var i mere end almindelig Grad agtet og afholdt af alle, med hvem han kom i Berørelse, og Budskabet om hans Død er af alle, til hvem det er bragt, modtaget med dyb Sorg. Men den Afdøde var heller ikke nogen almindelig Mand. Vistnok er Dygtighed, Pligttroskab og personlig Offervillighed almindelig inden Lægestanden; men hos ham vare disse Egenskaber i sjelden Grad fremragende. Karakterens Renhed og Hæderlighed besad han i fuldt Mon. Og hertil kom hos den Afdøde et ædelt, varmt og medfølende Hjerte, der slog høit for de Syge og Ulykkelige, og som altid bød ham at tænke først paa andre og sidst paa sig selv. Derfor hang de Syges

Hjerter til Gjengjeld ved ham med en saadan Kjærlighed og Tillid, som ikke bliver mange tildel, og som vanskelig nogen kunde fortjene bedre.

Han fandt ogsaa den gode Stridsmands Død: han faldt som Offer for sit Kald; uophørlige Reiser til de Syge Dag og Nat paaførte ham en Lungebetændelse, der i kort Tid gjorde Ende paa hans daadfulde og velsignelsesrige Liv.»

Distriktslæge H. Scheen.

For Alle der et Sorgens Budskab lød,
Da meldt os blev vor gamle Læges Død.
Det var saa tungt, at nu var brudt et Hjerte,
Som slog saa varmt for Andres Nød og Smerte.
Alt laa han der paa Baaren bleg og stiv;
Alt standset var et daadfuldt, rastløst Liv!

Selv syg og træt, han virked Nat som Dag.
Hans Pligt den var ham strænge Alvors-Sag.
Mon Pligt kun? — Nei! Dybt i hans Indre brandt
Et Hjerte godt og ædelt, mildt og varmt!
Naar Rig og Fattigs Liv og Død det gjaldt,
Han reiste, om som Offer selv han faldt!

Nu endt er Kampen. Veien blev saa tung.
Den gik ej, som han drømte livsglad, ung.
Tro deraf Skade han vel tog i Løbet?
I Smerte blev han luttret, Strenges glødet,
Som netop derfor tonte mere klar
Paa Hjertebunden, til hans Vei mod Grav!

Ak! hver faar Sit paa tunge Gang mod Grav.
Dog Held Enhver, som, naar hans Vandrings-Stav
Af Haanden falder, evig Ro har fundet,
Har vundet Hjerter, som til ham er bundet,
Som faar en Grav-Skrift, hvorpaa Taarer randt,
Fra Venner, som en Krands for Baaren bandt!

—d.

- IV. 1. *Wenche von der Lippe Olivia Scheen*, født 12. 3. 1842, død 28. 4. 1928, gift med skibskaptein senere sekretær i Nordisk Skibsrederforening *Adam Jalles Schanche*, født 20. 11. 1837, død 6. 2. 1904.
- V. 1. *Signe Elise Schanche*, født 10. 4. 1872, død 1877.
- V. 2. *Carsten Henrik Scheen Schanche*, læge, født 16. 7. 1875, død 1. 6. 1910. Gift med *Tyra Mattson*. 3 barn (Amerika).
- V. 3. *Sigurd Schanche*, født 6. 9. 1878, ekspeditør, gift med *Astrid Arnesen*, født 19. 3. 1892.
- VI. 1. *Ellen Schanche*, født 17. 9. 1917.
- VI. 2. *Knut Jalles Schanche*, født 8. 2. 1919, d. 10. 3. 1920.
- VI. 3. *Erling Schanche*, f. 5. 2. 1920.
- V. 4. *Hjalmar Schanche*, født 11. 3. 1880, fhv. disponent. Gift med *Aslaug Andersen*, født 10. 2. 1885.
- VI. 1. *Solveig Schanche*, læge, født 4. 4. 1904, gift med fullmektig *Thor Andresen*.
- VII. *Arne Henrik* f. 5. 9. 1943.
- V. 5. *Olga Schanche*, født 10. 3. 1882.
- IV. 2. *Hanna Marie Scheen*, født 27. 2. 1844, død 23. 2. 1845.
- IV. 3. *Abraham Bøckmann Thiis Scheen*, bylæge, født 14. 8. 1845, død 4. 11. 1914. 9. 1. 1876 gift med *Karen* («Kaja») *Marie Hopstock*, datter av kjøbmann i Bergen, *Frantz Philip Hopstock* og hustru *Cecilie Katharina Krohn*.

Opdradd i den lille kystby, blev Abraham Bøckmann Thiis Scheen av sin far opprinnelig bestemt for det praktiske liv, og derfor straks efter konfirmasjonen i 1862 satt i forretningen tilhørende dennes venn og slektning, *I. W. Prebensen*, stifteren av det store handelshus i Risør. Men gutten kom snart på det rene med at han ikke passet for handelslivet, hans interesser gikk avgjort i boklig retning. Helt fra guttedagene av var han — efter sine søskens utsagn — preget av de høie idealer, som skulde bli bestemmende for hele hans livsførsel. Snart utviklet sig hans store lyst til lesning, som siden blev hans kjæreste adspredelse. Han kastet sig med iver over de klassiske studier, og fant i disse ved siden av sin bibel trøst for det ofte triste liv i barndomshjemmet. Faren var jo regelmessig optatt av sin omfattende lægegjerning ved siden av sine offentlige gjøremål, og moren led av kronisk sinnssykdom, mens hans to år yngre begavede bror Oluf tidlig viste tegn til den sykdom,

som han hadde tatt i arv fra sin mor, og som siden fulgte ham til hans død helt fra 15-års alderen.

Foruten de boklige sysler var sommerlivet på Engholmen, familiens vakre landsted, Abraham til stor glede og adspredelse. Her grunnlagdes hans senere kjærlighet til og forståelse av naturen, et utpreget trekk i hele hans karakter. Dette hans intime samliv med dyr og blomster, ved siden av samværet med faren, den gamle læge, gav formodentlig også støtet til at *han valgte medicinen til sitt specialstudium.*

13. august 1864 reiste han til Christiania for å gå på Aars og Voss' latinskole, hvorfra han dimittertes til *studentereksamen 1866.* Han bodde i disse to år i sin venn og skolekamerat *Amandus Schibsteds'* hjem. (Dennes mor var en Risørdame.) Desember 1867 tok han Eksamen philosophicum; samme høst var han blitt medlem av Studentersamfundet,

Bylæge Abr. B. Scheen.

våren 1868 «akademisk skarpskytter» og høsten samme år studentersanger; han var også med å spille studenterkomedie, og deltok i sine studenterdager, som det vil forståes, med iver og lyst i studentervivet. Sommeren 1870 tok han I avd. av medicinsk embedseksamen; sommeren 1872 foretok han sammen med sin beste venn og studiekamerat *Jens Torp* — med hvem han delte værelse nesten alle sine studieår — en reise til Kjøbenhavn og derfra til Bergen, Sogn, Voss og Hardanger. Desember 1873 tok han med. eks. 2. avd. og februar 1874 ansattes han som kandidat ved Rikshospitalets medicinske og kirurgiske avdelinger for 8 måneder. *Desember 1874 absolvertet han medic. embedseksamens 3. avd.*

I januar 1875 nedsatte han sig som praktiserende læge i sin fødeby, hvortil herefter hele hans livsvirke senere blev knyttet. Straks efterat han hadde nedsatt sig blev han ansatt som *læge ved den nyoprettede Kranens Dampsags sykekasse.* 25 år senere — 7. januar 1900 — feiret denne sykekasse hans jubileum med en vakker fest på Kranen, hvorved han bl. a. overrasktes et pent kaffeservice med takk og anerkjennelse for

hans opofrende virke i sykekassens tjeneste. Som eksempel på hans beskjedne honorar kan nevnes at han oppebar kr. 7.00 — syv kroner — årlig for tilsyn av den enkelte arbeiderfamilie. Kranen ligger vel en halv times vei på den annen side av fjellet bak Risør. *Oktober 1875 konstituertes han og 9. desember nestefter ansattes han som bylæge i Risør.*

9. januar 1876 feiret han sitt bryllup i Bergen med Karen («Kaja») Marie Hopstock, datter av kjøbmann Frantz Philip Hopstock og hustru Katharina Cecilie Krohn. Sommeren samme år deltok han i 2. nordiske lægemøte i Gøteborg. Sommeren 1880 reiste han til 12. skandinaviske naturforskermøte i Stockholm.

I november 1881 innmeldte han sig i Det Norske Totalavholdselskap, hvad der skulde bli av en næsten avgjørende betydning for hans beste manndomsår. Ved siden av den bekjente Kristianialæge dr. *Oscar Nissen*, og sin venn og sogneprest *Herman Lunde*, blev han en av bannerførererne innen landets akademiske verden i denne merkelige kampbevegelse. Han holdt allerede i januar det følgende år sine fire foredrag på Risør Raadhus: «*Totalt avhold fra spiritiøse drikke, belyst fra medicinsk og moralsk standpunkt.*» De utkom senere i bokform i to oplag (4 000 eksemplarer), og blev signalet til en voldsom kamp som satte hele den lille by på ende; han fikk hele «det gode selskap» i mot sig, de innkalte en konkurrerende læge for å «sulte ham ut av byen» som det het. Samme måned valgtes han til formann i avholdsforeningen samt i foreningen for kirkelig fattigpleie og stod som sådan til 1885. Sammen med sogneprest Lunde reiste han rundt i distriktet, hvor de efter endt gudstjeneste holdt foredrag og stiftet nye foreninger.¹ I januar 1883 holdt han envidere foredraget: «Upartisk dom over den måteholdnes og den totalavholdnes standpunkt. Samtale mellem «Dagligdags», «Entusiast» og sorenskriver «Billig»; foredraget blev offentliggjort i «Menneskevennen» — bevægelsens hovedorgan — for 1887 nr. 1—4. 27. 2. 1883 stiftet han *Risør Sykekasse*, hvis læge han siden var inntil den gikk inn ved kretssykekasselovens ikrafttreden 1910. 25. 9. 1883 valgtes han til medlem av sunnhetskommisjonen. Sommeren 1886 deltok han i 13. skandinaviske naturforskermøte i Kristiania. 5. 1. 1888 valgtes han til medlem av Risør Sparebanks forstanderskap, 28. desember samme år medlem av bystyret, hvor han satt i en lang årrekke uten dog noensinne å ville modta valg til formannskapet,

¹ Da det adskillige år efter gik politikk i «Det norske Totalavholdsselskap» meldte både han og Lunde sig ut av selskapet.

likesom han også vegret sig ved valg til valgmann ved stortingsvalg. I juni 1889 blev han medlem av Risør Middelskoles forstanderskap. Septbr. 1890 deltok han i den 3. internasjonale alkoholkongress i Kristiania. I de nærmest følgende år holdt han i Risør Ungdomsforening en rekke foredrag over sosiale og populær-medicinske emner. 27. 1. 1899 ansattes han som skolelæge ved Risør kommunale høiere almen-skole, og 25. 1. 1900 blev han medlem av vergerådet.

9. 12. 1900 høitideligholdtes hans 25-års jubileum som bylæge i Risør; han blev i den anledning komplimentert av ordfører, magistrat og formannskap, fikk forskjellige æresgaver og blev hyldet i den lokale presse samt i «Menneskevennen» som hadde hans bilde og biografi. 9. 1. 1901 feiret han og mor sitt sølvbryllup med en vellykket familie-fest, til hvilken av en venn var skrevet en større kantate, og i lokal-avisene var der nye hyldningsdikt. 1. 7. 1903 ansattes han som bruks-læge ved konsul I. W. Prebensens seks bruk.

Den 4. 8. 1904 noterer far i sine «Optegnelser»: «*Henrik ansattes som min assistentlæge*». Ut på våren 1907 begynte hans krefter å svikte ham, og grunnen lagdes til den sykdom som skulde bli hans bane.

30. 11. 1910 søkte og fikk han som følge av svekket helbred avskjed fra sin stilling som bylæge. Ved sin avskjed bevilget bystyret ham enstemmig kr. 400.00 i pensjon med sådan tilføielse: «idet Bystyret uttaler sin tak for og anerkjendelse av doktorens lange og trofaste tjeneste i Kommunen.» Ved samme anledning inneholdt de lokale aviser særdeles anerkjennende artikler om hans virke.

Straks efter sin avskjed *flyttet han med mor og vor gamle hushjelp Rebekka («Bekka») Taraldsen* — som i 30 år hadde tjent i hans hus — *inn til Kristiania* på sin bryllupsdag 9. 11. 1911. Her førte han siden et stille og ubemerket liv inntil sin død. Forinnen hadde han dog sommeren 1912 sammen med mor besøkt sin gamle ungdomsvenn, distriktslæge Jens Torp, på Lillehammer. Denne sommer, som han forøvrig tilbragte på Hundorp i Gudbrandsdalen, syntes tilsynelatende å ha gitt ham nytt livsmot og nye krefter; det var dog kun en siste opblussen av hans allerede henvisnende livskraft. Han led nemlig av paralysis agitans, en sjelden sykdom, som er karakterisert ved sin langsomt fremadskridende utvikling, der tilslutt gjør sitt offer til invalid uten dog å influere på dets psykiske tilstand — en skjebne som han vel kjente til og med stille resignasjon imøteså. Ti likesom han hadde ført sin lange livskamp uten knurr eller klage over sin tunge skjebne (hans hustru led

av periodisk sinnssykdom), således stred han også sin årelange knugende sykdom igjennem uten bitterhet. *Han døde efter et tre måneder langt smertefullt sykeleie den 4. 11. 1914.* Blandt de forskjellige artikler angående hans død og bisettelse hitsettes «Aftenposten» for 11. 11. 1914, samt nekrologen i «Tidsskrift for Den norske lægeforening» nr. 24, 1914.

«Aftenposten» skriver:

Fhv. bylæge Abraham Bockmann Scheen's bisettelse

fandt sted igaar under usædvanlig stor deltagelse i krematoriet. Blandt de fremmødte saaes en flerhed af byens ældre og yngre læger med medicinaldirektør *Holmboe* og chefen for hærens sanitet, oberst *Daae*, i spidsen, herværende Risørfolk og mange af den gamle læges venner. Sogneprest *Klaveness* forrettede over Jesu ord «Dersom du tror, saa skal du se Guds herlighed». Sognepresten nævnte herunder, hvorledes dr. Scheen havde troens lyse, klare enfoldige syn paa Gud og paa det evige i tilværelsen, og hvorledes det havde spredt lys over hans liv og død.

Sognepresten sluttete med en tak til afdøde fra slekt og venner og alle, som var kommet i forbindelse med ham i livet. Fra Risør kommune nedlagde fængselsprest *Lützow Holm* en vakker krans paa baaren med en fin og hjertevarm tak til den afholdte borger og læge fra fødebyen nede ved kysten. Ligeledes nedlagde hr. *Lützow Holm* en krans paa baaren fra Risørvenner i Kristiania og storthingsmand *Tallak Lindstøl* en krans fra venner i Risør. Som marskalker fungerede landbruksingeniør *Sverdrup* og fængselsprest *Lützow Holm*.

Lægeföreningens tidsskrifts nekrolog:

Abraham Bockmann Scheen

døde som før meldt i «Meddelelser fra D. n. lægeföreningens bureau og sekr.» (nr. 22) den 4de novbr. opimot 70 aar gl. Idet vi henviser til de der givne oplysninger om vor avdøde kollegas ytre livsvilkaar minder vi om, at hans hele liv som læge var knyttet til fødebyen, den lille kyststad paa grænseskjellet mellem Sør- og Østlandet. Fra 1875 til 1911, i over 35 aar, virket han dernede som den høit betrodde huslæge, by- og sykehuslæge, liketil hans kræfter ikke strak til længere.

Vi hans kolleger vil mindes den gamle, gode kamerat og hegne om hans minde. Hans gamle ven og sogneprest *Lützow Holm* gav ved doktor Scheens bisettelse sikkerlig et godt uttryk for det savn, som han efterlot sig der og hvor han var elsket og avholdt, da han fra Risør kommune uttalte disse ord ved baaren:

«Risør, den lille vakre by ved kysten, var doktor Scheens fødested og blev, fra han forlot eksamensbordet til han tok avsked, hans arbeidsfelt som by og sykehuslæge og som valgt indehaver av mange kommunale tillidshverv. Til dette sted var han da ogsaa knyttet med alle de sterke baand, som kan stebinde os mennesker: barndoms lek, ungdoms glæder, hjemlivs lykke, manddoms virke.

Og der utviklet sig derfor ogsaa mellem doktor Scheen og folket — jeg kan trygt si *alt* folket — et forhold i gjensidig hengivenhet og tillid.

Det er derfor ogsaa Risør bys kommunestyre, som i dyp og samstemmig erkjendelse av doktor Scheens store værd som menneske og læge idag har villet ved mig lægge denne krans paa hans kiste, som et uttryk for opriktig erkjendtlighet og hengivenhet og som en siste hilsen med hjertelig tak for dygtig, samvittighetsfuldt og trofast virke som by- og sykehuslæge gjennom 35 aar.

Og i denne tak er indesluttet ogsaa hilsener og tak fra alle de gamle, de slitte, de ensomme og de syke omkring i de smaa stuer, hvor han vandret ind og ut som den omsorgsfulde læge med den bløte haand, det lyse smil og den friske spøk. Og ikke minst vil der være tak for de gode ord om og fra den store sjælelæge, med hvilke doktor Scheen med sit varme hjerte og sin lyse Kristustro kunde bringe styrke og trøst til et sykt legeme og en bedrøvet sjæl. Tak og farvel.»

Efter her å ha tegnet de ytre omriss av fars liv vil jeg tilslutt gi en kort skildring av ham som menneske: Han var en dypt religiøs natur, fra ungdommen av fylt av rene og høie idealer, som han aldri sviktet. Hans valgsprog var i mange år: *Per ardua ad astra* («gjennem vanskelighetene til Himmelen»). Da han stod i sin manndoms fulle kraft kjempet han med frilynt iver for sine idealer, ofte under stor motstand fra det lille samfunn, hvori han levet. Men alltid bar han sitt skjold uplettet ut av kampen, aldri stred han for egen fordel, derom vidnet både venn og motstander. I de senere år la hans tunge livsskjebne et slør av resignasjon og vemod over den tidligere så livsfriske mann. Med ophøiet ro så han på livet og dets tilskikkelser, fjern fra enhver dømmesyke og full av godhet for menneskene. Hans kristentro bar ham over alle skjær; i bøkene fant han sin daglige trøst, medicin, theologi, filosofi og historie, foruten skjønlitteratur dyrket han ivrig. Han advarte alltid mot å kaste sin tid bort på døgnlitteratur og værdiløs lesning. Når han ikke var optatt av sin praksis eller sin kjære lesning, søkte han i regelmessige

Karen («Kaja») Marie Scheen f. Hopstock.

ved fars død: «Naar man faar et saadant eftermæle av dem som kjendte ham bedst, da kan man trygt gaa bort.»

V. 1. Carsten Henrik Scheen,¹

er født i Risør 27. 9. 1876, gift i Kristiania 27. 9. 1904 med *Valborg Brantzeg*, født 11. 12. 1880, datter av fabrikkeier *Paul Christian Brantzeg* og *Jenny Othilie Teilman*.

Jeg gikk på middelskole i Risør, hvor jeg tok avgangseksamen 1891, på latinskolen i Arendal, hvor jeg tok eksamen artium i 1894. Om mitt skoleliv er lite å melde, vennene fra dengang er så godt som forsvunnet fra min horisont. Først studenterdagene skulde bringe meg de venner som er «livsvarige»; det var særlig *sangen* som knyttet de varige forbindelser. 12. 2. 1897 meldte jeg meg inn i Studentersangforeningen, og 16. 3. 1897 deltok jeg i stiftelsen av «*Medicinerkvartetten*» (en tredobbelt kvartett), og fra denne og Studentersangforeningen har jeg mine beste ungdomsminner. «*Medicinerkvartetten*» gikk senere — i 1908 — over til «*Doktorklubben*»; jeg står i stor takknemlighetsgjeld til disse mine venner, som alle bærer kjente navn innen den norske lægeverden.

Straks efterat jeg var blitt student gikk jeg inn på Krigsskolen;

¹ Min selvbiografi er i alt vesentlig bygget på «Studentene fra 1894» I og II, samt «Hvem er Hvem?» 1938.

spaserturer — ledsaget av sin trofaste gamle hund «Baadsmann» — ute i naturen den fred hans sjel lengtet efter.

En av hans svigerinner skrev efter hans død i et brev til sin venn *Henrik Angell* bl. a. følgende: «I ham mister min søster en trofast ægtefælle og familien en av dens fineste medlemmer. Min svoger staa og vil altid staa for mig som et lysende eksempel paa hjertensgodhet og trofasthet. Jeg har ikke saa let for at beundre menneskene, men ham beundret jeg; han naadde høit op mot idealet»; og *Henrik Angell* tilføiet i sitt brev til mig

Sanitetsmajor Henrik Scheen.

her lagdes grunnen til den utpreget *militære interesse*, som siden har fulgt mig i livet, og som har gjort *militærmedicinen* til min spesialitet. Etter i 5 år å ha gjort min verneplikt som løytnant i Christiansandske Infanteribrigade blev jeg 1. 3. 1901 beskikket til vpl. sekondløytnant i arméens sanitet. 15. 6. 1903 *absolverte jeg medicinsk embedseksamen* og 1. 7. 1903 beskikkedes jeg som vpl. premierløytnant i arméens sanitet; utnevntes 22. 8. 1907 til *fastlønnet premierløytnant* med ansiennitet fra 19. oktober s. å. Jeg var derefter adjutant ved sanitetskorpset til 31. 12. 1910, tjenstgjorde samtidig som avdelingslæge ved H. M. Kongens Garde og 2. brigades underofficersskole fra 16. 8. 1909 til 26. 9. 1910, var reservelæge ved Kristiania militære sykehus fra 1. 1. 1911 til 1. 5. 1912. 1. 4. 1912 utnevntes jeg til *sanitetskaptein* og regimentslæge ved Vestre Akershus infanteriregiment; tjenstgjorde i denne stilling til 1. 1. 1918, da jeg beordredes til chef for 4. sanitetskompani; 16. 1. 1919 overflyttedes jeg herfra til regimentslæge ved I. R. 10 (Nordre Bergenhus). Under 1. Verdenskrig har jeg fra 1. 1. 1915 til 1. 1. 1918 været innbeordret til sanitetschefens stab, hvor jeg vesentlig arbeidet med sanitetets krigsberedskap. — 2. 12. 1927 avanserte jeg til *sanitetsmajor* og utnevntes til divisjonslæge ved 5. divisjon (Trondhjem) — en stilling som jeg dog på ansøking entledigedes fra allerede 13. 1. 1928, hvorefter jeg påny overtok regimentslægestilling. Jeg søkte avskjed som sanitetsofficer 23. 9. 1932 — syv år før jeg falt for aldersgrensen — og gikk da over som sanitetsmajor i landvernet.

For å fullstendigjøre min utdanning som sanitetsofficer tok jeg våren 1913 stilling som *militærlæge i den serbiske hær* og deltok med denne i *den første Balkankrig* i dennes siste periode, først som læge ved 15. reservehospital i Belgrad, senere ved sentralambulansen i Skoplje, og tilslutt som regimentslæge ved et av kong Peters livregimenter i Makedonien «Kralj Petar I». Om mine opplevelser i Balkankrigen inneholdt «Morgenbladet» våren og sommeren 1913 en serie artikler.

Ved min avskjedsvisitt i Krigsministeriet blev jeg tilstillet et «Certifikat» som slutter med følgende linjer:

«Partout ou il servait, ses hautes capacités, son bienveillance et son inlassable dévouement aux malades ont été hautement précieux et le Service de Santé Militaire tient à témoigner à Monsieur le Docteur Scheen sa profonde gratitude de services rendus.»

Belgrade le 6. juin 1913.

Chef du Service Sanitaire
Colonel Dr. Dom. Sondermayer.

Under den første Verdenskrig foretok jeg med offentlig stipendium en reise til Tyskland høsten 1915 for å studere det tyske sanitets virksomhet i krigen. Tross to ansøkninger — 1914 og 1917 — om tillatelse til å delta aktivt i krigen på ententens side, lykkedes det mig ikke å opnå en sådan.

Som sanitetsofficer har jeg i årenes løp deltatt i en rekke internasjonale militærlægekongresser, flere ganger som offisiell representant for vort land, ennvidere hatt flere stipendier til studier utenlands av mitt spesielle fag, militærmedicinen. I 1920 var jeg således sammen med min chef, general Daae, innbudt til å delta i sanitetstaktiske øvelser i Skåne; høsten 1921 var jeg én måned i Frankrike for å studere det franske sanitet, og fikk herunder offisiell innbydelse til å delta i en stor militærlægekongress i Strassbourg. Forinnen var jeg samme sommer attacheret den svenske og den danske sanitetschef under sanitetstaktiske øvelser ved Gardermoen. I november 1922 var jeg av «Svenska Militärläkareföreningen» innbudt til å holde foredrag i Stockholm over et selvvalgt emne innen militærmedicinen. I mai 1924 deltok jeg sammen med general Daae etter innbydelse av det danske «Hærens Lægekorps» i sanitetstaktiske øvelser på Sjælland. I 1927 var jeg atter i Danmark, hvor jeg holdt et innledende foredrag ved «Nordisk Militærmedicinsk Forenings» kongress. Mai 1929 opholdt jeg mig i England for å studere det engelske sanitet — særlig tjenesten i flyvåpnet. Jeg hadde fått et lite bidrag hertil av «Sanitetsoffiserernes fond»; men den vesentligste årsak til denne reise var at jeg blev opnevnt av vor regjering som dennes offisielle delegerte ved «5th International kongress of Military Medicine and Pharmacy» i London 6.—11. mai. Det blev den mest uforglemmelige og strålende oplevelse i mitt liv; vi som var «principal delegates» var bl. a. tilsagt i audiens til Prinsen av Wales; i det hele deltok 750 militærlæger fra alle verdens land i kongressen, som ved siden av instruktive foredrag bød på en rekke strålende banketter, hvorav banketten i Guildhal som Lordmajor of Londons gjester var den mest prominente. Min datter Wenche var med på turen og deltok i en rekke av festlighetene. Jeg blev ved anledningen «Honorary Member of Royal Army medical Corps officers mess, London».

Da krigen brøt ut her hjemme i april 1940, tok jeg 12. april mine ski, pakket min ryggsekk med de nødvendigste instrumenter, medikamenter, forbindelsessaker og proviant, startet fra Røde Kors klinikk med to biler, en læge og tre pleiersker og drog avgårde gjennom *Nord-*

marka, mens tyske fly over vore hoder beskjøt den norske forpostlinje. Sent samme aften nådde jeg sammen med min kollega og de tre sykepleiersker *Sundvolden*, hvor to unge læger og fem sykepleiersker fra Bærum sykehus — som også hadde gått gjennom skogen — sluttet sig til mig. Jeg tok en buss her og begynte opsetningen av en *frivillig ambulanse*, som jeg i løpet av neste dag hadde ferdig og satte inn til hjelp for de på Hadeland kjempende norske tropper. Jeg blev av chefen for disse beordret til divisjonslæge ved disse avdelinger, men kom under retretten efter få dagers forløp til *Lillehammer*, hvor jeg av den nyutnevnte sanitetschef, professor dr. Johan Holst, fikk som oppgave å utføre en sanitets-taktisk rekognosering i løpet av tre dager over terrenget fra Lågen til søndenfor Mesnalien. Herunder kom jeg op i kamper ved *Åsmarka kapel* og den tyske artilleriild. Efter få dagers forløp blev Lillehammer tatt, og jeg beslagla da på *Nordsæter* Lillehammer Høifjellshotell som jeg innredet til krigslasaret. Jeg hadde allerede i januar utført en frivillig rekognosering av høifjellshotellene her oppe, med tanke på eventuell benyttelse som krigslasaret. På *Nordsæter* mottok jeg via Lillehammer ca. 60 sårede og syke. Da krigen efter en måneds forløp var slutt i Gudbrandsdalen, evakuerte jeg krigslasaret og vendte hjem til Oslo.

Som følge av min forutgående militære utdannelse, ved alle disse stipendie- og kongressreiser, deltagelse i øvelser i 6 forskjellige europeiske land utenom mitt eget, ved min tjenstgjøring i to kriger o. s. v., har jeg erholdt en fyldigere utdannelse i militærmedicinen, spesielt sanitetstaktikk, enn noen annen officer i det norske sanitets historie. Jeg har offentliggjort en lang rekke arbeider om forskjellige emner innen militærmedicinen i vore fagtidsskrifter, har ennvidere i den store svenske «Handbok för Militärläkare» 1930 på redaksjonens anmodning skrevet «Den norske hærs sanitets historie». For mine militærvidenskapelige publikasjoner 1917—1930 blev jeg 29. 11. 1934 overensstemmende med Kommanderende Generals forslag tildelt belønning av «Major Jørgen Magnus Grønns legat», hvorom iflg. statutterne innberetning blev sendt H. M. Kongen. Av «Norsk tidsskrift for Militærmedicin» var jeg redaktør 1915—1918. I 10 år fra 1917—1927 stod jeg som formann i «Sanitetsofficerernes Landsforening» og har også vært formann i «Det militær-medicinske selskap».

Jeg har i årenes løp vært medlem av en rekke forskjellige komitéer, eksempelvis «Hærens gassmaskekomité», «Røde Kors ambulansfly-

komité», «Landsofficersforeningens boligkomité» o. s. v. — I to år satt jeg som medlem av Oslo vestre vergeråd. Men alt som grenset inn på politikk har jeg i alle år prinsippmessig holdt meg fjernt fra; jeg har aldri skrevet noen politisk artikkel, og nektet enhver deltagelse i politisk arbeide.

Utenfor mitt virke som læge og sanitetsofficer har arbeidet innen *Norges Røde Kors* i mange år tatt meget av min tid og interesse. Allerede som ung assistentlæge stiftet jeg i Risør i 1905 Risør Filial av «Understøttelsesforeningen for syge og saarede i felt», som Norges Røde Kors dengang het; jeg stod som filialens formann til jeg forlot Risør høsten 1907. I oktober 1919 blev jeg opnevnt til Forsvarsdepartementets representant i Norges Røde Kors' skoleråd og deltok som sådan i et flerårig arbeide med den nye skoleplan for N. R. K.; jeg satt i skolerådet i 20 år. Høsten 1932 blev jeg valgt til formann i 9. distrikt av Norges Røde Kors, i hvilken stilling jeg stod i 7 år.

Hvad min *civile* lægegjerning angår så blev jeg straks jeg hadde tatt min embedseksamen sommeren 1903 ansatt som læge ved Tuddal Høifjellsanatorium. Høsten samme år engagertes jeg som amanuensis hos dr. Sigurd Roscher i Mandal; da far på grunn av sviktende helbred trengte hjelp blev jeg hans assistentlæge høsten 1904, og fortsatte i denne stilling til jeg høsten 1907 flyttet med min familie til Kristiania, idet jeg blev ansatt her som fastlønnet sanitetsofficer. Siden har jeg vært praktiserende læge i Oslo inntil nu. Jeg er siden 1915 læge ved Statens Gymnastikkskole, og fra 1936 av læge ved Frogner Gamlehjem.

Jeg har alltid hatt lett for å gripe pennen, derfor har jeg også i årenes løp skrevet en lang rekke artikler i dagspressen (*Morgenbladet* og *Aftenposten*). I mange år holdt jeg årvist foredrag i Militær-medicinsk selskap, Militære samfund, folkeakademier o. s. v.

Følgende dekorasjoner er tildelt mig: 1914 St. Savaordenen, Den serbiske barmhjertighetsorden, Krigserindringsmedaljen i gull fra 1. Balkankrig, 1921 Vasaordenen, 1922 Dannebrogordenen og 1931 Norges Røde Kors' Hederstegn.

I studenterbøkene spørres om ens *livsopfatning* og *verdensanskuelse*; jeg har herom i 1919 uttalt følgende: «Min livsopfatning kan karakteriseres derhen: Jeg forbeholder meg fritt slag for min mening offentlig som privat; man bør efter min opfatning ikke legge skjul på sine meninger, heller rende sig en stake i livet enn ved feig undfallenhet gå utenom.

Valborg Scheen f. Brantzeg.

«Dette med «taushet er gull» har jeg alltid hatt vanskelig for å tilegne mig — hvad der sannsynligvis er en av mine feil.

Hvad min *verdanskuelse* angår mener jeg, at et moderne kultur-menneskes livsopfatning godt lar sig forene med den kristne tro. Menneskene har ingen bedre visdom å leve og dø på.»

I studenterboken ved 40-års jubileet i 1934 spørres om «Hvilke *livserfaringer* har De gjort?» Hertil svarer jeg: «En er viktigheten av for et menneske å leve slik at man kan bevare «sana mens in sano corpore», en annen er den at men-

nesket ofte ikke når det mål det har satt for sin streben, fordi det har manglet den nødvendige porsjon *hell* i det avgjørende øieblikk; utdannelse, kunnskaper og dyktighet er alene ikke nok.»

*

- VI. 1. *Liv Brantzeg Scheen*, født 19. 10. 1905; 1) gift 16. 10. 1926 med høisterettsadvokat Erling Manner, født 7. 9. 1888; ekteskapet oppløst 1931; 2) gift 12. 10. 1935 med konsul Severin Skougaard Lund, født 5. 7. 1886.
VII. 1. Sidsel Lund, født 21. 8. 1936.
- VI. 2. *Jenny Bergljot Scheen*, født 22. 12. 1906; gift 17. 9. 1938 med gullsmed Gunnar Sunde, født 2. 3. 1907.
VII. 1. Ingrid Sunde, født 8. 8. 1943.
- VI. 3. *Wenche von der Lippe Scheen*, født 22. 7. 1909; 1) gift 1. 11. 1933 med kontorchef Finn Midelfart, født 24. 11. 1906, ekteskapet oppløst 1941.
VII. 1. Siri Midelfart, født 13. 8. 1934.
VII. 2. Hanne Midelfart, født 28. 5. 1937.
2) gift 3. 10. 1942 med direktør Axel L. Schmidt, født 21. 1. 1895.

- VI. 4. *Karen Marie («Lillemor») Scheen*, født 19. 4. 1914; gift 25. 1. 1936 med direktør Martin Tuxen Werring, født 3. 11. 1903.
 VII. 1. Ole Henrik Werring, født 7. 2. 1937.
 VII. 2. Emil Sylvius Werring, født 26. 5. 1941.
 VII. 3. Anne Kirstine Werring, født 24. 9. 1944.
- VI. 5. *Ingrid Scheen*, født 8. 11. 1915; gift 19. 3. 1937 med disponent Trygve Heyerdahl, født 11. 12. 1907.
 VII. 1. Trygve Scheen Heyerdahl, født 22. 8. 1939.
 VII. 2. Sten Scheen Heyerdahl, født 8. 11. 1941.

«*Mon Plaisir.*»

Sanitetsmajor Scheens landsted på Lille-Oust (Oustøen) i Oslofjorden.

Efter akvarel av P. Bz. 1922.

V. 2. *Sigurd Scheen*, født i Risør 15. 10. 1877. Gift 22. 11. 1902 med *Hjørdis Sverdrup*, født 24. 7. 1881.

Som «Terje Vigen» var han i sin ungdom en vilter krabat, kom tidlig fra far og mor. Han viste snart lyst til å ta «Blåmyra» fatt. Han blev jo opdradd i en utpreget sjøfartsby med havet så godt som like utenfor stuedøren, med utsikt fra hjemmets vinduer til «Bukta», «Bartskjærholmen» og skjærgården utenfor havnen. Nesten helt fra han kunde gå røpet derfor hans kjærlighet til sjøen sig. Han plumpet utallige ganger ut i «Bukta», blev regelmessig reddet og kom bæljende og drivvåt hjem. En liten episode fra vore småguttdager minnes jeg grant: Vi hadde strengt forbud fra far om å gå alene i sjekta vor, da ingen av oss ennu kunde svømme; det lærte vi først i 6-års alderen. En vakker søndags sommermorgen overtrådte vi forbudet; sjekta lå ute på «Solsiden», langt borte fra fars strenge øine; til havnen som kun torvet skilte fra det gamle doktorhus, nådde nok hans blikk, men båten vor lå vel skjult bak «Solsiden»s haver. Neppe var vi kommet ombord før jeg datt i sjøen; Sigurd utførte da sin første sjømannsdåd; han grep sin eldre bror med et fast tak i luggen og brølte med sine fulle lungers kraft om hjelp. Ved felles anstrengelser av en tililende bondejente blev jeg så halt op; som to druknende katter kom vi listende slukørete og søkkvåte hjem; både redningsmannen og den reddede fikk uten noenslags barmhjertighet ris og puttet i seng for resten av dagen — begge hadde jo forbrudt sig mot «loven og profetene»!

Efter å ha tatt middelskoleeksamen i 1892 og blitt konfirmert samme høst, blev han umiddelbart derpå sendt til sjøs straks han hadde fylt 15 år. Likeså naturlig som det for far var at hans eldste sønn skulde trede i fedrenes spor og ta Æsculapstaven op, likeså rimelig var det at den nesteldste sønn skulde gå til sjøs. Slik hadde det vært i hans eget barndomshjem, og slik vilde han det skulde fortsette, hvad hans to sønner angikk, så meget mere som begge guttene allerede som små var vel fornøid med utsikten hertil.

Sigurd tok hyre som dekksgutt ombord på barkskibet «Elsbeth», kaptein E. Pedersen, og drog på sin første langreis. Skibet var en gammel innkjøpt engelsk dårlig skute, og skipperen hørte ikke til mors beste barn; skibet forliste i Atlanterhavet, men både skib og mannskap blev omsider reddet og kom i havn i Mobile i Sydstaterne. Her blev han angrepet av et svært tilfelle av tyfus; skipperen la ham først inn på et negerhospital, hvor han fikk en ytterst dårlig behandling; det var det

Kaptein i marinen Sigurd Scheen.

billigste for skibet, men det dårligste for den lille skibsgutt. Gutten skjønnte imidlertid selv at det vilde bli døden for ham skulde han bli liggende her; han forlangte derfor å komme ombord igjen og bli med skibet til neste havn Montreal i Canada. Her blev han innlagt på et engelsk hospital, hvor han fikk kyndig behandling og god forpleining av de katolske søstre, som tok sig av både hans timelige og åndelige vel.

Efter 1 års opphold i Atlanterhavsfarten vendte han med skibet hjem fra langfart. Han hadde mistet nesten alt sitt hår under den svære og langvarige sykdom og temmelig skral så han ut. Men *motet* hadde han likevel ikke mistet; sin første kjærlighet til sjølivet og det bølgende hav blev han tro; til sjøen stod fremdeles hans hu, og i sjøens tjeneste skulde han siden gjøre sin beste og fornemste gjerning. «Han stured en dag, ja kan hende to — men så rystet han sorgen av. Han fant ei med landjorden under sig ro.» Som det gikk Terje Vigen, så gikk det også Sigurd; samme høst han kom hjem tok han hyre som jungmann ombord på en av vor bys og vort lands stolte «svaner», den store fullrigger, fregatskibet «Ragna» på 1110 registertonn, fører kaptein *Ole Jørgensen Laget*. Med dette skib for han et år, denne gang på langreis rundt «Kap det gode Haab»; her hadde han det godt og trivdes ved livet ombord og i fremmed havn. Da han kom hjem var hans bror i uniform, og jeg tror nok dette gav støtet til at også han valgte «Kongens tjeneste» som sitt levebrød. Han var nu «halvbefaren» og meldte sig til optagelsesprøve på sjøkrigsskolen i Horten. Han klarte konkurransen, gikk 3 år i nederste avdeling og blev høsten 1897 utnevnt til *fastlønt sekondløytnant i marinen*; efter tilfredsstillende å ha gjennomgått øverste avdeling av sjøkrigsskolen blev han to år efter utnevnt til premierløytnant og avanserte så i tur og omgang til kaptein i 1906. Mens han gikk på sjøkrigsskolen bodde han i noen år hos en fhv. skibsfører Krogh og hustru, født Sverdrup. Her i huset mødte han en niese av fruen, *Hjördis Sverdrup*, som hos «tante Lise» skulde lære husholdning. Hun var en av hovedstadens vakreste unge piker, datter av landbruksingeniør Ulrik Sverdrup. Han blev straks forelsket i den 17 år gamle unge piken, som siden skulde bli hans livs skjebne. Når de blev forlovet visste ingen av dem — noen egentlig forlovelsesdag eksisterte ikke — men gift blev de 22. 11. 1902, og bryllupet feiredes i den nye frimurerlosjes stilfulle selskapslokaler. Nu begynte for alvor hans «struggle for life»; han blev ansatt som 3. ekvipagemester ved marineverftet på Horten, fikk sig hus og hjem og meget snart et par tvillinger. Jeg husker hans telegram

i den anledning: «Idag en sønn, imorgen en datter.» Der gikk nemlig ca. 12 timer mellom hans to eldste barns fødsel. Fullt så knapp og konsis var ikke hans skriftlige form, skjønt han førte pennen likeså flott som korden. Det var ikke for intet at han — så ung han var — blev ansatt som marinens korrespondent i Horten for landets største avis, «Aftenposten». Det var en liten, men etter datidens forhold innbringende jobb.

Under oppholdet på Horten blev han høsten 1905 beordret som flotiljechef for de fire torpedobåter, som utførte nøytralitetstjeneste på Vestlandet med Bergen som stasjon i den for vort land så spennende tid.

Da hans inntekter ikke stod i forhold til hans forbruk tok han stillingen som overlos og mønstringschef i Nord-Norge med stasjon i Tromsø. Denne stilling, hvortil han blev utnevnt 8. 6. 1910 innehadde han i ca. 8 år ved siden av sitt embede som marinekaptein. I Tromsø, hvor han nu fikk sitt hjem, blev det unge vakre par snart optatt i byens eldste og beste familier; de førte stort selskapelig hus, og hadde en lykkelig tid deroppe. Også her skaffet han sig i løpet av kort tid gode biinntekter. Han blev representant for det store russiske kooperative selskap «Centrosojus», som var representert i de fleste av Europas land. Hans årslønn i dette selskap var 10 000 kroner, og stillingen beholdt han til sin død. Han utrustet jaktekspedisjoner for rike engelskmenn til Spitsbergen, og startet en postrute til samme sted, den han siden med god fortjeneste solgte til Nordenfjeldske og Bergenske Dampskibsselskaper i fellesskap.

Så kom den første Verdenskrig med alle dens fristelser og ulykker i sitt følge. Han blev beordret som nestkommanderende på «Frithjof», chef kommandørkaptein J. von Krogh, hvilket skib sammen med vor øvrige krigsflåte var på nøytralitetstjeneste rundt vor lange kyst. Det var i jobbetidens verste periode. Sigurd fikk herunder ennu en ny bistilling, idet han blev medlem av styret i det nystartede «Berge: Lloyd A/s», i hvilket han var stor aksjonær; han hadde også en meget stor aksjepost i «Norsk Maskinindustri A/s». I begge disse selskaper satt fastlønnte marinekapteiner som administrerende direktører. Enhver som husker denne for vort land demoraliserende tid vet hvorledes disse av Verdenskrigen fødte usunde foretagender i løpet av få år visnet og døde med ruin og ødeleggelse for en mengde mennesker som følge.

Da Sigurd var ferdig med sitt tokt, blev han beordret som vaktchef over den styrke som hadde opsynet med den store tyske hjelpekrysser «Berlin», som efter i nattens mulm og mørke å ha sneket sig forbi

Trondhjemsfjordens ytre befestninger, blev internert i Hommelvik innerst i fjorden. Efterat han var tiltrådt stillingen, blev der slutt på de mange fluktforsøk. Da krigen var til ende kjøpte han en større villa i Holmenkolåsen og flyttet dit med sin familie høsten 1918. Så kom det store debacle på aksjebørsen over nyttår 1919, alle aksjer og verdier viste en sterkt synkende tendens, bankene strammet kreditten og krevde innbetalinger. Sigurd måtte som så mange andre se sin formue skrumpe inn til et minimum. Han døde på Oslo Militære sykehus 23. 5. 1919 efter 14 dages sykeleie.

Sigurd var fra naturens side utrustet med en rekke glimrende egenskaper. Han var som det av billedet fremgår en sjelden vakker mann, høireist, slank med spillende gulbrune øine, et smidig legeme, og en klar, lysende ånd. Hans munterhet og livsglede parret med hans hjertensgodhet og chevalerske fremtreden gjorde at han vant venner overalt, han var avholdt og respektert av både underordnede og overordnede i den etat han tilhørte; derom vidnet en rekke både skriftlige og muntlige uttalelser. Det motto som i gull står preget over officersmessen på vore krigsskib: «For Konge, Fedreland og Flaggets heder» blev også hans eget livs, slik som det blev uttalt ved hans bære da han bisattes 28. 5. 1919.

- VI. 1. *Egil Scheen*, inspektør, født 22. 7. 1903; gift 15. 7. 1939 med Olaug Øiseth, død 22. 12. 1944.
VII. Hjørdis Eli Scheen, født 14. 1. 1941.
- VI. 2. *Tordis Scheen*, født 23. 7. 1903, departementsassistent.
- VI. 3. *Ragnar Sverdrup Scheen*, fullmektig i Vinmonopolet, født 4. 3. 1906; gift 3. 6. 1937 med Hedda Berg, født 23. 8. 1908.
VII. 1. Ulla Scheen, født 2. 12. 1939.
VII. 2. *Sigurd Ragnar Scheen*, født 5. 4. 1943.
- VI. 4. *Sigurd Sigurdsson Scheen*, hydrograf, ul. marineofficer, født 16. 7. 1912; gift 1. 10. 1938 med Thora Klaveness, født 23. 4. 1915.
VII. 1. *Sigurd Ulrik Scheen*, født 9. 8. 1944.
- V. 3. *Cecilie Katharina Scheen*, født i Risør 14. 5. 1879; gift 15. 6. 1901 med tannlæge Lars Johan Svensen, født 7. 4. 1878.
- VI. 1. Margit Svensen, født 1. 5. 1903; gift 28. 10. 1927 med disponent H. Bjarne Stokke, født 9. 5. 1903.
VII 1. Bjørn Stokke, født 6. 7. 1928.

- VII. 2. Wenche Berit Stokke, født 9. 7. 1930.
- VI. 2. Cecil Johan Svensen, kontormann, født 2. 11. 1905; gift 15. 2. 1940 med Anna Solberg, født 29. 3. 1912.
- VII. Anita Svensen, født 30. 11. 1944.
- VI. 3. Eyvind Svensen, tannlæge, født 3. 6. 1909; gift 8. 6. 1940 med Aashild Berg, født 26. 1. 1915.
- VII. 1. Brit Cecilie Svensen, født 20. 1. 1942.
- IV. 4. *Oluf Andreas Scheen*, født 20. 3. 1847, død 31. 1. 1901.
- IV. 5. *Hanna Marie Scheen*, født 12. 6. 1849, død 29. 2. 1932; gift med skibskaptein *Thomas Nicolai Høyer*, født 1. 6. 1839, død 9. 9. 1894.
- V. 1. *Anton Gotfred Høyer*, født 22. 10. 1875, ingeniør; gift med Thora Thorkildsen, født 10. 9. 1886. Han er bosatt i Durban, Natal; har innlagt sig betydelige fortjenester av norskheten i Syd-Afrika; er ridder av St. Olaf, F. R. A. S. og F. R. S. A., har skrevet en rekke astronomiske arbeider og grunnlagt «Fram», skandinavernes blad i Sydafrika.
- V. 2. *Henriette Høyer*, født 4. 8. 1878, død 2. 3. 1943; gift med skibskaptein Nils Green Moe, født 12. 7. 1876.
- V. 3. *Hermana Michalia Høyer*, født 20. 6. 1881, sykegymnast.
- V. 4. *Thomas Lange Høyer*, født 5. 10. 1884, apoteker.
- V. 5. *Johanna Marie Høyer*, født 29. 8. 1886, sykepleierske.
- V. 6. *Sigrid Elisabeth Høyer*, født 14. 10. 1890; gift med materialforvalter Lars Sandum, født 19. 6. 1874. 3 døtre.
- IV. 6. *Carsten Henrik Michael Scheen*, skibskaptein, senere sjømannsprest født 8. 9. 1851, død 7. 5. 1920. 1) Gift 3. 3. 1883 med *Jantje de Jonge*, født 26. 6. 1866, død 12. 8. 1891; 2) gift 7. 7. 1892 med *Engelbertha* («Ebba») *Pettersen*, født 28. 9. 1865.

¹Som så mange andre på den tid fikk Scheen allerede som ung gutt lyst på sjøen. Etter å ha gjennomgått den nødvendige trening, og tatt sine eksamener, blev han skibsfører 25 år gammel, og seilte som sådan i flere år; han førte først skonnertskib «Varuna», senere bark «Wim-mera». Hver gang han kom i havn med sitt dengang store skib, heiste han «Bethelflagget», «Broderkredsen på havets» flagg — og da samledes ofte mange av hans venner og andre sjøfolk til gudstjeneste ombord.

¹ Denne biografi er skrevet av sønnen, ingeniør T. R. Scheen.

Pastor C. H. Scheen.

Dette hadde nok sjømannspres-tene Birger Hall og Støylen (senere biskop) kjennskap til, hvorfor sistnevnte i 1889 opfordret Scheen til å slutte sjøen og komme iland som hans assistent ved sjømannskirken i Cardiff, et tilbud som han med glede aksepterte efterat ha rådført sig med sin hustru, som ikke mindre enn ham var stemt religiøs.

Scheen gikk så med liv og lyst op i denne sin gjerning, og hadde den beste medhjelp i sin hustru. Dessverre fikk hun sommeren 1891 en alvorlig sykdom, og døde 12. august samme år.

Dette blev et hårdt slag for ham og de 3 små som måtte savne en kjærlig hustru og mor.

Efter noen tids forløp fikk Scheen en måneds permisjon til å reise hjem til Norge for å besøke slekt og venner. Sjøturen og samværet med sine kjære virket opfriskende på hans sinn og krefter. På sitt besøk hos en kjær venn på Lyngør blev han kjent med dennes søster, som senere blev hans annen hustru.

Høsten 1892 fikk Scheen besøk av en god venn, arkitekt Knutzon fra Philadelphia, U. S. A., som inntrengende opfordret ham til å opta arbeidet som sjelesørger for en liten norsk bosittende menighet, hvis kald da stod ledig. I den anledning var det at Scheen bestemte sig for den norsk-amerikanske presteutdannelse.

Han flyttet da, i samråd med Støylen, fra Cardiff i april 1893 med sin familie til Philadelphia, hvor han optok sitt arbeide innen menigheten med gudstjeneste, husbesøk o. s. v., men glemte derfor ikke sjøfolkene og gjorde sine regelmessige skibs- og hospitalsbesøk.

Sin utdannelse for sin gjerning begynte han fra sin ankomst til Philadelphia ved «The evangelical lutheran ministerium of Pennsylvania and adjacent states to the sacred office of a minister to the evangelical lutheran church» hvor han senere tok sin eksamen og blev presteviet.

Scheen virket her til 1895.

Høsten 1894 fikk han forespørsel fra Den Norske Sjømannsmisjons

hovedstyre i Bergen om han var villig til å motta en stilling som reise- sekretær for denne misjon, et tilbud som han med glede aksepterte, både fordi han fra før var sterkt interessert i sjømannsmisjonens sak, og fordi hans barn nu fremover kom i den skolepliktige alder. Han flyttet da med sin familie tilbake til Norge hvor han tiltrådte sin stilling i april 1895.

Som reisesekretær hadde han en meget krevende stilling, sjelelig som legemlig, optatt som han alltid var med møter og foredrag i by og bygd hele landet over, men dette gikk han inn for med liv og lyst, og blev aldri trett av å fortelle om sine mange opplevelser.

I 1900-årene virket han dessuten blandt norske fiskere på Island — 4 sommere i trekk — og blev i 1904 sendt til Kjøbenhavn som «ut- sending» fra «Den Norske broderkreds på havet» til den danske av samme navn.

Den 26. 4. 1910 fikk han følgende skrivelse fra sjømannsmisjonens hovedstyre i Bergen:

«Hr. pastor Scheen!

Bergens biskop har under den 25. d. m. meddelt hovedstyret at Hans Majestet Kongen under 8. d. m. har resolveret: «at det tillates pastor C. H. Scheen å utføre altertjeneste og kirkelige forretninger efter den Norske Kirkes ritus, når han som reisesekretær for sjømannsmisjonen med samtykke av rette vedkommende avholder gudstjenestlige møter i landets kirker, og han av vedkommende sogneprest blir anmodet derom eller denne samtykker deri» hvilket herved meddeles Dem til under- retning med tilføiende av at de vort andragende av 5. febr. d. å. ved- lagte dokumenter (ordinasjonsbevis og vidnesbyrd) fra hovedstyret 13. 2. 1898 idag tilstilles Deres hustru i Risør.

Med vennlig hilsen

Wilhelm Holdt, f. t. hovedstyrets ordfører.

N. Aars Nicolaysen.»

H. M. Kongens fortjenestemedalje i gull blev tildelt pastor Scheen den 24. 3. 1920 for hans virksomhet som sjømannsmisjonens reisesekretær gjennom 25 år.

Pastor Sven Schartum, som da var sjømannsmisjonens general- sekretær, overrakte ham medaljen på sykesengen i overvær av hans hustru og endel av barna som da var tilstede.

Pastor Schartum har forøvrig i sin bok «*Døde som lever*» — utkommet i Bergen 1932 — gitt en vakker og meget anerkjennende omtale av sin kollega i sjømannsmisjonens tjeneste. Han skriver bl. a. følgende: «Som han var en uforferdet sjømann der forstod den kunst å seile, var han også varm og virkelysten i sin Herres tjeneste. Når han i de forskjellige havner fikk samlet folk fra eget og andres skib til opbyggelige sammenkomster, lød hans tale inntrengende og med stor styrke. Og ofte fikk han den glede å se frukter av sin virksomhet.» Schartum skriver videre efter først å ha omtalt hans utdanning til prest og ansettelse i Den Norske Sjømannsmisjon om pastor Scheen: «Med sin friske arbeidsiver og sitt gå-på-mot trosset han de svære strabasser som de mange reiser på kryss og tvers til alle årstider kunde føre med sig. Med liv og sjel gikk han op i sitt arbeide. Av et varmt og opriktig hjerte forkynte han livets evangelium, og av sin rike erfaring kunde han med overbevisende styrke skildre sjømannslivet i dets mange farer på sjø og ved land.

Mange vil nok enno erindre ham, når han fra prekestol eller talerstol sang ut. «Her var saltvann og ånd i skjønn forening,» som en sa. Ordene lød som en brusende strøm og med en kraft som talte han mot stormen. Den døveste måtte høre.»

For egen regning vil sluttelig forfatteren tilføie at hele familien, store og små, elsket «onkel Carsten». Hans rike, varme hjerte slog en flamme imøte hver gang man møtte ham påny, han tok oss alltid ved gjensynet i sin åpne brede favn, og trykket oss til sitt bryst, mens hans klare blå øine strålte av glede.

«Morgenbladet» inneholdt om hans begravelse flg. artikkel:

Pastor Carsten Scheens begravelse

foregik onsdag under meget stor deltagelse fra Vestre gravlunds kapel, som var smukt dekorert med florumvundne levende vekster. Fhv. sogneprest O. Gjerløw forrettet over apostelordet «Om nogen er i Kristus, er han en ny skabning. Det gamle er forbiganget, se alt er blit nyt». Tilslut bragte sognepresten avdødes tak til alle, som han var kommet i forbindelse med paa sine mange reiser over hele landet. Saa blev der lagt en række kranser paa baaren; saaledes fra Sjømandsmissionens hovedstyre i Bergen ved sogneprest J. F. Gjesdahl med tak for 25 aars trofast og dygtig arbeide, fra «Broderkredsen paa havet» i Norge og den samme forening i Danmark ved provst Lützow-Holm, fra Sjømandsforeningen paa Nordstrand og Bækkelaget ved sogneprest Søren Dahl, fra venner i Christianssund, fra foreningen «Lyskasteren»,

og fra kristelige foreninger i avdødes fødeby Risør. Desuten saaes en smuk krans fra Tromsø menighet, som pastor Scheen bestyrte efter sogneprest Winterthuns død. Marskalker var sogneprest J. F. Gjesdahl og provst Lützow-Holm.

Tre barn i 1. ekteskap:

V. 1. *Tonnes Reint Scheen*, ingeniør, disponent for Agnes fabriker, født 8. 1. 1884; gift 19. 6. 1908 med Mathilde Duchesne Vauvert, født 11. 9. 1884.

VI. 1. *Elsa Duchesne Vauvert Scheen*, født 5. 9. 1910.

Gift med brukseier Rasmus Michael Lassen, født 7. 8. 1909.

VII. 1. *Jens Per Lassen*, født 22. 12. 1939.

VI. 2. *Marie-Louise Duchesne Vauvert Scheen*, født

13. 4. 1915; gift med

skipsmegler Norman Cecil Harris, England.

VII. 1. *James Scheen Harris*.

VI. 3. *Jantje de Jonge Scheen*, født 22. 5. 1918, død 21. 12. 1918.

VI. 4. *Jantje de Jonge Scheen*, født 4. 6. 1920; gift 6. 9. 1941 med ingeniør Thorvald William Capjon, født 14. 1. 1913.

VII. 1. *Jan Wilhelm Capjon*, født 9. 6. 1944.

V. 2. *Carsten Henrik Michael Washington Scheen*, tannlæge, født 22. 2. 1887, død 12. 7. 1943, gift med Aagot Lund-Paulsen, født 1. 2. 1896, død 26. 8. 1939.

V. 3. *Gretje Scheen*, født 15. 1. 1890. 1) Gift med redaktør Olaf Gjerløw, født 20. 3. 1885; 2) gift med læge Ernst Hadelor Ziesler, født 19. 11. 1880.

To barn i 1. ekteskap:

VI. 1. *Ann-Marie Gjerløw*, født 7. 6. 1915.

VI. 2. *Monica Gjerløw*, født 2. 6. 1918.

Et barn i 2. ekteskap:

VI. 3. *Jan Fredrik Ziesler*, født 25. 2. 1923.

Ingeniør Tonnes R. Scheen.

Seks barn i 2. ekteskap:

- V. 4. *Jantje de Jonge Scheen*, født 6. 7. 1893; gift med Erling Theodor Hedels, ingeniør, født 7. 4. 1891.
VI. 1. Kari Hedels, født 24. 5. 1923.
VI. 2. Ebba Antonie Hedels, født 27. 5. 1928.
- V. 5. *Eva Scheen*, født 24. 3. 1896; gift med Trygve Briseid, kommandørkaptein, født 18. 12. 1885.
VI. 1. Eva Briseid, født 10. 11. 1922.
VI. 2. Bodil Briseid, født 19. 10. 1926.
- V. 6. *Leif Engelbarti Scheen*, skribent, født 25. 1. 1898, gift 1930 med Solveig Therese Haugan, ekteskapet oppløst 1941.
- V. 7. *Johannes Scheen*, skipsmegler, født 30. 5. 1899; gift 16. 2. 1929 med Meta Wesenberg, født 21. 5. 1907.
VI. 1. *Grethe Scheen*, født 3. 3. 1933.
VI. 2. *Mina Scheen*, født 20. 2. 1937.
- V. 8. *Abraham Bøckmann Scheen*, arkitekt og tegner, født 9. 12. 1900; gift 18. 11. 1927 med Marit Rønning, født 3. 3. 1905.
VI. 1. *Per Henrik Scheen*, født 8. 11. 1928.
VI. 2. *Anne-Marie Scheen*, født 27. 6. 1930.
VI. 3. *Tove Merete Scheen*, født 13. 7. 1938.
VI. 4. *Kjersti Scheen*, født 17. 8. 1943.
- V. 9. *Wenche von der Lippe Schanche Scheen*, født 16. 9. 1903.
- II. 2. *Hølje (Helge) Andersen Scheen*. Født 1764 i Tanum, død 17. 8. 1833 i Risør av tæring, begravet 22. s. md. Han var kjøpmann i Risør. Ved skjøte datert 18. tinglyst 19. 6. 1800 fra kjøpmann Jacob Them kjøpte han for 150 rd. Bommen, matrikel nr. 33 i Risør, som Them hadde kjøpt kort tid i forveien av underfoged Hedemark og bestod av «Huuse Tomten og Haugepladsen, hvorpaa hans for 3 aar siden afbrendte Huusevaahninger har staaet tilligemed den Streckning samme tilhører.» 9. 2. 1802 optok Scheen et lån på 499 rd. 48 sk. av kjøpmann Joachim Pojelsen med 1. prioritets pant i «mine her i Byen ejende, og af nye opførte Huusebygninger, med Kachelovne Muur og Naglefaste Indretninger samt Tilligelser under Brand Matriculs No. 33.» Ved skjøte datert 14., tinglyst 18. 12. 1818 kjøpte han hus nr. 18 i Risør av byfoged Tobiesen.
Gift med *Karen Sophie Winther*, født 22. 5. 1774, død 18 . . ,

datter av Christofer Winther (1726—97) og hustru Elisabeth Christine Bidstrup (1741—1810).

III. 1. *Andrea Elisabeth Scheen*, født 21. 3. 1806 i Risør, død 14. 4. 1873 samme sted; gift 26. 10. 1827 i Risør med *Claus Juell*, født 6. 5. 1804, død 18. 10. 1858, sønn av klokker i Risør, stud. theol. Samuel Stub Juell (1769—1820) og hustru Anne Dorthea Bjørnsen (1785—1810). Kjøpmann, senere musikk lærer i Risør. 3 barn.

III. 2. *Christopher Winther Helgesen Scheen*, født 27. 1. 1809 i Risør, død 9. 9. 1850 i Porsgrunn. Student 1828, cand. theol. 1833, res. kap. til Veøy 1835, sogneprest til Leksvik 1840 og til Porsgrunn 1849, men døde før han fikk holde sin tiltredelsespreken. 1845 og 1848 representerte han Nordre Trondhjems amt på Stortinget. Gift 1) 17. 9. 1835 i Risør med *Marie Sophie Elise Wleügel*, født 22. 1. 1811 i Risør, død 3. 3. 1844 i Leksvik, datter av tollkasserer og postmester Jens Reimert Wleügel og hustru Else Persen. Gift 2) 21. 5. 1849 i Trondhjem med *Marie Dorothea Vauvert Nannestad*, født 14. 8. 1819 på Storfosen, Ørlandet, død 11. 12. 1908 i Steinjær, datter av overtollbetjent, titulær assessor Frederik Nannestad og hustru Louise Christine Holtermann. 4 barn i 1. ekteskap.

IV. 1. *Jens Helgeberth Scheen*, født 30. 12. 1837 i Vestnes, død 16. 8. 1897 i Oslo. Utdannet som forstkandidat i Tharand i Sachsen 1855—57, forstassistent i Hedmark 1858—66, forstmester i Drammens distrikt 1866—94. Leverte en rekke artikler om skogvesen i fagpressen. Gift 4. 9. 1890 i Oslo med *Ida Pauline Juliane Petersen*, født 17. 12. 1859 i Oslo, død 1937 i Oslo, datter av restauratør Alexander Christian Møller Petersen og 2. hustru Ellen Marie Johnsen.

V. 1. *Karl Kristoffer Scheen*, født 2. 6. 1891 i Oslo; gift med Inger Høeg, født 1. 6. 1908. Eksamen fra Treiders handelsskole. Disponent.

VI. 1. *Jens Helge Scheen*, født 17. 11. 1942.

- V. 2. *Birger Elias Scheen*, født 3. 1. 1893 i Oslo, død 1. 6. s. å.
- V. 3. *Ruth Ellen Sofie Scheen*, født 6. 8. 1894 i Oslo.
- V. 4. *Hjørdis Scheen*, født 19. 5. 1897 i Oslo, gift med agent Georg Bache, født 1891.
- VI. 1. Knut Gunerius Bache, født. 30. 5. 1924.
- VI. 2. Kjell Bache, født 6. 10. 1926.
- IV. 2. *Carl Sophus Scheen*, født 19. 10. 1839 i Vestnes, død 21. 2. 1876 i Oslo. Skipsfører, førte «Aucator» og «Eos». Gift 17. 2. 1875 i Oslo med *Ida Emilie Christine Angell*, født 25. 6. 1830 i Oslo, død 28. 7. 1876 samme sted, datter av kjøpmann Søren Otto Angell og hustru Thorine Helmine Olsen.
- V. 1. *Christopher Winther Scheen*, født 15. 12. 1875 i Oslo. Student 1894, cand. jur. 1900, edsvoren fullmektig hos sorenskriveren i Søndre Hedemark, Hamar, 1901—13, sekretær i formannskapet og forretningsfører i ligningsvesenet, Hamar, 1913—18, fullmektig i Statens pensjonskasse 1918. Ugift.
- IV. 3. *Marie Scheen*, født 17. 6. 1841 i Leksvik, død 7. 3. 1882 i Oslo. Gift 4. 1. 1866 i Risør med *Jens Brandi Thiis*, født 5. 11. 1838 i Risør, død 2. 9. 1899 sønn av skipsfører Johan Edvard Thiis og hustru Wilhelmine Brandi.
- IV. 4. *Elise Scheen*, født 9. 5. 1843 i Leksvik, død 27. 9. 1901 i Trondhjem, begravet i Steinkjær. Hun var motehandlerinne i Steinkjær. Ugift.
- II. 3. *Ole Andersen*, Haga i Tjølling, se side oo.

NAVNEREGISTER

- Aas J.* s. 34.
Angell Henrik s. 72, Ida Emilie s. 92, Sophie s. 28, Søren Otto s. 92.
Andersen Aslaug s. 66.
Andersson Morten s. 23, Claus s. 21.
Anderssønner Nils og Jens s. 43.
Andresen Thor s. 66.
Arelsen Anders s. 24.
Arnesen Astrid s. 66.
Bache Georg s. 92, Knut Gunerius s. 92, Kjell s. 92.
Beermand s. 28, 29.
Bekkevoold Fredrik s. 62.
Berg Hedda s. 84, Aashild s. 85.
Bidstrup Elisabeth Christine s. 90.
Bjørnsen Anne Dorthea s. 91.
Bjørnsgaard P. Chr. s. 64.
Bolding Jens Hansen s. 20.
Borch Ole s. 22.
Brandt Wilhelmine s. 92.
Brantzeg Paul Christian s. 72, Valborg s. 72.
Briseid Trygve s. 90, Eva s. 90, Bodil s. 90.
Broager Anders Jensson s. 18, 30.
Bugge Clausdatter Maren s. 27.
Buvik Kristen s. 33.
Cappeln von s. 49.
Capjon Thorvald William s. 89, Jan Wilhelm s. 89.
Clausson Anders s. 28.
Cramer Johan s. 28.
Daae Hans s. 70.
Falch Isach Lauritzøn s. 33, 35.
Fürst s. 49.
Galschiet Maria Katarina s. 30.
Garmann Karen Marie s. 51.
Gjerløw Olav s. 89, Ann-Mari s. 89, Monica s. 89.
Goye Christoffer s. 33, 34.
Griffenfeld Peder Schumacher s. 11.
Grove Nicolai Jacob Christian s. 56, Wenche Christiane s. 56.
Cyldenlove s. 11, 28.
Haga Ole Andersen s. 47, 92.
Hagen Mathias s. 47.
Halvorsen Axel s. 43.
Halvorsdatter Maren s. 19, 21.
Hamstead kaptein s. 42.
Hanoen Knud G. s. 64.
Harris Norman Cecil s. 89, James Scheen s. 89.
Haugan Solveig Therese s. 90.
Haslund Theodor s. 44.
Hedels Erling Theodor s. 90, Kari s. 90, Ebba Antonie s. 90.
Hedemark s. 51.
Heyerdahl Trygve s. 79, Trygve Scheen s. 79, Sten Scheen s. 79.
Holm P. s. 34.
Holst Johan s. 76.
Holtermann Louise Christine s. 91.
Hopstock Jens Krog s. 56, Ole Andreas s. 56, Frantz Philip s. 66, Karen Marie («Kaja») s. 66.
Høeg Inger s. 91.
Høyer Thomas Nicolai s. 85, Anton Gotfred s. 85, Henriette s. 85, Hermanna Michalia s. 85, Thomas Lange s. 85, Johanna Marie s. 85, Sigrid Elisabeth s. 85.
Jacobsdatter Anna s. 19, 21.

Jacobsen Lauritz s. 36.
Johnsen Ellen Marie s. 91.
Jensson Tobias s. 23.
de Jonge Jantje s. 85.
Juell Claus s. 91, *Samuel Stub* s. 91.
Jørgensen Ole Laget s. 82.
Jensson Peder s. 16.
Kirsebom Jacob s. 26.
Klaveness Thora s. 84.
Knap løjtnant s. 43.
Knudsen Ole s. 55, 56.
Krag baron s. 13, *Peter Rasmus* s. 44.
Krog biskop s. 12.
Krogh von Johan s. 83.
Krohn Johan Herman s. 56, *Cecilie Katharina* s. 68.
Kyhn Hans s. 12.
Lassen Rasmus Michael s. 89, *Jens Per* s. 89.
Lund Severin Skougaard s. 78, *Sidsel* s. 78.
Lund-Poulsen Aagot s. 89.
Lunde Herman s. 68.
Løvenskjold løjtnant s. 43.
Madsen Jacob s. 33, 34.
Manner Erling s. 78.
Marcelius kaptein s. 42.
Matsdatter Margrethe s. 27.
Mattson Thyra s. 66.
Mawos Rudolf s. 47.
Mechlenburg Arnt s. 27.
Midelfart Finn s. 78, *Siri* s. 78, *Hanne* s. 78.
Moe Nils Green s. 85.
Munch Hans s. 26.
Nannestad Marie Dorothea Vauvert s. 91, *Fredrik* s. 91.
Nilsson Halvor s. 19, 21.
Nilsen Anders s. 33, *Nils* s. 33.
Nissen Henriette s. 56, *Oscar* s. 68.
Olsen Austen s. 24, *Thornine Helmine* s. 92.
Olufsen Søren (Sode) s. 28.
Oscar I s. 61.
Pedersen Elling s. 80, *Halvor* s. 19, 21.
Petersen Ida Pauline Juliane s. 91, *Alexander Christian Møller* s. 91.
Pettersen Engelbartha («Ebba») s. 85.
Pihl s. 11.
Poielsen Joachim s. 90.

Prebensen Jacob Wetlesen sen. s. 56, *Nicolai Christian Grove* s. 64.
Ramus Anna s. 13.
Rasmusdatter Catharina s. 46.
Randrik Anders s. 33, *Mads* s. 33, *Kristen* s. 33.
Roscher Sigurd s. 77.
Rønning Marit s. 90.
Sandum Lars s. 85.
Schaarup Jørgen Thomas s. 47.
Schanche Wenche von der Lippe s. 51, 55, *Adam Jalles* s. 66, *Signe* s. 66, *Carsten Henrik Scheen* s. 66, *Sigurd* s. 66, *Ellen* s. 66, *Knut Jalles* s. 66, *Erling* s. 66, *Hjalmar* s. 66, *Solveig* s. 66, *Olga* s. 66.
Scheen Sven Svensen (Skeen) s. 11, *Thomas* s. 11, *Anders Pedersen* s. 16, *Peder Andersen* s. 18, *Jonas (Andreas) Andersen* s. 46, *Ole (Andreas) Andersen* s. 47, *Hølje (Helge) Andersen* s. 90, *Margreta* s. 18, *Andreas Jacob* s. 18, *Fredrik* s. 18, *Ulrikka Margreta* s. 18, *Ingeborg* s. 27, *Margrethe* s. 27, *Anna Andersdatter* s. 27, *Birgitte Andersdatter* s. 27, *Jens Pederssøn* s. 28, *Maria Pedersdatter* s. 28, *Berte Pedersdatter* s. 29, *Ove Pederssøn «Mørch»* s. 29, *Anders (borger i Laurvigen)* s. 46, *Carsten Henrik Schanche* s. 60, *Wenche von der Lippe III. 2.* s. 56, *Andrea Ragnhilda* s. 55, *Karen Marie Garmann* s. 56, *Henriette* s. 56, *Engel Sophies Amalie* s. 60. *Abraham Bockmann Thiis* s. 66, *Oluf Andreas* s. 85, *Wenche von der Lippe Olivia* s. 66, *Hanna Marie* s. 66, 85, *Carsten Henrik* s. 72, *Liv Brantzeg* s. 78, *Jenny Bergljot* s. 78, *Wenche von der Lippe VI. 3.* s. 78, *Karen Marie («Lillemor»)* s. 79, *Ingrid* s. 79, *Sigurd* s. 80, *Egil* s. 84, *Tordis* s. 84, *Ragnar Sverdrup* s. 84, *Sigurd Sigurdsson* s. 84, *Ulla* s. 84, *Sigurd Ragnar* s. 84, *Sigurd Ulrik* s. 84, *Hjørdis Eli* s. 84, *Carsten Henrik Michael* s. 85, *Tønnes Reint* s. 89, *Elsa Duchesne Vauvert* s. 89, *Marie-Louise Duchesne Vauvert* s. 89, *Jantje de Jonge VI. 3.* s. 89, *Carsten Henrik Michael Washington* s. 89, *Gretje* s. 89, *Jantje de Jong V. 4.* s. 90, *Eva* s. 90,

Leif Engelbarth s. 90, Johannes s. 90, Grethe s. 90, Mina s. 90, Abraham Bockmann s. 90, Per Henrik s. 90, Anne Marie s. 90, Tove Merete s. 90, Kjersti s. 90, Wenche von der Lippe Schanche s. 90, Cecilie Katharina s. 84, Andrea Elisabeth s. 91, Christoffer Winther Helgesen s. 91, Jens Helgeberth s. 91, Karl Kristoffer s. 91, Jens Helge s. 91, Birger Elias s. 92, Ruth Ellen Sofie s. 92, Hjørdis s. 92, Carl Sophus s. 92, Christopher Winther s. 92, Marie s. 92, Elise s. 92.

Scheving Bertel Lauritzøn s. 21.
Schibsted Amandus s. 67.
Schinder Anders s. 34.
Schlytter Hanna Marie s. 60.
Schmidt Axel Lauritz s. 78.
Simonsen Claus s. 43, N. s. 49.
Skjoldborg Iver s. 11.
Solberg Anna s. 85.
Sterck Christen s. 33, 35.
Stoud Ludvig s. 27.
Suhm Michael s. 27.
Stockflet Antonette Augusta s. 29.
Sunde Gunnar s. 78, Ingrid s. 78.
Sverdrup Hjørdis s. 80, Ulrik s. 82.
Stokke H. Bjarne s. 84, Bjørn s. 84, *Wenche* Berit s. 85.
Svensen Lars *Johan* s. 84, Margit s. 84, *Cecil* Johan s. 85, Eyvind s. 85, Anita s. 85, *Brit* Cecilie s. 85.

Taraldsen Rebekka («Bekka») s. 69.
Tausan biskop s. 23.
Teilman Jenny Othilie s. 72.
Them Jacob s. 90.
Thiis Michalia Dorthea s. 60, Abraham Bockmann s. 60, Jens Brandt s. 92, Johan Edvard s. 92.
Thorkildsen Thora s. 85.
Tobiesen byfoged s. 42.
Tonsberg Mathias s. 26.
Torp Jens s. 69.
Treschow s. 13.
Tørring Hans P. s. 43.
Undal Andersdatter Berthe s. 17, 19, Anders Jonsson s. 17, 46, David Andersson s. 17, Jonas Andersson s. 22.
Vauvert Mathilde Duchesne s. 89.
Vibe general s. 13.
Werring Martin Tuxen s. 79, Ole Henrik s. 79, Emil Sylvius s. 79, Anne-Kirstine s. 79.
Wesenberg Meta s. 90.
Westhoff Ingeborg Lauritsdatter s. 17, 19.
Winther Karen Sophie s. 90, Christoffer s. 90.
Witte Johan s. 29.
Wleugell Marie Sophie Elise s. 91.
Wulfsdatter Anna Maria s. 21.
Zeise Fredrik s. 48.
Ziesler Ernst Hadelar s. 89, Jan Fredrik s. 89.
Øiseth Olaug s. 84.

KILDER

1. E. A. Thomle: Artikler i «Personalhistorisk Tidsskrift».
2. F. Schiørn: «Den Norske Kirkes Embeder og Prester 1700—1900».
3. Kirkebøker og Skifteprotokoller i Riksarkivet og Oslo Statsarkiv.
4. F. C. Kiær: «Norges Læger i Det Nittende Aarhundrede».
5. Tallak Lindstøl: «Risør gjennom 200 år, 1723—1923».
6. Københavns Universitetsbibliotek: «Medicinsk Examensprotokol 1769—1807».
7. A. Juliane Hopstock: Stamtavle over Familiene Garmann, Schanche, Krohn og Hopstock».
8. Hartvig Nissen: «I. W. Prebensen og Wenche Grove».
9. Harald Wigum: Munkholmen.
0. Distriktslæge Carsten Henrik Scheens optegnelser.
 1. Bylæge Abraham B. Scheens optegnelser.
 2. Cand. jur. Christoffer W. Scheens optegnelser.
 3. Mine egne optegnelser 1896—1945.

I. Anders [Scheen]
G. m.
Catharina Rasmusdatter.

II. 1. Ole Andersen Scheen,
1764—1823. Apoteker.
G. m. Wenche
von der Lippe Schanche.

2. Hølje Andersen Scheen,
1764—1833. Kjøpmann.
G. m. Karen
Sophie Winther.

3. Ole Andersen,
Haga.

III. 1. Karen Marie Garmann Scheen,
1796—1859.
G. m. skipskaptein
Jens Krog Hopstock.

2. Wenche v. d. Lippe Scheen, f. 1798.
G. m. apoteker
Ole Knudsen.

3. Andrea Ragnhilda Scheen, 1799—1882.
G. 1) loytnant
N. J. C. Grove.
2) apoteker Ole
Knudsen.

4. Henriette Scheen,
1801—75.

5. Engel Sophie Amalie Krohn Scheen,
1808—24.

6. Carsten Henrik Schanche Scheen,
1814—76.
Distriktslæge.
G. m. Michalia
Dorthea Thiis.

III. 1. Andrea Elisabeth Scheen,
1806—73.
G. m. Claus Juell,
kjøpmann, musikk-
lærer.

2. Christopher Winther Helgesen Scheen, 1809—50.
Sogneprest.
G. 1) Marie Sophie Elise
Wleügel. 2) Marie Dorothea
Vauvert Nannestad.

IV. 1. Wenche v. d. Lippe Olivia Scheen, 1842—1928.
G. m. skipskaptein
Adam Jalles
Schanche.

2. Hanna Marie Scheen,
1844—45.

3. Abraham Bockmann Thiis Scheen, 1845—1914.
Læge.
G. m. Karen
Marie Hopstock.

4. Oluf Andreas Scheen,
1847—1901.

5. Hanna Marie Scheen, 1849—1932.
G. m. skipskaptein
Thomas Nicolai
Høyer.

6. Carsten Henrik Michael Scheen,
1851—1920.
Skipskaptein.
G. 1) Jantje de Jonge,
2) Engelbertha
Pettersen.

IV. 1. Jens Helge-berth Scheen,
1837—97.
Forstmester.
G. m. Ida Pauline
Juliane Petersen.

2. Carl Sophus Scheen, 1839—76.
Skipsfører.
G. m. Ida Emilie
Christine Angell.

3. Marie Scheen,
1841—82.
G. m. Jens Brandi
Thiis.

4. Elise Scheen
1843—1901.

V. 1. Carsten Henrik Scheen, 1876—.
læge, major.
G. m.
Valborg Brantzeg.

2. Sigurd Scheen
1877—1919.
marinekaptein.
G. m.
Hjordis Sverdrup.

3. Cecilie Katharin Scheen, 1879—.
G. m. tannlæge
Lars Johan Svensen

V. 1. Tonnes Reint Scheen 1884—.
Ingeniør. G. m.
Mathilde Duchesne
Vauvert.

2. Carsten Henrik Michael Washington Scheen, 1887—1943.
Tannlæge,
G. m.
Aagot Lund-Paulsen.

3. Gretje Scheen
1890—.
G. 1) Olaf Gjerløw,
redaktør.
2) Ernst Hadelær
Ziesler, læge.

4. Jantje de Jonge Scheen, 1893—.
G. m. Erling
Theodor Hedels,
ingeniør.

5. Eva Scheen
1896—.
G. m.
Trygve Briseid,
komm.kaptein.

6. Leif Engelbarth Scheen, 1898—.
skribent. G. m.
Solveig Therese
Haugan.

7. Johannes Scheen,
1899—.
Skipsmegler.
G. m.
Meta Wesenberg.

8. Abraham Bockmann Scheen,
1900—.
Arkitekt. G. m.
Marie Rønning.

9. Wenche v. d. Lippe Schanche Scheen, 1903—.

V. 1. Karl Kristoffer Scheen, 1891—.
Disponent.
G. m. Inger Hoeg.

2. Birger Elias Scheen,
1893—1893.

3. Ruth Ellen Sofie Scheen,
1894—.

4. Hjordis Scheen,
1897—.
G. m. Georg Bache.
Agent.

V. 1. Christopher Winter Scheen,
1875—.
Fullmektig
i Den Norske
Enkekasse.

VI. 1. Liv Brantzeg Scheen, 1905—.
G. 1) Erling Manner
h.r.adv.
2) Severin Skougaard
Lund, konsul.

2. Jenny Bergljot Scheen, 1906—.
G. m.
Gunnar Sunde,
gullsmid.

3. Wenche v. d. Lippe Scheen, 1909—.
G. 1) Finn Midelfart,
kontorchef.
2) Axel L. Schmidt,
direktør.

4. Karen Marie Scheen, 1914—.
G. m. Martin
Tuxen Werring,
direktør.

5. Ingrid Scheen,
1915—.
G. m.
Trygve Heyerdahl,
disponent.

VI. 1. Egil Scheen,
1903—.
Inspektør.
G. m. Olaug Oiseth

2. Tordis Scheen,
1903—.
Dept.sekretær.

3. Ragnar Sverdrup Scheen, 1906—.
Fullmektig.
G. m. Hedda Berg.

4. Sigurd Sigurdsson Scheen, 1912—.
Marineløytnant,
hydrograf. G. m.
Thora Klaveness.

VI. 1. Elsa Duchesne Vauvert Scheen,
1910—.
G. m. Rasmus
Michael Lassen.
Brukseier.

2. Marie-Louise Duchesne Vauvert Scheen, 1915—.
G. m. Norman
Cecil Harris.
Skipsmegler.

3. Jantje de Jonge Scheen, 1918—18.

4. Jantje de Jonge Scheen, 1920—.
G. m. Thorvald
William Capjon.
Ingeniør.

VI. 1. Grethe Scheen,
1933—.

2. Mina Scheen,
1937—.

VI. 1. Per Henrik Scheen,
1928—.

2. Anne-Marie Scheen,
1930—.

3. Tove Merete Scheen,
1938—.

4. Kjersti Scheen,
1943—.

VI. 1. Jens Helge Scheen,
1942—.

VII. 1. Hjordis El Scheen, 1941—.

VII. 1. Ulla Scheen, 1939—.

2. Sigurd Ragnar Scheen, 1943—.

VII. 1. Sigurd Ulrik Scheen, 1944—.

